

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd

Institut mezinárodních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dokončení vnitřního trhu EU v oblasti služeb

Diplomant: Filip Neterda

Konzultant: Prof. Ing. Luděk Urban, CSc.

Akademický rok: 2005/2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil pouze uvedené prameny a literaturu.

V Praze dne

podpis studenta

23.1.2006

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and lines, positioned to the right of the date.

Poděkování

Děkuji panu profesorovi Urbanovi za odbornou pomoc a záštitu v průběhu tvorby celé diplomové práce. Speciálně děkuji přítelkyni Marii za trpělivost a podporu v období, kdy jsem většinu svého volného času věnoval této práci.

1. Úvod.....	2
1.1 Krátký úvod k vnitřnímu trhu.....	3
1.2 Význam služeb v rámci vnitřního trhu EU.....	5
1.3 Liberalizace služeb v mezinárodním kontextu.....	8
2. Kategorizace sektoru služeb.....	10
3. Náčrt aktivity ES v jednotlivých oblastech.....	12
3.1 Cestovní služby.....	13
3.2 Doprava.....	15
3.3 Finanční služby.....	17
3.4 Profesionální služby poskytované regulovanými profesemi.....	19
3.5 Stavebnictví.....	21
3.6 Služby všeobecného ekonomického zájmu.....	24
3.7 Služby poskytované firmám.....	25
4. Překážky na společném trhu služeb.....	28
4.1 Regulace.....	28
4.1.1 Fáze č. 1: založení společnosti/ vstup na trh.....	30
4.1.2 Fáze č. 2: využití vstupů.....	32
4.1.3 Fáze č. 3: reklamní aktivity.....	35
4.1.4 Fáze č. 4: distribuční aktivity.....	35
4.1.5 Fáze č. 5: prodej.....	36
4.1.6 Fáze č. 6: poprodejní aktivity.....	38
4.2 Kulturní a jazykové překážky.....	38
4.3 Překážky na trhu EU shrnutí:.....	40
5. Právní rámec společného trhu v oblasti služeb.....	40
5.1 Římská smlouva.....	41
5.2 Jednotný evropský akt, Maastrichtská, Amsterdamská a Niceská smlouva.....	42
5.3 Role Evropského soudního dvora.....	43
5.4 Materiály Evropské Komise.....	46
5.4.1 Bílá kniha Komise z roku 1985.....	46
5.4.2 Bolksteinova směrnice.....	47
5.4.2.1 Oblast platnosti.....	48
5.4.2.2 Princip země původu a výjimky.....	49
5.4.2.3 Single points of contact/styčné národní body.....	51
5.4.2.4 Zákaz některých restriktivních praktik členských států.....	51
5.4.2.5 Přehodnocení vhodnosti některých stávajících požadavků členských států.....	52
5.4.2.6 Prosazování práva spotřebitelů na užívání evropských služeb.....	53
5.4.2.7 Dodatečná cílená harmonizace v nutně nezbytných oblastech.....	53
5.4.2.8 Elektronická komunikace a podpora profesních kodexů.....	54
5.4.2.9 Vysílání pracovníků.....	55
6. Negativa rozdrobeného trhu se službami.....	56
7. Přínosy a efekty vytvoření společného trhu se službami a dopad směrnice o službách.....	58
7.1 Dopad na Velkou Británii.....	59
7.2 Dopad na Německo.....	60
7.3 Dopad na ČR.....	61
7.3.1 Dopad na ČR – vlastní přímý výzkum v oblasti stavebních firem nad 10 zaměstnanců.....	62
7.4 Celkový dopad na EU.....	72
7.5 Ohlasy na návrh směrnice.....	75
8. Závěr.....	79

1. Úvod

Cílem této práce je velmi podrobný popis situace na vnitřním trhu EU v oblasti služeb. Od krátkého úvodu, ve kterém základním způsobem vymezuji vnitřní trh, přecházím přímo k tématu práce a definuji postavení sektoru služeb v rámci vnitřního trhu a rámcově popisuji liberalizaci služeb v mezinárodním měřítku vyjednávání pod patronátem Světové obchodní organizace. S cílem demonstrovat rozsah služeb, které tvoří až 70% HDP EU, se věnuji postavení vybraných sektorů služeb na trhu EU a legislativním aktivitám, které v těchto oblastech Společenství podniká. Důležitou částí práce je shrnutí překážek v přeshraničním poskytování služeb, ať již se jedná o celé spektrum regulací nebo kulturní a jazykové překážky. Prvně jmenované popisují dle jednotlivých fází obchodního cyklu, tedy od zřízení pobočky/vstupu na trh až po poprodejní aktivity. Nezbytné pro vyjasnění současného stavu na jednotném vnitřním trhu je vymezení základního prvního rámce. Zde se jedná především o Římskou smlouvu a následné akty primárního práva Společenství. Právní rámec by nebyl přirozeně kompletní bez zmínění role Evropského soudního dvora v Lucemburku, z jehož právních aktů se nedokončenost vnitřního trhu se službami odkrývá v celé nahotě. Do analýzy právního rámce jsem také zařadil Bílou knihu z roku 1985 jako fundamentální dokument shrnující stav v 80. letech a dále pak současný návrh směrnice o službách tzv. Bolksteinovu směrnici. Té jsem věnoval mimořádnou pozornost, neboť reaguje na aktuální překážky a její ozřejmení a pochopení je klíčové pro debatu, která v současné době v Evropě probíhá a odhad přínosů, které by z dokončení trhu se službami vyplynuly. Posledně jmenovaným aspektům jsou věnovány poslední části práce. V této souvislosti bych chtěl zejména upozornit na vlastní výzkum, který jsem provedl rozesláním a vyhodnocením dotazníku firemním subjektům ze sektoru stavebnictví a který podle mě přinesl zajímavé výsledky. Závěr věnuji shrnutí poznatků o rozsahu trhu služeb a dopadech jeho otevření. Prezentuji také svůj názor, který se opírá o fakta a údaje prezentované ve výše zmíněných kapitolách.

1.1 Krátký úvod k vnitřnímu trhu

Z hlediska přístupu lze proces evropské integrace rozdělit na negativní a pozitivní integraciⁱ. Velká část integrace, zejména v tržní ekonomice, probíhá formou tzv. negativní integrace. Konkrétně to znamená, že se uskutečňuje na základě dynamiky ekonomického a sociálního rozvoje a stejně tak rozvoje vědy a techniky. Tento tzv. negativní princip integrace pak hlavní měrou spočívá v odstraňování bariér ve volném pohybu zboží služeb, výrobních faktorů (práce, kapitál) atd. Nicméně integrační aktivita může být také tzv. pozitivní tj. ztělesněná ve formulaci nových společných politik. Příkladem takového postupu jsou společné snahy o koordinaci např. společné zemědělské politiky anebo iniciativy na podporu investic, které by sloužily celé unii, např. investice do dopravní infrastruktury nebo vyspělých technologií. Jako další takový příklad uplatňující se zejména v poslední době by bylo možné jmenovat oblast společné koordinace environmentální politiky. Tento proces pozitivní integrace probíhá na popud cílených politických rozhodnutí nebo politických dohod a kroky v rámci něj jsou zpravidla výsledkem jednání a dosaženého konsenzu jednajících stran. Zatímco negativní integrace má charakter kontinuálního procesu, pozitivní integrace se vyvíjí spíše po skocích, od smlouvy ke smlouvě a od jednoho politického rozhodnutí k druhému. Proces evropské integrace je pak charakteristický jak souběhem procesu negativní a pozitivní integrace, tak především tím, že jeho těžiště leží převážně v ekonomické oblasti. Za základ a hlavní součást této ekonomické integrace pak lze bezpochyby považovat vytvoření jednotného vnitřního trhu založeného na svobodách volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu, který ač vytvořen na základě politických rozhodnutí a mezinárodních dohod, má za cíl a výrazně usnadňuje integraci negativní, která se přenáší do většiny ostatních sfér lidské a ekonomické aktivity.

Profesor Luděk Urban nicméně uvádí, že nejenom ekonomické podněty hrály výlučnou roli při vytvoření jednotného vnitřního trhuⁱⁱ. Jako klíčové uvádí také důvody politické, jejichž cílem je odstranění ekonomických příčin konfliktů mezi velkými zeměmi, které v minulém století přerostly do dvou světových válek. Nicméně reálný politický rozměr, např. ve formě

ⁱ Political Economy of European Integration, František Turnovec, Charles University in Prague, Karolinum press, 2003

ⁱⁱ Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění, Prof. Ing. Luděk Urban, CSc., Linde 2002

společné zahraniční a bezpečnostní politiky začalo Evropské Společenství dostávat pozvolna až koncem 80. a začátkem 90. let (Maastrichtská smlouva).

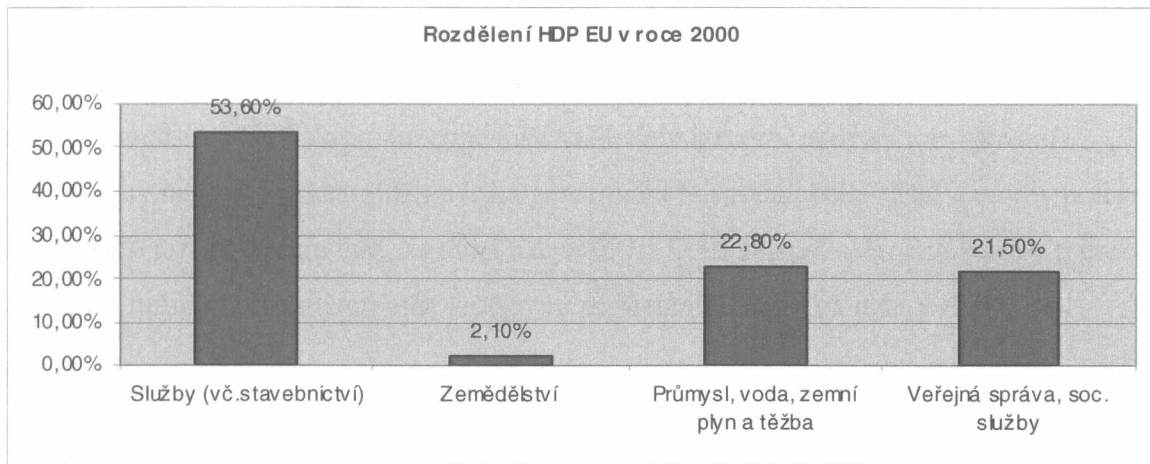
Z hlediska historické perspektivy byl vnitřní trh založen Římskými smlouvami v roce 1957. Ty ustanovovaly společnou celní unii, některé společné politiky (např. dopravní) a již zmíněné čtyři fundamentální svobody. Přesto byl na konci 70.let a začátku 80.let, po uplynutí dvanáctiletého přechodného období, vnitřní trh stále ve stavu dalekého od cílů vytýčených na konci padesátých let. Národní trhy zůstávaly stále fragmentované především díky překážkám ne-technického charakteru. Na jedné straně tak lpěly členské státy na svých technických standardech a na druhé bylo rozhodování ohledně harmonizace ochromeno právem veta. K problémům dále přispívala dominance států v určitých sektorech ekonomiky, přeshraniční poskytování služeb bylo svázáno nesčetnými národně-specifickými podmínkami a na hranicích se stále fyzicky kontroval transfer zboží.

Po přijetí Jednotného evropského aktu, jehož stěžejní přínos spočívá v zavedení hlasování kvalifikovanou většinou o otázkách vnitřního trhu (zrušení jednomyslnosti), se situace začala radikálně měnit. S cílem překonat identifikované překážky do roku 1992 se rozběhla horečná legislativní aktivita směřující k dosažení vnitřního trhu. Bylo přijato téměř na 300 právních předpisů (v rámci tzv. programu 1992). Zprávy hodnotící efekty integrace jednotného vnitřního trhu v 90.letech vyznívaly pozitivněⁱⁱⁱ. HDP měl díky tomu např. vzrůst o 1-1,5%, zaměstnanost se měla zvýšit o 300-900 tisíc osob a intenzita obchodu uvnitř Společenství vzrostla u zboží o 14% a služeb 7,6%. I přes tyto nesporné úspěchy lze považovat vnitřní trh za stále nedokončený, přičemž by neměla vyvstat představa o jakémisi definitivním stavu, který by měl být dosažen. Ten je díky dynamické podobě a vývoji obchodních aktivit těžko dosažitelný. Každopádně však lze z hlediska dokončení vnitřního trhu spatřovat pravděpodobně nejhorší selhání v oblasti volného pohybu služeb, kde ani do dnešního data nebyly prozatím přijaty základní zásady, které by jeho fungování vůbec umožnily. I proto jsem se rozhodl zanalyzovat tuto oblast blíže.

ⁱⁱⁱ Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění, Prof. Ing. Luděk Urban, CSc., Linde 2002

1.2 Význam služeb v rámci vnitřního trhu EU

Sektor služeb má pro ekonomiku EU-25 jednoznačně klíčový význam. Bez započtení veřejné správy a sociálních služeb vytvářel v roce 2000 53,6 % HNP. V případě jejich zahrnutí pak téměř 70% HNP. Firmy působící v sektoru služeb tvořily v roce 2000 86% z celkového počtu všech evropských firem^{iv}. Téměř s určitostí však lze tvrdit, že sektor služeb má ještě vyšší podíl na evropské přidané hodnotě, neboť podstatná část firem, které se považují za čistě průmyslové, např. výrobci automobilů nebo mobilních telefonů, generuje část svých tržeb právě v sektoru služeb. V této souvislosti např. Giarini tvrdí, že podíl produkce na ceně výrobků v těchto odvětvích je zřídka vyšší než 20%, přičemž 70-80% připadá na komplexní servis a náklady na dodávku^v.

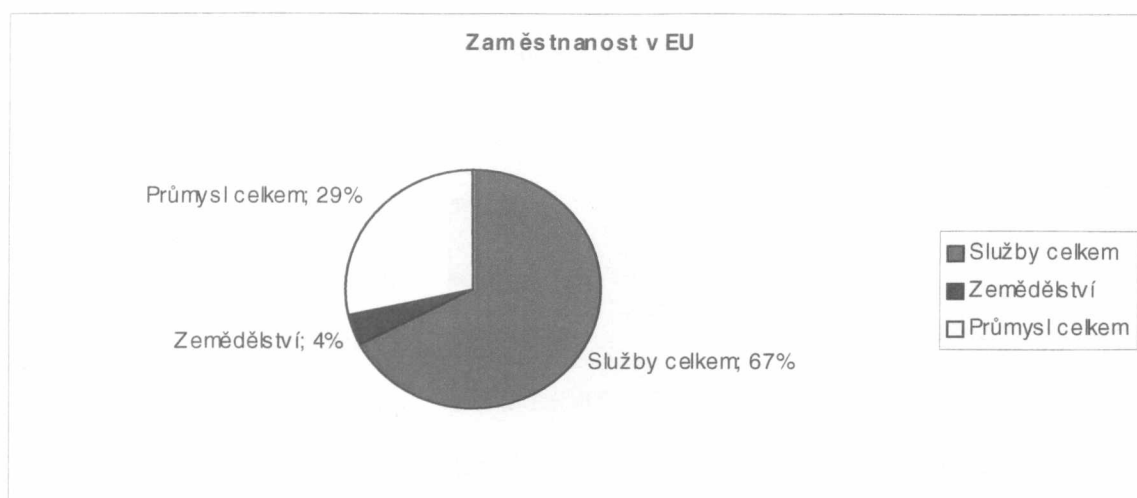
Zdroj: Eurostat (2002) European business: Facts and figures

Proporcionálně k rozsahu přidané hodnoty je sektor služeb dominantní také co do rozsahu zaměstnaných praceschopných obyvatel. V roce 2001 jich zaměstnával 67,3 % (bez započtení veřejné správy)^{vi}.

^{iv} Extended Impact Assessment of Proposal for a Directive on Services in the Internal Market, Commission staff working paper, 2004

^v O. Giarini (2002), „The globalisation of services in economic Theory and economic practice: some conceptual issues“ v „Trading services in the global economy“ (2002), edited by Juan R. Cuadrado-Roura, Louis Rubalcaba-Bermejo and John R. Brusyson

^{vi} Eurostat, European Labour force survey 2002

zdroj: Eurostat, European Labour force survey 2002

V sektoru služeb hrají hlavní roli malé a střední podniky (MSP). V současné době je v EU-25 na 19 milionů MSP, které tvoří 99,8 % všech společností. Ty zaměstnávají více než 74 milionu zaměstnanců. Sektor služeb je také vzhledem k tvorbě inovací a zvyšování produktivity naprosto prioritní z hlediska generování hospodářského růstu a tvorby pracovních míst^{vii}. Tuto tezi potvrzuje fakt, že mezi roky 1997 a 2002 přispěl sektor služeb 96-ti procenty, resp. 11,4 miliony pracovních míst k čistému přírůstku pracovních míst v EU^{viii}.

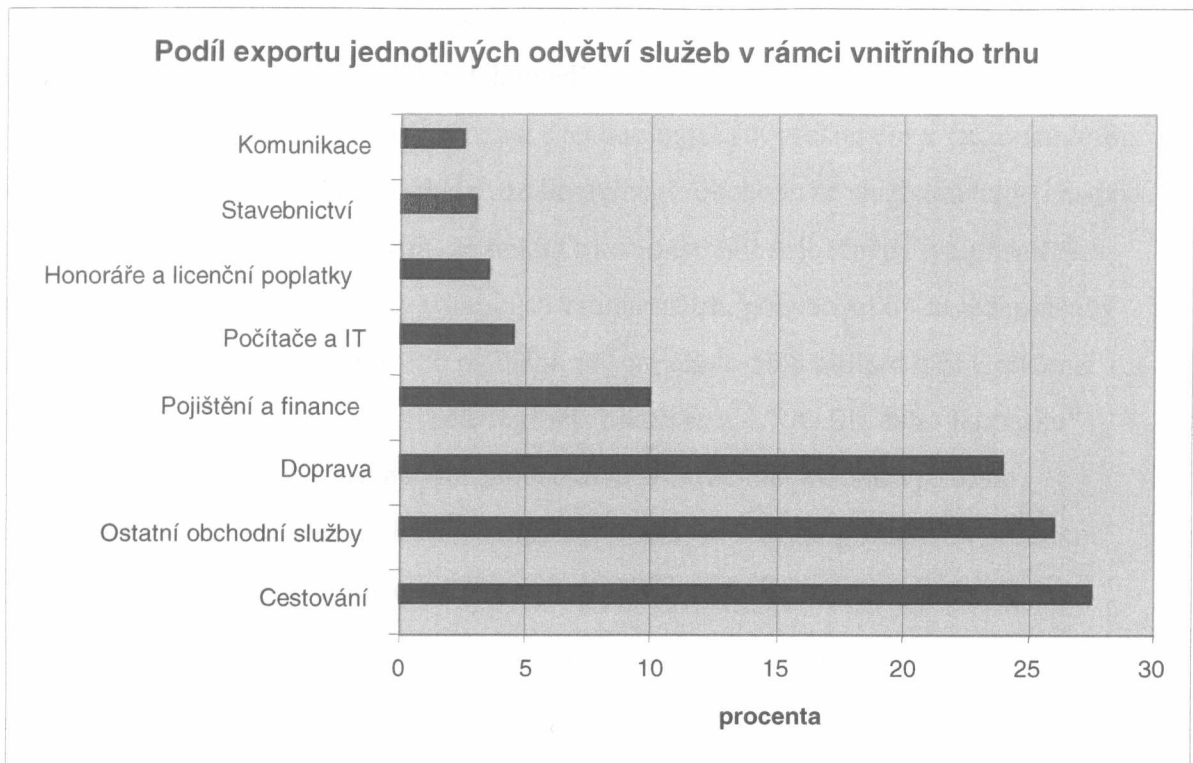
Z perspektivy vnitřního trhu EU a MSP je pak nutné konstatovat, že vzrůstá počet firem, které projevují zájem o přeshraniční kontakty. Konkrétně se jedná o 30% malých společností a 50% středních firem^{ix}. Nicméně realita vnitřního trhu EU je odlišná a volný pohyb služeb oproti svobodě volného pohybu zboží je marginální. I přes významnou pozici při tvorbě přidané hodnoty připadá v současné době pouze zhruba 20% obchodu na vnitřním trhu na sektor služeb. Typický podíl zahraničních tržeb na celkovém obratu u firem v oblasti služeb nepřevyšuje 10%^x. Co do dynamiky vývoje na vnitřním trhu služeb lze ovšem konstatovat, že mezi roky 1985 a 2001 rostl, i přes značné překážky (více v kap. 4), ročně o 10,5%. Tím v této časové periodě překonal růst vzájemného obchodu se zbožím na vnitřním trhu o 1%^{xi}. Z hlediska významu jednotlivých sektorů v exportu služeb na trhu EU 15 ukazuje pořadí v roce 2001 následující graf.

^{vii} André Sapir, „An agenda for growing Europe – making the EU systém deliver“, 2003

^{viii} Employment in Europe 2003, Recent trends and Prospects, European Commission

^{ix} Observatory of European SMEs (2002) No.1: Highlights from the 2001 Survey“.

^x EU- monitor, Deutsche Bank Research, no.15, July 7, 2004

zdroj: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis

Vzhledem k postavení a významu tohoto sektoru stanovila Evropská Rada v Lisabonu v roce 2000 cíl zpracování evropské strategie k odstranění bariér ve volném pohybu služeb, mimořádně svazující především malé a střední podniky, a zdůraznila klíčový význam služeb při dosahování cíle 70-ti procentní zaměstnanosti v roce 2010^{xii}. Plné dokončení jednotného vnitřního trhu v oblasti služeb tak lze bezpochyby označit jako jeden z hlavních pilířů tzv. Lisabonské strategie. Problém umožnění volného pohybu služeb nicméně nevyvstal až v poslední době. Jedná se o jeden z fundamentů, na kterých stojí konstrukce evropského projektu již od svého faktického založení Římskými smlouvami v roce 1957 (viz dále kap. 5.1. Římská smlouva).

1.3 Liberalizace služeb v mezinárodním kontextu

Význam služeb nebyl rozpoznán pouze na evropské úrovni, ale vyjednávání o liberalizaci obchodu se službami probíhá také v rámci NAFTA nebo Asijsko Pacifické

^{xi} The free movement of services within the EU, CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 2005

^{xii} http://www.europarl.eu.int/summits/lis1_en.htm

Ekonomické Spolupráce. V souvislosti s globalizací a používáním internetu prudce vzrůstá objem služeb obchodovaných na dálku. Jak uvádí Světová banka, v minulosti byl mezinárodní obchod se službami odborníky ignorován, ale s technologickým vzestupem a mezinárodními obchodními transakcemi lze předpokládat, že liberalizace obchodu se službami bude i nadále prioritní agendou^{xiii}. Propočty indikují, že pokud by se odstranil nejběžnější typ překážek v obchodu se službami, tedy překážky týkající se vstupu na trh, pohyboval by se jednorázový dopad na zvýšení celkového světového reálného příjmu okolo 56,8 miliard USD, přičemž nejvíce by z něj profitovaly méně vyspělé regiony, nikoli tedy USA, EU nebo Japonsko^{xiv}. Tezi o tom, že dopad liberalizace na více globalizované země má podobu vysokého hospodářského růstu, redukce chudoby a menší závislosti na exportu primárních produktů dosvědčuje vývoj indického softwarového průmyslu (viz graf níže).

Pramen: Indian Dept. of Electronics annual reports, Dataquest (India)

V roce 1994 byly snahy o liberalizaci obchodu se službami podpořeny multilaterální dohodou o liberalizaci obchodu se službami, tzv. General Agreement on Trade in Services (GATS). Řízením tohoto procesu byla pověřena Světová obchodní organizace (WTO), která byla založena v tomtéž roce na konci Uruguayského kola vyjednávání o mezinárodním obchodě (má na starosti taktéž cla -GATT a ochranu intelektuálního bohatství - TRIPs)^{xv}. První fáze vyjednávání skončila úspěšně v březnu 2001, kdy členové WTO dohodli principy a procedury pro vyjednávání, které tvoří klíčový prvek ve vyjednávacím mandátu. Dalšími

^{xiii} Protection and Trade in Services, B. Hoekman, Carlos A. Primo Braga, The World Bank policy research working paper no. 1747

^{xiv} Multilateral liberalisation of services trade, Dee, P. and Hanslow, K., 2001 v Stern, R. Services in the International Economy, University of Michigan Press.

^{xv} Protection and Trade in Services, B. Hoekman, Carlos A. Primo Braga, The World Bank policy research working paper no. 1747

klíčovými součástmi jejich dohody bylo stvrzení fundamentálních principů, jako právo států regulovat poskytování služeb v zájmu cílů jejich národních politik nebo právo stanovit, které služby budou otevřené zahraniční konkurenci a za jakých podmínek. Ministerská deklarace z Doha 2001 zahrnuje tyto prvky do Rozvojové agendy Doha (Doha development Agenda). Od července 2002 probíhá proces bilaterálních jednání koncentrujících se již na praktické umožnění přístupu na trh^{xvi}.

Vzhledem k tomu, že se ve své práci věnuji především liberalizaci na samotném vnitřním trhu EU, považuji za přínosné krátce nastínit přístup EU k vyjednávání v rámci GATS. Hlavní cíl EU při těchto vyjednáváních je usnadnění lepšího přístupu evropských exportérů služeb na zahraniční trhy a zajištění více transparentního a stabilnějšího regulatorního prostředí pro poskytování služeb. EU u žádné země nevyžaduje zásah do veřejných služeb, zdravotních nebo audio-vizuálních služeb, nepožaduje také privatizaci státních společností^{xvii}.

Text poslední nabídky EU z června 2005 na otevření sektoru služeb (zejména vůči rozvojovým zemím) je až s podivem rozsáhlý a vzbuzuje dojem, že EU má plně funkční trh služeb bez omezení volnosti pohybu, se kterým může operovat (další kapitoly práce se detailně zabývají všemi komplikacemi, jež vyvstávají). Tato nabídka např. umožňuje vstup regulovaných profesí vyjma auditu a lékařských profesí (po splnění předpokladů daných legislativou EU), aniž by existovala jakákoli diskriminace na základě národnosti. Dále otevírá přístup pro služby poskytované firmám, stavební služby, finanční služby nebo environmentální služby (o jednotlivých odvětvích více viz kap.3.1 - 3.7). Umožňuje dokonce v rámci 21 sektorů limitovaný volný přístup také živnostníkům, a to především vysoce kvalifikovaným. Nicméně závaznost pracovního práva včetně minimálních mezd a mzdových ustanoveních daných kolektivními smlouvami u jednotlivých členských států je neměnná^{xviii}.

^{xvi} http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm6_e.htm

^{xvii} http://europa.eu.int/comm/trade/services/index_en.htm

^{xviii} Coinditional revised Offer, Communication, Commission, 2005

2. Kategorizace sektoru služeb

Služby jsou v přeneseném slova smyslu všude kolem nás. Jejich poskytování může mít formu návštěvy holiče, projektu architekta, prodeje zboží nebo rekreačního zájezdu. Služby ovšem nemusí být poskytovány pouze občanům, ale také mezi firmami navzájem, např. služby obchodních konzultantů, auditorů, finanční služby apod. Z hlediska poptávky by bylo možné rozdělit je na tradiční, jako např. dopravu, maloobchod, telekomunikace, turismus nebo profesionální, resp. regulované služby a tzv. nové, jako např. odpadové hospodářství, úspora energie, služby firmám, zpracování dat nebo technická analýza a testování.

Přesné vymezení resp. definice služeb není statisticky jednoznačné. Tento stav je ovlivněn následujícími faktory:

- rychlé strukturální změny (internet , e-commerce),
- globalizace (outsourcing, globální poskytování),
- nejednoznačná hranice mezi sektorem služeb a průmyslem, resp. obchodem se zbožím,
- velmi široké spektrum které služby pokrývají,
- nehmotná podoba služeb,
- různé národní statistiky.

Manuál pro statistiku mezinárodního obchodu ve službách zpracovaný Organizací spojených národů za přispění ostatních nadnárodních organizací k tomuto uvádí: „Měření obchodu se službami oproti obchodu se zbožím je nepoměrně složitější. Služby se mnohem hůře definují, některé se rozlišují prostřednictvím abstraktních konceptů místo jejich fyzických vlastností nebo funkcí. Oproti obchodu se zbožím neexistuje ve službách žádný balík překračující celní zónu s mezinárodně uznaným rozlišovacím kódem; žádný popis obsahu; informace o množství, původu a místě určení; faktura; administrativní systém pro výběr cla^{xix}.“ Tento manuál navrhuje následující klasifikaci služeb (pro zjednodušení uvádím pouze první úroveň): doprava, cestování, komunikační služby, stavební služby, pojišťovací

^{xix} Manual on Statistics of international trade in services, United Nations, European Commission, International Monetary Fund, Organization for economic Co-operation and Development, World Trade Organization, United Nations Conference on Trade and Development, 2002

služby, finanční služby, počítače a informační služby, honoráře a licenční poplatky, ostatní obchodní služby, osobní, kulturní a volnočasové služby a vládní služby.

Podle článku 60 Římské smlouvy se za služby pokládají výkony poskytované zpravidla za úplaty, pokud nejsou upraveny ustanoveními o volném pohybu zboží, kapitálu a osob. Zejména se jedná o činnosti průmyslové povahy, činnosti obchodní povahy, řemeslné činnosti nebo činnosti v oblasti svobodných povolání. Současný přístup EU z hlediska kategorizace služeb lze principiálně rozdělit na dvě kategorie: sektorový a horizontální přístup.

Sektorový přístup se týká jednotlivých odvětví, tedy: energie, dopravy, informační společnosti, poštovních a finančních služeb. Zbytek ekonomických aktivit v oblasti služeb spadá do horizontálního přístupu, který zahrnuje více sektorů najednou. Strategie EU na pokrytí této rozhodně nemalé oblasti je vyjádřena v úsilí přijmout novou směrnici o službách (více viz kap. 5.4.2). Její původní návrh zahrnoval následující oblasti služeb: služby poskytované firmám (např. účetnictví, podnikové poradenství, reklama), služby poskytované jak firmám, tak spotřebitelům (např. právní, realitní, stavební služby, distribuce zboží, cestovní kanceláře, pronájem automobilů, bezpečnostní služby) a služby poskytované spotřebitelům (zdravotní služby, domácí služby, audiovizuální služby a volnočasové služby). Nezahrnoval naopak ne-ekonomické služby (např. veřejná správa a veřejné vzdělání). Tzv. služby všeobecného ekonomického zájmu byly zahrnuty, nicméně členským státům byla v jejich rámci ponechána velká míra autonomie^{xx}.

Další přístup k definici služeb (za účelem zhodnocení dopadů směrnice o službách) byl použit konzultační agenturou Copenhagen Economics. Ta zahrnula: tzv. regulované neboli liberální profese (např. právníci nebo lékárníci), služby poskytované firmám (např. IT, najímání pracovníků, realitní služby) a distribuci zboží (velkoobchod a maloobchod)^{xxi}.

Pro účely této práce jsem rozhodl definovat několik vybraných sektorů služeb, abych co nejkoplexněji přiblížil situaci v poskytování služeb na vnitřním trhu EU. Volil jsem tedy oblasti služeb které jsou dominantní v přeshraničním poskytování (cestovní služby, doprava),

^{xx} http://europa.eu.int/comm/internal_market/services/docs/services-dir/guides/health_en.pdf

služby upravované ze strany Společenství výhradně sektorově (finanční služby), služby s největší mírou regulace (profesionální služby poskytované svobodnými povoláními), stavební služby mající veliký význam na vnitřním trhu EU a značný nenyžitý potenciál pro přeshraniční poskytování a dále pak služby o kterých se vedou vzrušené debaty z hlediska role státu (služby všeobecného ekonomického zájmu) a služby zcela unikátní z hlediska významu pro konkurenceschopnost ekonomiky EU, dynamiky jejich rozvoje a z hlediska významu jejich pozice v rámci vnitřního trhu (služby poskytované firmám). Níže uvádím kompletní výčet:

- cestovní služby,
- doprava,
- finanční služby,
- profesionální služby poskytované liberálními profesemi,
- stavebnictví,
- služby všeobecného ekonomického zájmu,
- služby poskytované firmám.

3. Náčrt aktivity ES v jednotlivých oblastech

V následujících kapitolách vyjasním postavení některých služeb, které utvářejí významnou část celého sektoru služeb a jenž jsem pro účely této práce definoval v předchozí kapitole. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že neexistuje všeobecné měřítko pro definici postavení jednotlivých typů služeb v rámci vnitřního trhu, a proto jsem se snažil volit co nejnázornější prostředky demonstrace (podíl na zaměstnanosti/HDP/tvorbě přidané hodnoty atd.). Zároveň také nastíním aktivity Společenství, které v těchto oblastech vyvíjí. Čtenář tak bude mít možnost na praktických příkladech jednotlivých sektorů lépe posoudit rozsah odvětví v rámci vnitřního trhu EU a legislativní aktivitu Společenství v těchto oblastech.

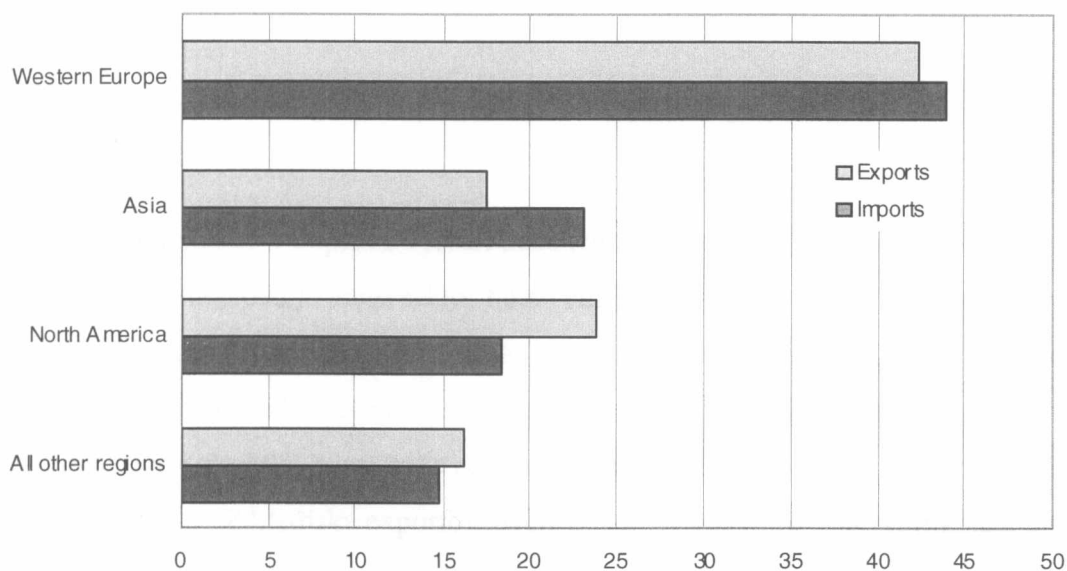
3.1 Cestovní služby

V roce 2000 tvořil export cestovních služeb EU-15 30,3% a import 30,8% na celkovém exportu, resp. importu všech obchodních služeb na světě. Mezi hlavní světové

^{xxi} Economic assessment of the barriers to the internal Market for services, Copenhagen Economics, 2005

exportéry patřily v EU-15 tyto země: Španělsko (č.2), Francie (č.3), Itálie(č.4), Velká Británie (č.5), Německo(č.6) a Rakousko(č.9) ^{xxii}. Nejoblíbenějšími evropskými destinacemi je východ Španělska, Kanárské ostrovy a Severovýchod Itálie. Na prvních dvacet turistických regionů EU připadá přes 57% všech strávených nocí na světě^{xxiii}. V současné době představují příjezdy do EU 50% všech světových příjezdů. V celém sektoru působí v rámci EU 1,5 milionu společností. Přidaná hodnota (HDP) vytvořená turistickým sektorem byla 165 miliard EUR, přičemž zaměstnáno zde bylo 8 milionů pracovníků, tj. 4% práceschopného obyvatelstva EU^{xxiv}. Z hlediska podílu na exportu služeb v rámci vnitřního trhu je sektor služeb na prvním místě s cca 27% (viz předchozí kapitola). Postavení Západní Evropy v podílu cestovních služeb na světovém obchodě ukazuje následující graf.

Regionální podíl cestovních služeb na světovém obchodě (v %)

Zdroj: WTO

Regulační aktivity EU v oblasti cestování se omezují na právo občanů volně cestovat a usazovat se kdekoli v Unii a aktivity s tím spojené. V této souvislosti lze zmínit např. ochranu práv cestujících, daňové otázky (DPH), bezpečnost leteckého provozu, sjednocení formátu pasových dokumentů nebo cestování s domácími mazlíčky apod.^{xxv}.

^{xxii} WTO, Mezinárodní obchodní statistika 2001, Obchod dle jednotlivých sektorů

^{xxiii} Tourism in the enlarged European Union, Eurostat, 2005

^{xxiv} www.hotrec.com, Confederation of National Associations of Hotels, Restaurants, Cafés and Similar Establishments in the European Union and European Economic Area

^{xxv} http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/freetravel/doc_freetravel_intro_en.htm

Co se týká přímé úpravy podnikání na vnitřním trhu existuje evropská směrnice o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy z roku 1990 (90/314/EHS). Jejím cílem je odstranit překážky odrazující spotřebitele od nákupu služeb mimo vlastní členský stát a zajištění ochrany spotřebitele. Upravuje tedy nejdůležitější aspekty jako je cena, povinnost poskytnout pravdivé informace a vrácení ceny zájezdu. Z dalších legislativních aktivit Komise se jedná o Regulaci č.261/2004 o společných pravidlech a odškodnění v letecké přepravě. Komise je také aktivní při vydávání profesních kodexů např. Závazky při přepravě pasažérů.

Dále existuje celá řada oblastí cestovních služeb, které jsou legislativní úpravou evropských společenství dotčeny nepřímo. Jedná se např. o ochranu spotřebitele, kvalitu potravin, životní prostředí nebo sociální záležitosti. Asociace národních hotelů, kaváren a restaurací v EU odhadla počet těchto opatření na 200.

3.2 Doprava

Sektor služeb v dopravě vytváří nezanedbatelných 10% HNP EU (rok 2001)^{xxvi}. Z hlediska zaměstnanosti je tento sektor také velmi podstatný: v roce 2002 zaměstnával v EU 25 7,5 miliónů pracovních sil, přičemž 61% z nich pracovalo v pozemní, 2% v námořní a 5% v letecké dopravě. V podpůrných aktivitách pro oblast dopravy (např. skladování, nakládání s přepravovaným zbožím, dopravní a cestovní agentury) pak pracovalo zbylých 32 % pracovních sil^{xxvii}. Z hlediska exportovaných služeb na vnitřním trhu zaujímala doprava v roce 2003 druhé místo s cca 23% (viz výše).

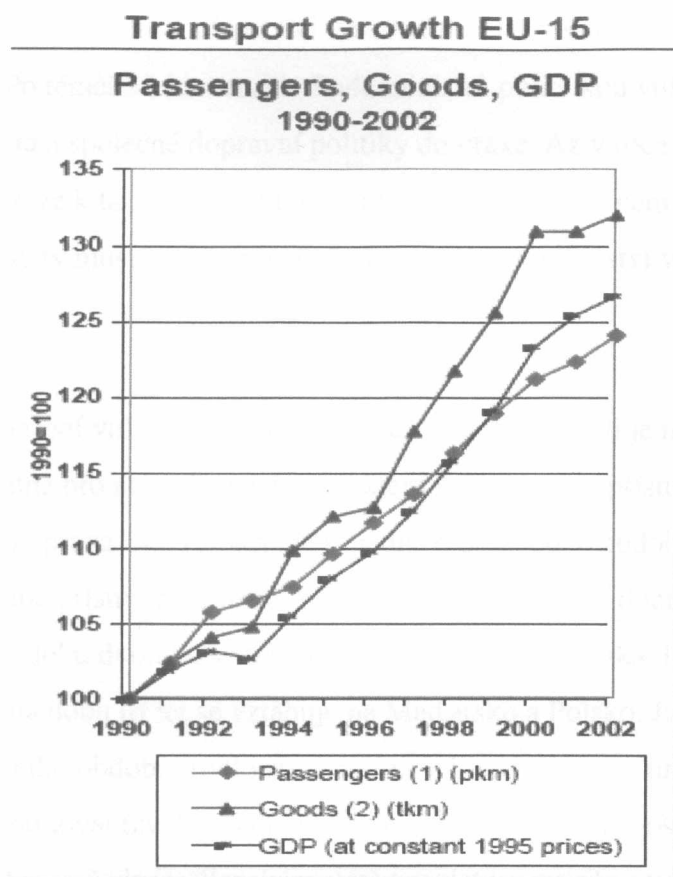
Tento sektor se také vykazuje poměrně značnou růstovou dynamiku. Roční nárůst přepravy zboží v EU-15 činil mezi roky 1995 - 2002 2,4% a nárůst přepravy osob dosahoval 1,7%^{xxviii}. Intenzita dopravy a to jak nákladní tak osobní vzrůstá v poslední době především v nových členských zemích. V České Republice např. rok od vstupu stoupla o 10%^{xxix}. Pro ilustraci nárůstu dopravy vzhledem k HDP od roku 1990 připojuji následující graf.

^{xxvi} European transport policy for 2010, time to decide, White paper, Commission, 2001

^{xxvii} Energy&Transport in figures, Directorate-General for Energy and Transport - Commission, 2004

^{xxviii} Energy&Transport in figures, Directorate-General for Energy and Transport - Commission, 2004

^{xxix} Studie ČSÚ, Rok po vstupu do EU, zveřejněno v Hospodářských novinách 1. července 2005

Zdroj: Energy&Transport in figures, European Commission, 2004

Oblast dopravy má z hlediska právních úprav Evropských společenství zcela mimořádné postavení, neboť společná dopravní politika je, jako instrument nezbytný pro vytvoření společného vnitřního trhu, zakotvena již v Římských smlouvách (články 70-80 Smlouvy). Evropská unie má tak výrazný dopad na společný trh ve všech sektorech dopravy (pozemní, železniční, letecká, námořní doprava)^{xxx}. Konkrétně se jedná o 10% celkového *acquis communautaire* (sekundární legislativy), tedy o stovky regulací, směrnic a rozhodnutí^{xxxi}. Všeobecným cílem aktivit Evropské komise je dosažení volné konkurence na společném trhu při zajištění odpovídajících standardů bezpečnosti dopravních prostředků a systémů řízení dopravy. Dalším cílem je zlepšit dopravní spojení mezi regiony a zeměmi EU (např. iniciativa Trans - European Networks TEN)^{xxxii}.

Za jeden z největších úspěchů společné dopravní politiky považují rozbití rigidit v letecké dopravě a otevření tohoto sektoru konkurenci, přičemž stále se pracuje na otevření

^{xxx} <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/s70002.htm>

^{xxxi} <http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/chapters/chap9/>

^{xxxii} <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/s13000.htm>

konkurence v železniční dopravě v rámci EU-25^{xxxiii}. Cesta k liberalizaci v oblasti dopravy byla nicméně trnitá. Po téměř 30 let nenašla Rada ministrů politickou vůli k uvedení návrhů Komise na implementaci společné dopravní politiky do praxe. Až v roce 1985 rozhodl Evropský soudní dvůr, že k takovému blokování iniciativ Komise není Rada ministrů oprávněná a členské státy musely akceptovat, že Evropské společenství vytváří legislativu v této oblasti^{xxxiv}.

Z hlediska omezení volného poskytování služeb v této oblasti je nutné poukázat na přechodná období platná pro nové členské státy, která jsou součástí přístupových dohod, a tím pádem také primárního práva EU. Konkrétně se jedná o přechodné období z Nařízení EHS č. 3118/93, které garantuje přístup ne-domácím dopravcům na národní dopravní trhy (tzv. kabotáž). Omezení na dobu dvou let se týká České republiky, Estonska, Litvy, Lotyšska a Slovenska. Omezení na dobu tří let se vztahuje na Maďarsko a Polsko. Jakýkoli členský stát může po uplynutí prvního období prodloužit omezení až o pět let, a pokud tak neučiní, má v případě krize právo aplikovat tzv. bezpečnostní klauzuli^{xxxv}. Bezpečnostní klauzule je neuplatnitelná, pokud již v žádném členském státě neexistuje restrikce týkající se kabotáže nových členských zemí. Čeští dopravci tedy zatím vyhlídku na vstup do ohromného evropského dopravního trhu nemají.

3.3 Finanční služby

Finanční služby tvoří solidní součást ekonomiky EU. V roce 2000 generovaly v EU 8,5% přidané hodnoty vytvářené soukromým sektorem a 14,8% sektorem služeb. V tom samém roce zaměstnávaly cca 5,3 milionu osob, tj. 8,5% praceschopných obyvatel. Většina evropských finančních institucí je relativně malá a v roce 2000 mělo více než tři čtvrtě společností bilanční rozvahu menší než 1 mld. EUR. Nicméně v poslední době se prosazuje trend koncentrace a počet společností v této kategorii se mezi roky 1997 a 2000 zmenšil o

^{xxxiii} http://europa.eu.int/comm/transport/rail/package2003/new_en.htm

^{xxxiv} European transport policy for 2010, time to decide, White paper, Commission., 2001

^{xxxv} Report on the results of the negotiations on the accession of Cyprus, Malta, Hungary, Poland, the Slovak Republic, Latvia, Estonia, Lithuania, the Czech Republic and Slovenia to the European Union, na http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/pdf/negotiations_report_to_ep.pdf

18,4%. Hlavní role ve zprostředkování finančních služeb tvoří přijímání vkladů a poskytování úvěrů^{xxxvi}.

Pořadí bank v EU podle velikosti, stav k 31.12.2005

	Země	Aktiva (Mld EUR)	Kapitál (Mil EUR)	Světové poř.
Deutsche Bank	D	928	1607	1
BNP Paribas	F	834	1790	3
Bayerische Hypo-und Vereinsbank	D	736	1626	4
The Royal Bank of Scotland	UK	609	1475	10
ABN AMRO	NL	604	1694	11
Barclays	UK	576	2755	14
Société Générale	F	518	545	15
Dresdner Bank	D	512	1511	17
Commerzbank	D	507	1408	18
Crédit Agricole	FR	500	2941	19

zdroj: Eurostat, European business, facts and figures

Aktivity Evropské komise na poli finančních služeb spočívají stejně jako v ostatních oblastech především na iniciativě vytvořit fungující trh EU místo 25-ti fragmentovaných národních trhů. K realizaci tohoto záměru v oblasti finančních služeb přispěly dva faktory. Za prvé se podařilo přijmout jednotnou měnu eura a za druhé Komise na základě hloubkových analýz dospěla k závěrům, podporovaných předními ekonomickými odborníky, že takováto integrace přinese zásadní prospěch^{xxxvii}. Základní myšlenkou je umožnit, aby finanční instituce působící v jedné zemi mohla nabízet ty samé finanční služby v rámci celé EU, přičemž na společném trhu mají platit stejná regulační pravidla.

První pracovní aktivity započaly v roce 1998, přičemž Akční plán pro oblast finančních služeb byl jako vysoká priorita přijat již v roce 1999 s tím, že jeho 42 opatření má být implementováno do konce roku 2005^{xxxviii}. Do současné doby se pak z ambiciózního cíle podařilo přijmout 39 z těchto vytyčených opatření^{xxxix}. Vzhledem k rozsahu akčního plánu není možné provést detailní rozbor akcí Evropského společenství v této oblasti, přesto nastíním několik hlavních pilířů. Mezi nejdůležitější přijaté směrnice patří směrnice o trzích s

^{xxxvi} European business, facts and figures, part 6: Business services, Luxembourg: Office for Official Publications, 2003

^{xxxvii} Financial services action plan evaluation, Commission, 2005

^{xxxviii} http://europa.eu.int/comm/internal_market/finances/actionplan/index_en.htm

^{xxxix} Financial services action plan evaluation, Commission, 2005

finančními instrumenty, na jejímž základě nebudou finanční společnosti při svých aktivitách v rámci EU muset vyhovovat 25-ti různým právním úpravám jednotlivých členských států. Další důležitou součástí je směrnice o penzích, která stanovuje, že společnosti mohou spravovat jeden penzijní fond pro všechny své evropské zaměstnance a zároveň se ruší omezení, kterými se tyto fondy při investování musely řídit. Přínosem je také směrnice o kolaterálu, která redukuje náklady přeshraničních finančních transakcí prostřednictvím společných pravidel pro obchodování kolaterálu (úschovy hotovosti nebo akcií při finančních transakcích)^{xl}. Nicméně i přes přijetí celé řady legislativních úprav stále vyvstávají otazníky a skepticismus (zejména z anglické strany), a to jak nad některými kompromisy, které právní úpravy obsahují, tak nad jejich samotnou implementací a kontrolou dodržování. V EU tak zatím neexistuje žádná obdoba americké Security exchange commission. Místo ní je v EU-25 na 60 různých institucí zodpovědných za dozor nad evropským a národním trhem cenných papírů^{xlii}.

3.4 Profesionální služby poskytované regulovanými profesemi

Tyto služby mohou být všeobecně definovány jako zaměstnání, pro které je zapotřebí speciální vzdělání. Patří mezi ně auditoři, architekti, právníci, doktoři nebo lékárníci. Mario Monti jako komisař pro hospodářskou soutěž v projevu před německou spolkovou komorou advokátů^{xliii} prohlásil: „Je zajímavé sledovat, že nejvíce regulované jsou historicky nejstarší profese, např. lékárníci a notáři, zatímco novější profese, jako např. programátoři, které by teoreticky mohly aspirovat na speciální statut, nejsou regulovány vůbec“. Všeobecně lze konstatovat, že se jedná o vysoce regulovanou oblast s celou řadou překážek pro přeshraniční poskytování služeb (více viz kap.4 Překážky na společném trhu).

Evropská komise uvádí, že neexistují přesná data o tomto sektoru, nicméně odhaduje, že tvoří cca jednu třetinu kategorie „ostatní obchodní služby“, které jsou vyjádřené statistickým kódem NACE 74. Ostatní obchodní služby zaměstnávaly v roce 2002 v EU 6,4% celkově praceschopných obyvatel, tj. přes 10 miliónů pracovníků. Pracovalo zde 10 % vysoce kvalifikovaných pracovníků, což je oproti jiným sektorům služeb podstatně více. Celková

^{xl} Over but far from finished – the EU’s financial services action plan, Alasdair Murray, Centre for European Reform, 2004

^{xlii} Over but far from finished – the EU’s financial services action plan, Alasdair Murray, Centre for European Reform, 2004

^{xliii} http://europa.eu.int/comm/competition/liberalization/conference/speeches/mmonti_berlin_032003_en.pdf

přidaná hodnota sektoru ostatních obchodních služeb pro EU-15 byla v roce 2001 500 miliard EUR. Co do růstu obrátu rostly ostatní obchodní služby v první polovině roku 2003 rekordním tempem 5%^{xliii}.

Z hlediska regulatorních aktivit se evropská komise drží výkladu Římské smlouvy, která stanovuje, že členské státy nesmějí zavádět praktiky, které by měly charakter omezování nebo narušování konkurence. Nicméně jsou dovolené regulace, které jsou objektivně nezbytné pro garantování řádného vykonávání profese dle zvyklostí v daném členském státě. V praxi mají hlavní regulatorní roli členské státy, které ji v mnohých případech předávají zájmovým sdružením (např. různé komory). Aktivity Komise se dlouhou dobu omezovaly pouze na doporučení členským státům pro revizi legislativy a snahu o zakotvení uznání kvalifikací jednotlivých profesí, např. praktický a zubní lékař. Tím pádem se intenzita regulace podstatným způsobem mění v závislosti na daném státu. Poměrně rozhodným krokem Společenství na poli regulovaných profesí bylo nedávné přijetí směrnice o uznávání odborných kvalifikací ze 7. září 2005 (2005/36/ES), která integruje dosavadní roztržité snahy o uznání kvalifikací jednotlivých profesí. Tato směrnice stanovuje, že každý členský stát musí uznat doklady o dosažené kvalifikaci zajišťující přístup k odborným činnostem lékaře se základní odbornou přípravou a odborného lékaře, zdravotní sestry a ošetřovatele odpovědných za všeobecnou péči, zubního lékaře, odborného zubního lékaře, všeobecného lékaře, veterinárního lékaře, porodní asistentky, farmaceuta a architekta. Členským státům určení umožňuje požadovat určité specifické podmínky a nahlášení pracovních aktivit, v zásadě však spolehlivě otevírá evropský trh pro výše zmíněné profese.

3.5 Stavebnictví

Sektor stavebnictví je pro Evropu jednoznačně strategicky významný. Před rozšířením o 10 nových členských zemí zaměstnával přímo celkem 11,8 miliónu pracovníků, což odpovídalo 7% celkové zaměstnanosti, a odhady hovořily o dalších 26 milionech pracujících, kteří na tomto sektoru určitým způsobem záviseli. V roce 2003 bylo ve stavebnictví investováno 910 mil. EUR, což představovalo 10% EU-15 HDP^{xliv}. Podíl stavebnictví na celkové přidané hodnotě v ekonomice se v roce 2002 lišil od 4,4% ve Švédsku po 9,2% ve

^{xliii} Report on the Competition in professional services, Communication from the Commission, 2004

^{xliv} http://europa.eu.int/comm/enterprise/construction/index_en.htm

Španělsku, přičemž míra zaměstnanosti na celkové zaměstnanosti se lišila od 4,5% ve Velké Británii po 10,2% ve Španělsku^{xlv}. Stavebnictví je také důležité v nových členských zemích. Pouze v Polsku, České Republice a Maďarsku vytvářelo v roce 2003 obrat 38 miliard EUR, přičemž predikce růstu tohoto sektoru se pro tyto země se odhaduje přes 4% ročně^{xlvi}..

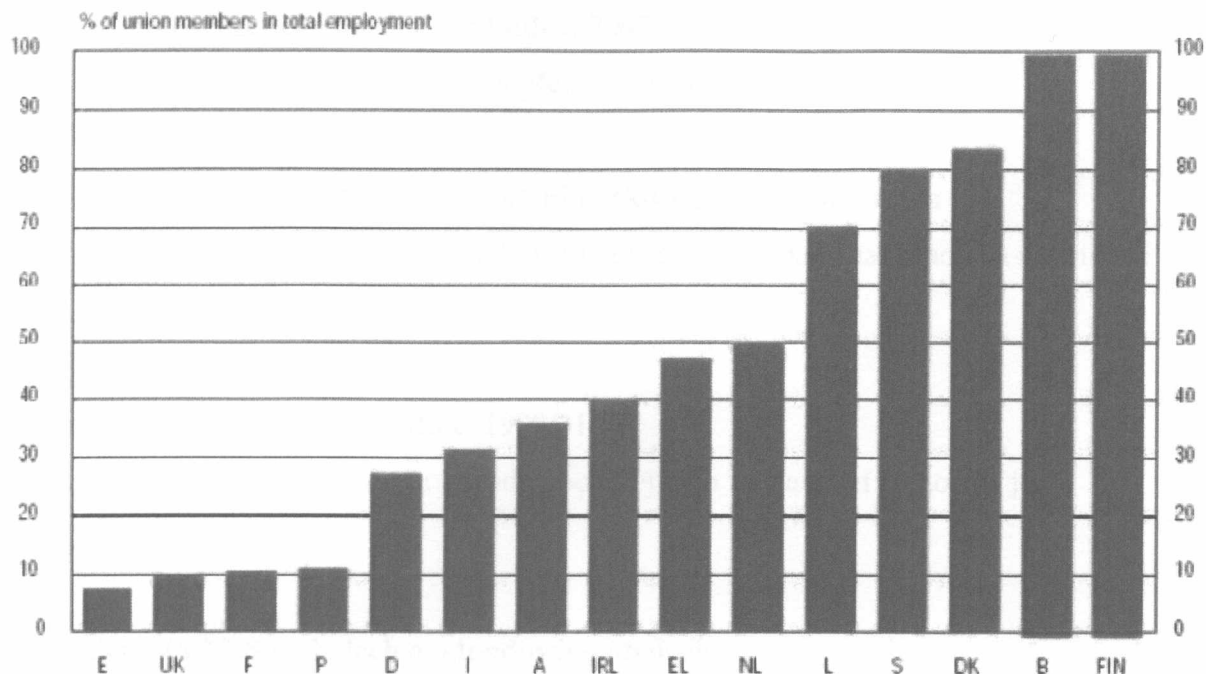
V roce 2000 tvořily společnosti s méně deseti zaměstnanci 30% přidané hodnoty celého sektoru (v porovnání s 10 % u zpracovatelského průmyslu), přičemž 4 z 10 největších světových stavebních firem pocházelo v roce 2003 z EU (měřeno obratem nasmlouvaným ze zahraničí). Celkem 22,1% celkové pracovní síly bylo v roce 2001 vedeno jako živnostníci. I přes vysoký podíl živnostníků a malých firem existuje v poslední době v EU trend konsolidace směřující k vytváření obřích firem nabízejících celou škálu služeb (např. finančních). Vysoký počet živností reprezentuje také skutečnost, že kvalifikovaní pracovníci dávají přednost podnikatelské činnosti místo zaměstnaneckého poměru. Na druhou stranu existují příklady, kdy živnostníci pracují v horších podmínkách a za nižší než kolektivně vyjednanou mzdu. To zavdává některým odborovým organizacím příčinu k obviňování z nekalých obchodních praktik. Klíčová role odborů v této oblasti je pro EU příznačná. Členství v odborových organizacích v EU-15 v roce 2001 v sektoru stavebnictví se pohybovalo od 10% až téměř k 100% (viz následující graf)^{xlvii}.

^{xlv}Trends and drivers of change in the European construction sector: Mapping report, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2005

^{xlvi}http://europa.eu.int/comm/enterprise/construction/index_en.htm

^{xlvii}Trends and drivers of change in the European construction sector: Mapping report, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2005

Figure 1: Trade union density in construction, (%)

Source: European Commission, 2002b, p. 81.

Rozšíření EU je přijímáno jako podstatná expanze stávajícího trhu EU-15. Nově přistoupivší země budou potřebovat zásadní investice do infrastruktury, energie a zpracovatelského průmyslu, se kterými jsou spojené stavební zakázky. To může podnítit příliv pracovní síly a kontraktorů ze starých členských zemí, které pravděpodobně přinesou nové metody řízení, vysoce kvalitní materiály a specializované typy subdodávek^{xlviii}. Na druhou stranu je nutné zmínit omezení českých subjektů vzhledem ke vstupu na trh EU-15. Příloha V čl.13 smlouvy o přistoupení ČR k EU explicitně omezuje přístup českých pracovníků působících ve stavebnictví na trhy členských zemí Rakousko a Německo. To samé platí také např. pro Polsko nebo Maďarsko^{xlix}.

Podobně jako v sektoru cestovního ruchu existuje ve stavebnictví legislativa Evropských Společenství, která má přímý dopad na stavební sektor a legislativa, jež jej ovlivňuje nepřímě. Studie britského ministerstva obchodu a průmyslu identifikovala šest regulací, které mají klíčový přímý dopad na evropský stavební sektor¹. Těmi jsou:

^{xlviii} European Construction Industry Federation <http://www.fiec.org/>

^{xlix}

http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/treaty_of_accession_2003/cs/pdf/3_act_of_accession/aa00037_re03_cs03.pdf

¹ Department of Industry and trade, Directorate for Construction Industry, Final Report on EU Directives, Project report numer 209-971

Směrnice o energetické náročnosti budov. 2002/91/ES

Jejím cílem je dosažení podstatného zlepšení energetické spotřeby u staveb.

Nařízení ES č. 2037/2000 o látkách, které poškozují ozónovou vrstvu

Tato regulace má u nových staveb a rekonstrukcí zásadní dopady na chladicí a nástřikové látky, systémy protipožární ochrany a chlazení.

Směrnice o skládkování odpadu č. 1999/31/ES

Stanovuje požadavky na separaci odpadu pocházejícího ze stavební činnosti a jeho kategorizaci.

Směrnice 94/62/ES o obalech a odpadových obalech

Zavádí systém sběru a využití použitých obalů.

Směrnice 2000/60/ES - Rámcová směrnice o vodě

Upravuje dopady staveb na povodí řek nikoli pouze bezprostřední dopad na životní prostředí.

Směrnice o biocidních produktech 98/8/ES

Obsahuje seznam látek určených k přidávání do dřevěných a překližkových materiálů.

Právní aktivita Evropských společenství, mající nepřímý dopad na stavební sektor, se koncentruje do oblasti zdraví a bezpečnosti. V této oblasti britská studie identifikovala 14 právních úprav Společenství s nepřímým dopadem na stavební sektor^{li}. Celkově shrnuto legislativní aktivity EU se zaměřují především na tržní selhání (ekologie, bezpečnost práce) a nikoli na vytvoření společného trhu se stavebními službami, resp. překonání bariér národních trhů, jako např. u finančních služeb.

^{li} Department of Industry and trade, Directorate for Construction Industry, Final Report on EU Directives, Project report numer 209-971

3.6 Služby všeobecného ekonomického zájmu

Snahy o liberalizaci těchto služeb byly předmětem vzrušených politických debat na evropské úrovni, nicméně jejich definice není jednoznačná. Německé pojetí 19. století ztělesňované Ernstem Forsthoffem do nich zahrnuje poskytování důležitých ekonomických statků charitativními organizacemi celé populaci za přiměřené ceny, a tím pádem zaručující ekonomickou soudržnost. Francouzské pojetí *services d'interet général* nebo *service public* se tyto služby profilují na základě zásadní odlišnosti od principu volné soutěže^{lii}.

Termín služby všeobecného hospodářského zájmu se používá v článku 16 a 86(2) Smlouvy, nicméně tento termín není definován ve Smlouvě ani v sekundární legislativě. V praxi Společenství existuje všeobecná shoda v tom, že se jedná o služby ekonomické povahy, ke kterým Společenství nebo členské státy přiřazují specifické povinnosti provozovatelů veřejných služeb podle kritéria obecného zájmu. Pojem služeb obecného hospodářského zájmu tak zahrnuje zejména určité služby poskytované významnými odvětvími infrastruktury, ke kterým patří například doprava, poštovní služby, energetika a komunikace. Tento termín se vztahuje i na případnou další hospodářskou činnost, k níž se váží povinnosti provozovatelů veřejných služeb. Členské státy tak mají v zásadě velkou volnost v rozhodování o organizaci služeb všeobecného ekonomického zájmu. V případě neexistence harmonizace ze strany Společenství mohou příslušné veřejné orgány členských států v podstatě samy rozhodnout o tom, zda budou samy poskytovat určitou službu obecného ekonomického zájmu, nebo zda jejím poskytováním pověří jiný (veřejnoprávní nebo soukromý) subjekt^{liii}.

Od 80. let minulého století se celá řada sektorů spadajících do oblasti služeb všeobecného ekonomického zájmu na základě akcí Evropské komise postupně otevírala konkurenci. Mezi příklady patří: telekomunikace, poštovní služby, doprava a energie (plyn, elektřina). Komise vždy postupovala cestou „kontrolované“ liberalizace, tj. postupného otevírání konkurenci za podmínky všeobecného práva na přístup k těmto službám pro

^{lii} EU Monitor „Services of general interest“ – an alibi for state economic activity?, Deutsche Bank Research, 2003

^{liii} Bílá kniha o službách obecného zájmu, Commission, 2004

všechny, přičemž cílem liberalizace je dosažení přiměřené ceny pro všechny spotřebitele a to za jejich jakékoli ekonomické, sociální a geografické situace^{liv}.

Praktická zkušenost s liberalizací energetického a telekomunikačního trhu a oblasti dopravy (např. letecké) ukazuje, že služby všeobecného ekonomického zájmu mohou být soukromým sektorem poskytovány lépe, za lepší cenu a s větším výběrem. Nicméně sensitivita liberalizačních kroků v této oblasti je značná. Liberalizace energetického sektoru ve Francii naráží na zatvrzelý odpor. Problémovými sektory v Německu jsou distribuce vody, místní doprava a také bankovníství(!). Častým důvodem je obrana politických zájmů lokálních samospráv, které zisky z exkluzivních práv z veřejných společností (zejména distribuce vody) financují jiné ztrátové aktivity a jsou tak na nich v podstatě závislé^{lv}. Při kritice liberalizace služeb všeobecného ekonomického zájmu se často uvádí energetický sektor. Zde je možné např. zmínit lítost města Berlína nad uskutečněnou privatizací. Nicméně se zapomíná na notoricky známé objektivní příčiny růstu elektřiny: ekologická legislativa (obnovitelné zdroje, rekuperace tepla apod.), růst cen vstupů (uhlí, plyn, jaderné palivo) a nutnost investic do obnovy a výstavby nových zařízení a energetické sítě (podinvestované také díky předchozí státní kontrole).

3.7 Služby poskytované firmám

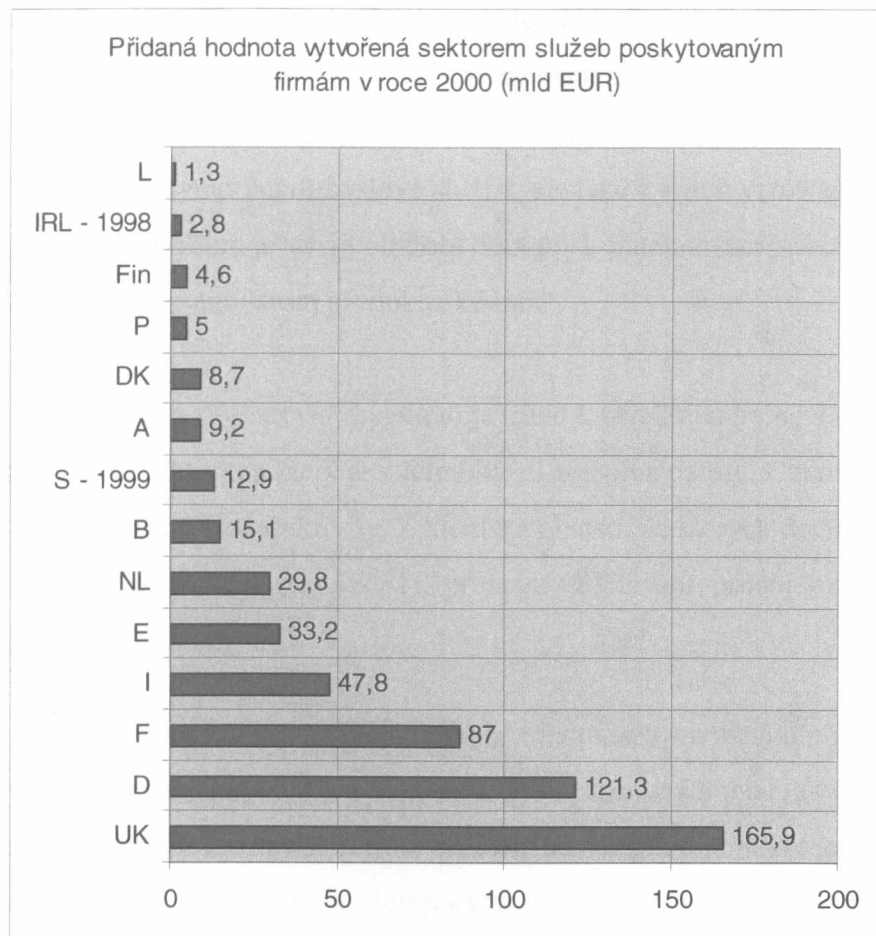
Tyto služby se rozdělují na sedm základních oblastí: počítače, profesionální služby, marketing, technické služby, leasing a pronajímání, provozní a ostatní služby (např. překladatelské, administrativní nebo balící služby)^{lvi}. Z hlediska definice mají největší průnik s již popisovanými profesionálními službami poskytovanými regulovanými profesemi. Konkrétně se jedná o oblast technických služeb, ve které jsou mimo inženýrské služby a technické testování služby zahrnutí právě architekti, nebo profesionální služby, ve kterých jsou mimo konzultace managementu zahrnuté právní a účetní služby.

^{liv} <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l23013.htm>

^{lv} EU Monitor „Services of general interest“ – an alibi for state economic activity?, Deutsche Bank Research, 2003

^{lvi} Contribution of business services to industrial performance, Common policy framework, Communication, Commission, 1998

Z hlediska pozice v evropské ekonomice mají významné místo také obchodní služby poskytované firmám. Celková přidaná hodnota vytvořená tímto sektorem byla v roce 2000 přes 544 mld. EUR (její rozdělení dle jednotlivých států viz graf níže).

Zdroj: Eurostat, European facts and figures

Klíčový význam těchto služeb je patrný také ze skutečnosti, že v roce 2000 tvořily přes 10% celkové přidané hodnoty EU-15 a v celém sektoru služeb pak přes 20%. V porovnání přidané hodnoty pak tento sektor v roce 2000 předčil sektory dopravy a maloobchodu. Podíl zaměstnanosti služeb poskytovaných firmám na celkové zaměstnanosti v soukromém sektoru přesahoval 10%^{lvii}. V absolutních číslech pak zde zaměstnanost v EU v roce 2000 dosahovala 13, 73 mil. pracovních sil^{lviii}. Zajímavý je také vysoký podíl samostatně výdělečných osob,

^{lvii} European business, facts and figures, part 6: Business services, Luxembourg: Office for Official Publications, 2003

^{lviii} EU Monitor no. 15, Deutsche bank research, 7.7.2004

který v roce 2001 činil 22.0% a rapidní růst, který v EU v druhé polovině 90. let běžně dosahoval až 5% ročně (v GB dokonce přes 17%)^{lix}.

Důležitost služeb firmám v ekonomice se neodvívá pouze od přidané hodnoty a zaměstnanosti, které jsou s ní spojené, ale především od klíčové role těchto služeb, jež umožňuje snazší a efektivnější fungování ostatním sektorům ekonomiky. Dynamický vztah sektoru služeb poskytovaných firmám a ostatních sektorů ekonomiky pramení nejenom z faktu, že poskytují neprůmyslové služby, ale také z jejich vzrůstající integrace do produkčních procesů. Příkladem je vývoj od čisté dopravy k mnohem sofistikovanější logistice, která je úzce spjata s plánováním produkce klienta^{lx}.

Dalším zajímavým aspektem je trend k tzv. „outsorcingu“ služeb, které tvoří jádro obchodních aktivit, a který je v této oblasti zejména patrný. Cílem je dosáhnout podstatně vyšší efektivity a produktivity. Z hlediska oblastí, ve kterých dochází k outsorcingu nejvíce, se jedná o strategické služby jako IT, profesní vzdělávání, prodej, marketing a produktová inovace^{lxi}.

Evropská rada stvrdila důležitost tohoto sektoru uznáním jeho klíčové role v dopadu na konkurenceschopnost ekonomiky, tvorbu pracovních míst a zvyšování produktivity^{lxii}. V dalších krocích se Evropská komise omezila na sdělení o konkurenceschopnosti poskytování služeb majících charakter služeb poskytovaných firmami a jejich přínos k fungování evropských firem^{lxiii}. V něm analyzuje celé odvětví a propaguje odstranění zábran na vnitřním trhu, standardizaci a statistiku, nicméně konkrétní kroky nenavrhuje a v této souvislosti odkazuje na připravovanou směrnici o službách.

^{lix} European business, facts and figures, part 6: Business services, Luxembourg: Office for Official Publications, 2003

^{lx} European business, facts and figures, part 6: Business services, Luxembourg: Office for Official Publications, 2003

^{lxi} The competitiveness of business-related services and their contribution to the performance of European enterprises, Communication, 2003

^{lxii} Závěry ze summitu o službách poskytovaných firmám jejich příspěvku konkurenceschopnosti evropského průmyslu

^{lxiii} The competitiveness of business-related services and their contribution to the performance of European enterprises, Communication, 2003

4. Překážky na společném trhu služeb

4.1 Regulace

Trhy se službami mají dlouhou tradici regulace a některé jeho součásti, jako např. profesionální resp. regulované služby se vyznačují mimořádnou intenzitou míry regulace. Strategie vnitřního trhu pro období 2003 - 2006 v této souvislosti pro oblast služeb uvádí: závažné rozdíly v regulacích mezi jednotlivými členskými státy navzájem a nedostatek vzájemné důvěry v regulatorní systémy jsou hlavními důvody, proč byl volný pohyb služeb doposud právním konceptem než praktickou realitou^{lxiv}. Důvodů pro zavádění regulací je několik. Jako hlavní se udávají následující:

- K poskytování služeb je ve větší nebo menší míře potřeba specifické know-how. Vystává tedy potřeba jeho certifikace resp. získání určité kvalifikace nebo absolvování testu.
- Služby mají nehmotnou povahu, a proto nelze standartizovat produkt v oblasti služeb.
- Při poskytování služeb mohou vyvstávat externality, např. znečištění z dopravy, nestabilita bankovního sektoru v případě krachu finanční instituce, zřícení stavby v případě jejího nekvalitního provedení apod., regulace tak slouží k zamezení negativním externalitám.
- Při poskytování služeb vyvstává problém informační asymetrie. To znamená, že spotřebitel je vzhledem ke specializovanému know-how poskytovatele při nákupu služby v nevýhodě a vyvstává tedy potřeba jeho regulatorní ochrany.

^{lxiv} Internal Market Strategy Priorities 2003 – 2006, Communication from the Commission, 2003

Zařazení zemí 1 - 17 na zákl. bariér vůči zahraničním firmám v sedmi sektorech služeb EU15, USA, AUST (čím větší součet - tím restriktivnější)

	Účetnictví	Architekti	Bank.sekt	Distribuce	Techn.porad.	Právní služ.	Telekomunik.	Součet
Rakousko	17	17	2	4	17	16	9	82
Itálie	15	14	2	15	11	15	10	82
Portugalsko	14	16	2	7	16	9	17	81
Řecko	8	13	2	14	13	8	16	74
Španělsko	5	15	2	9	14	12	15	72
Německo	10	8	2	11	15	14	7	67
Francie	7	7	2	17	3	17	13	66
Belgie	11	12	2	16	2	6	12	61
Austrálie	12	8	17	1	7	10	6	61
Švédsko	16	10	2	8	10	5	8	59
USA	9	11	1	2	12	13	5	53
Dánsko	13	2	2	13	4	11	4	49
Lucembursko	6	6	2	3	9	1	11	38
Nizozemsko	4	4	2	10	8	4	3	35
Velká Británie	3	5	2	4	6	7	1	28
Finsko	2	2	2	12	5	3	1	27
Irsko	1	1	2	4	1	1	14	24

Zdroj: Copenhagen economics, 2005

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) uvádí dva základní typy regulace:

- regulace zasahující celou ekonomiku,
- specifické regulace pro daný obor^{lxv}.

Regulace zasahující celou ekonomiku jsou ve svém důsledku fixní náklady. Ty představují bariéru vzniku nových firem a přenášejí náklady na spotřebitele. Spadají mezi ně zejména nákladné administrativní procedury, jako např. získávání povolení a restriktivní ekonomické regulace, jako např. státní kontrola společností nebo vyloženě právní zábrany konkurenci. Podle OECD patří mezi nejrestriktivnější země na vnitřním trhu EU v této kategorii Řecko, Itálie, Belgie a Francie. Na druhé straně pak to jsou Velká Británie a Irsko.

Specifické regulace pro daný obor jsou pro sektor služeb zejména důležité. Ovlivňují vstup na trh služeb, stanovení ceny a způsob poskytování služeb. Některá z těchto omezení se zdůvodňují existencí selhání trhu (např. externalitami viz výše) a cílem splnit neekonomické

^{lxv} G. Nicoletti (2001), „Regulation in Services: OECD Patterns and Economic implications, OECD Economics Department working papers, No. 287

cíle. Bohužel mnohé regulace nemají, dle OECD, jiné vysvětlení než ochranu dominujících firem.

Agregované indikátory intenzity regulace na trhu produktu a restrikcí v přímých zahraničních investicích, země EU, 1998

Země	Regulace trhu produktu	Restrikce PZI	Země	Regulace trhu produktu	Restrikce PZI
Velká Británie	0,5	0,064	Portugalsko	1,7	0,157
Irsko	0,8	0,074	Finsko	1,7	0,177
Nizozemsko	1,4	0,083	Belgie	1,9	0,091
Německo	1,4	0,084	Francie	2,1	0,111
Dánsko	1,4	0,087	Řecko	2,2	0,13
Švédsko	1,4	0,14	Itálie	2,3	0,097
Rakousko	1,4	0,266	Česká Rep.	2,9	0,196
Španělsko	1,6	0,165	Polsko	3,3	0,249
Maďarsko	1,6	0,173			

Zdroj: Regulace trhu produktu Nicoletti – OECD (2000) a PZI omezení Gloub (2003)

Evropská komise přistupuje ke klasifikaci regulací na základě jednotlivých fází obchodního procesu, ve kterých se na poskytovatele služby regulace uplatňují. Fáze se odvíjí v následujícím pořadí:

- fáze č. 1: založení společnosti/vstup na trh,
- fáze č. 2: využití vstupů,
- fáze č. 3: reklamní aktivity,
- fáze č. 4: distribuční aktivity,
- fáze č. 5: prodej,
- fáze č. 6: poprodejní aktivity^{lxvi}.

4.1.1 Fáze č. 1: založení společnosti/ vstup na trh

Z podstaty obchodu se službami vyplývá, že je nezbytné zajistit přímý vztah mezi jejich poskytovatelem a klientem, proto je klíčová obchodní přítomnost a to třeba i krátkodobá, na daném trhu, resp. v dané zemi. V této oblasti se koncentruje celá řada překážek vystavěných členskými státy.

Mezi nejrozšířenější patří povinnost vlastnit povolení k vykonávání vlastní činnosti na území jiného členského státu. Jejich četnost se samozřejmě liší v závislosti na cílové zemi a vykonávané aktivitě. Evropská komise uvádí^{lxvii}, že většinou časově náročný povolovací

^{lxvi} An Internal Market strategy for Services, European Commission, 2000

^{lxvii} The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002

proces má často restriktivní, až diskriminační efekt vůči poskytovatelům z jiných zemí. Nebývá výjimkou, že procedura schvalování zahrnuje také přímé konkurenty nebo vyžaduje ekonomický test, ve kterém se např. za účasti již etablovaných firem posuzuje, zdali nové otevření maloobchodu nemá negativní dopad na obchody v centru města. I přes absurdnost „testování“, zdali nebude destabilizována lokální konkurence, se jedná o frekventovanou povinnost. Evropská komise uvádí příklad firmy, která v závislosti na komplexnosti takových testů zaplatila 165 000 - 475 000 EUR v každém členském státě. Její celkové náklady za ekonomické testy dosáhly ve 22 členských státech hodnoty 5,9 mil. EUR^{lxviii}.

Součástí povolení vstupu na daný trh je také často povinnost rekvalifikace nebo složení testu vhodnosti. Nepříjemnou součástí jsou poplatky za certifikovaný překlad, správní poplatky, příp. povinné poplatky za členství v řemeslných nebo hospodářských komorách. Právní nejistotu umocňuje fakt, že forma společnosti dostačující v jednom členském státě může být nepřípustná v jiném. Profese v jednom státě regulovaná je v jiném státě neregulovaná, resp. volná (např. realitní makléř, geolog, řemeslník, konzultant) nebo se liší možnost obchodního partnerství mezi určitými profesemi v závislosti na členské zemi.

Mezi nejrigidnější omezení patří kvantitativní omezení stanovující např. počty poskytovatelů služeb (např. počet kominíků), maximální prodejní plochu (u maloobchodu) nebo geografickou vzdálenost (např. u laboratoří, jenž musí analyzovat vzorek ze vzdálenosti max. 60 km). Do kategorie nejrestriktivnějších pak také patří požadavek národní příslušnosti nebo místa působnosti. Prvně jmenovaný požadavek znamená, že některé regulované profese, zaměstnanci nebo management firem poskytujících služby musí být určité národnosti (např. poradci v oblasti nemovitostí v Anglii tzv. „chartered surveyors“, inženýrské společnosti, aerokluby nebo NGO). Regulace spojená s místem působnosti se vztahuje zejména na vrcholný management. Typickým příkladem je ustanovení, že dvě třetiny, jedna polovina nebo alespoň jeden člen představenstva musí mít trvalý pobyt v daném státě (např. v případě telekomunikační licence).

lxviii

Extended Impact Assessment of proposals for a directive on services in the Internal market, Commission, 2004

Pro ilustraci nákladnosti administrativních procedur spojených se vstupem na trh uvádí Evropská komise několik příkladů z „reálné praxe“^{lxix}. V této souvislosti zmiňuje firmu, která díky tomu, že musela při vstupu na trh v jednom členském státě vyřizovat každé povolení šest měsíců, zaplatila na právních službách 65 000 EUR. Dále uvádí příklad propočtu jednoho sdružení poskytovatele služby, který vyčíslil přímé náklady na zjištění právních a regulatorních požadavků za účelem vstupu na trh v jednom členském státě mezi 80 000 - 160 000 EUR.

4.1.2 Fáze č. 2: využití vstupů

Přestože firma nabízející služby splní předpoklady nutné pro vstup na daný trh, nemá zdaleka po starostech. Na použití svých zaměstnanců, zařízení nebo obchodních služeb (vstupy), které potřebuje ke své aktivitě na území jiného členského státu, se opět vztahuje celá řada různých omezení. Je ovšem třeba také pamatovat na variantu, kdy má firma zájem o využití vstupů z jiných členských států. I v tomto případě musí překonat celou řadu regulatorních omezení.

Za jeden z nejvýznamnějších a nejdéletrvajících problémů považují flexibilitu ve využívání pracovních vstupů. Existují zde jak kulturní překážky (rodina, jazyková bariéra), tak obrovská regulatorní zátěž (daně, penze, sociální zabezpečení, neuznávání kvalifikací, přechodná období atd.). Úroveň mobility lidí, kteří se přestěhovali za prací do jiného členského státu nebo regionu v rámci svého státu (!) byl v roce 2001 pouhých 1,5%^{lxx}. Plán Komise na podporu mobility^{lxxi} se utápí v bezzubých doporučeních typu celoživotního vzdělávání a informační společnosti kritizovaných např. Jacquem Pelkmansem a Jean-Pierrem Caseym^{lxxii}, přesto navrhuje některá konkrétní opatření pro zlepšení mobility pracovníků v oblasti služeb a to ať zaměstnanců nebo živnostníků. Příkladem je závazek pro přísnější aplikaci nařízení 1612/68 o volném pohybu pracovníků a nařízení 1408/71 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení. Základním prvkem nicméně stále zůstává směrnice 96/71/ES, která stanovuje seznam pravidel poskytujících minimální ochranu, jež musí být

^{lxix} Extended Impact Assessment of proposals for a directive on services in the Internal market, Commission, 2004

^{lxx} Report on the Implementation of the Commission Action Plan for Skills and Mobility, 2004

^{lxxi} Commission Action Plan for skills and mobility, Communication from the commission, 2002

^{lxxii} Can Europe deliver growth? The Sapir report and beyond, Jacques Pelkmans and Jean-Pierre Casey, Centre for European policy studies, 2004

dodržena v zemi, kde je služba poskytována, a to zaměstnavatelem, který zaměstnance vysílá. Cílem této směrnice „je zachování svobody volného pohybu osob při zachování ochrany pracujících“.

Efektivně však tato směrnice umožňuje vytvořit restriktivní národní podmínky, které musí plnit ti, kdo chtějí do této země vyslat zaměstnance, nebo v ní krátkodobě pracovat. Jedná se zejména o délku pracovní doby, minimální mzdu, přesčasy, bezpečnost práce nebo nutnost respektovat kolektivní smlouvy platné v zemi vyslání. Pokud si členské státy přejí, mohou stanovit maximální měsíční lhůtu vyslání, ve které se neuplatňují národní předpisy. Za určitých podmínek, ne však déle než 8 dní, se ustanovení o minimální mzdě a placené dovolené nevztahují na prvotní instalaci nebo sestavení zboží (explicitně je z této kategorie vyloučené stavebnictví a pozemní stavitelství).

Podtrženo sečteno opatření na usnadnění mobility jsou stále marginální a nevytvářejí konkurenční prostředí na jednotném vnitřním trhu EU, a to především díky tomu, že práce na zakázkách v oblasti služeb je v daném členském státě zatížena místně platnými mzdovými náklady (a ostatními regulacemi). Dodatečně pak zahraniční poskytovatelé, zejména ve stavebním sektoru, čelí v některých členských státech povinnosti předchozího ohlášení a tím jsou administrativně zatěžováni včetně vzniku dodatečných nákladů (např. překlad dokumentů). Tento proces se pak ve většině případů skládá z „úřednického kolečka“ spočívajícího v obíhání pracovního úřadu, policie nebo jiných úředních orgánů. Evropská komise informuje o případu, kdy firma za účelem vyslání dvou pracovníků na deset dnů musela vyhotovit v jazyku hostitelské země celou řadu administrativních formalit (zejména vzhledem k inspektorátu práce)^{lxxiii}. V některých zemích je také pro mnoho sektorů zakázáno využívat pracovní sílu na dobu určitou nebo agentury specializované na zprostředkování krátkodobé pracovní síly (např. ve stavebnictví, u nízko kvalifikovaných profesí nebo ve veřejné správě)^{lxxiv}. Dalším problémem je nutnost platit všechny příspěvky do sociálního zabezpečení, i přestože se později vracejí^{lxxv}.

^{lxxiii} The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002

^{lxxiv} The free movement of services within the EU, CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 2005

^{lxxv} „Artisanat, Petites entreprises et zones frontalières – Analyse de cas particulier d’entreprises travaillant en pays limitrophes“, Inter-regional Council of the Saar-Lor-Lux Chamber of Craft Trades, 1996

Tyto restriktivní efekty jsou umocněné přísnými sankcemi a pokutami namířenými proti těm, kdo nesplní ohlašovací požadavky nebo neohlídají pracovně-právní ustanovení daného členského státu. Ne náhodou jsou rozdíly mezi regulacemi v oblasti odměňování, zdanění a sociální ochraně vnímány firemním sektorem jako hlavní zdroj potíží pro společnosti usilující o zaměstnání nebo zaměstnávající přeshraniční pracovní sílu^{lxxvi}. Všeobecně pak považují evropské firmy administrativní bariéry jako hlavní překážku při zahájení nových obchodních aktivit^{lxxvii}.

Z hlediska ostatních oblastí, ve kterých existují překážky při použití vstupů nutných pro chod vlastních aktivit firem se jedná o využití přeshraničních obchodních služeb, přeshraničního využití materiálu a vybavení. Problémy s poskytováním prvně jmenovaného jsou zapříčiněné výše zmíněnými fakty o regulacích spojených se vstupem na trh dané země a využitím pracovního vstupu. Vzhledem k těmto omezením jsou pak firmy nuceny využívat služby domácích dodavatelů, i přesto že mají zkušenost a obchodní vztahy s dodavateli ve svém členském státě a rádi by je využili, příp. duplikovali jejich službu při své expanzi. Jedná se např. o služby architektů, obchodních poradců, notářů, dopravců apod. Komise v této souvislosti uvádí příklad, kdy má firma vlastní architektky, a přesto musí najmout architektky jiného členského státu. V tomto bodě je třeba zmínit, že na nemožnost používat přeshraniční nabídku služeb doplácí také spotřebitelé v oblastech jako jsou vysílací služby, turismus, sport a volnočasové aktivity, zdravotní služby nebo profesionální vzdělávání^{lxxviii}. Co se týká využívání technického vybavení v přeshraničním poskytování služeb např. u laboratoří, optiků, organizátorů výstav, stavebních firem atd., tak také zde existuje celá řada různých regulací vztahujících se na vybavení a techniku, jenž potřebují poskytovatelé služeb k výkonu své práce v zahraničí a které i přesto, že plně vyhovuje předpisům v jejich členském státu, musí být znovu povoleno^{lxxix}.

4.1.3 Fáze č. 3: reklamní aktivity

Propagace celé řady aktivit ze sektoru služeb se řídí přísnými a komplexními pravidly, jejichž různost v jednotlivých členských státech činí v propagaci absolutně

^{lxxvi} The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002

^{lxxvii} Green paper on „Entrepreneurship in Europe“, Commission 2003

^{lxxviii} Extended Impact Assessment of proposals for a directive on services in the Internal market, Commission, 2004

^{lxxix} The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002

nemožným nabízet služby a know-how v rámci celoevropské propagační kampaně. V této souvislosti lze zejména jmenovat regulované resp. profesionální služby, maloobchod, telekomunikace, tisk, vydavatelství, kinoreklamu, finanční služby a loterie^{lxxx}. V některých členských státech je nezbytné povolit reklamu na finanční služby, jiné členské státy absolutně zakazují reklamu na profesionální služby poskytované regulovanými profesemi a částečně také omezují reklamu tisku. Různé regulatorní úpravy na národní úrovni se také týkají použité řeči, stylu argumentace a cílových skupin. V této souvislosti je zajímavý soudní proces s asociacemi spotřebitelů, které publikovaly komparativní testy mezi jednotlivými členskými státy a byly za to zažalovány pro porušení etických pravidel obchodu^{lxxxi}.

4.1.4 Fáze č. 4: distribuční aktivity

Přeshraniční překážky v distribuci služeb jsou díky jejich specifickým vlastnostem (více viz výše kap.) zcela odlišné od zboží. Jejich příklady lze identifikovat v rozdílech v systémech logistiky, skladování, podmínkách maloobchodního prodeje, poštovních nebo doručovacích službách^{lxxxii}.

Při přeshraničním doručování služeb čelí jejich poskytovatelé překážkám již identifikovaným ve fázi č. 1. Jedná se tedy o nezbytnou podmínku vlastnit povolení, být zanesen v registru, disponovat určitým kapitálem, poskytovat záruku apod. V oblasti dopravy existují dodatečně např. speciální požadavky na zvláštní vozidla (pro převoz vína nebo chemikálií), případně některé členské státy omezují pronájem těžkých přepravních prostředků z ostatních zemí. K závažným překážkám v distribuci služeb patří preferenční poskytování služeb občanům daného členského státu nebo teritoria. Jedná se zejména o příklady, kdy jsou zákazníci z jiného členského státu při vypovězení smlouvy mobilního operátora, pojišťovny nebo půjčovny aut vystaveni dodatečným diskriminujícím podmínkám^{lxxxiii}.

4.1.5 Fáze č. 5: prodej

Problémy spojené s přeshraničním prodejem služeb se odvíjejí od typu transakce, o kterou se jedná a jsou bohužel značné. Jedná se o různé pojetí smluvního práva, účtování ceny

^{lxxx} The free movement of services within the EU, CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 2005

^{lxxxi} The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002

^{lxxxii} An Internal Market strategy for Services, European Commission, 2000

a posílání plateb, pravidla fakturování, účtování DPH nebo klíčků namířených proti zahraničním zájemcům a zvýhodňující domácí dodavatele. Díky jejich podobě dopadají tyto překážky především na oblast služeb, neboť oproti zboží je obchod se službami postaven na nutnosti uzavřít smlouvu^{lxxxiv}.

Různé právní tradice, tolik pěkné pro všemožná vědecká bádání a komparace, silně dusí přeshraniční aktivitu. V současné době existují v EU dvě hlavní právních tradice: zvykové právo a kontinentální právo, přičemž v rámci posledně jmenovaného se pak dále rozlišují: německé, nizozemské a skandinávské právní tradice. Dodatečně existuje daleko více jurisdikcí (různé formy institucí, které jsou pověřeny rozhodováním v soudních věcech), např. ve Velké Británii jsou tři, přičemž pro všechny tři platí jiné smluvní právo^{lxxxv}. Členské státy a zejména Velká Británie pak nechtějí opustit své právní systémy. Britové považují své zvykové právo za stoletími aplikace ozkoušené a mezinárodně dobrovolně využívané, např. v oblasti bankovníctví, pojišťovnictví nebo dopravě. Nazírají na něj jako na jednu z komparativních výhod, která učinila Londýn jedním ze světových center obchodu^{lxxxvi}. Evropská komise proto nemohla zvolit princip harmonizace, a proto v poslední době na základě Akčního plánu pro koherentní evropské smluvní právo^{lxxxvii} aplikuje přístup společného právního referenčního rámce (*Common frame of Reference*), který má: zvýšit kvalitu a koherenci *acquis* v oblasti smluvního práva, usnadnit vyhotovení smluvních podmínek pro celou EU a ozřejmit možnost, zdali na základě problémů v evropském právu neexistují nesektorové právní instrumenty na dobrovolné bázi. Proniknout hustotou procesu opírajícího *common frame of reference*, který spočívá v konzultacích a disputacích sítě 177 expertů z různých členských států a profesí, by sám vystačil na diplomovou práci. Jisté je, že v současné době nejsou zatím výsledky k dispozici a mnozí již pochybují, že nějaké vzniknou.

Dalším problémem v prodeji služeb jsou ustanovení o minimálních nebo maximálních cenách (např. regulované profese, hotelové služby, soukromé bezpečnostní služby). Překážkou je také fakturování (specifické požadavky některých členských států) a placení (např. formy platby nemají ve všech členských státech stejný status, platby za přeshraniční převody jsou

^{lxxxiii} The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002

^{lxxxiv} The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002

^{lxxxv} Zahajovací řeč lorda Thoronta, European contract law conference, Londýn, 26. září 2005

^{lxxxvi} Zahajovací řeč lorda Thoronta, European contract law conference, Londýn, 26. září 2005

^{lxxxvii} Aktionsplan ein kohärentes europäisches Vertragsrecht, Kommunikation, Kommission 2003

příliš nákladné). Nicméně v souvislosti s platbami vyvstává jeden hlavní problém a tím je platba a vyúčtování DPH. Platba DPH probíhá v zemi, ve které má její poskytovatel sídlo. Tento princip má ovšem celou řadu výjimek a v souvislosti s přeshraničním poskytováním služeb tedy vyplývá právní nejistota a mnoho komplexních a komplikovaných situací. Ty mají podobu různých sazeb DPH, podmínek, postupů a formulářů. Například procedura pro obdržení registračního čísla DPH (v ČR DIČ v EU VAT ID) trvá v závislosti na členském státu od jednoho týdne po šest měsíců. Vše umocňuje extrémně přísný úřední postup finančních úřadů, které trvají na svých dotaznících, číslování nebo způsobu platby (některé dokonce požadují převod z banky v daném členském státu). Při vracení DPH si ovšem tyto úřady dávají na čas a tato procedura trvá od několika měsíců po několik let!^{lxxxviii} V této souvislosti je třeba zmínit zásadní rozdíl mezi zdaněním zboží a služeb DPH, který lze demonstrovat na ČR. Dle zákona č. 235/2004 Sb. o dani s přidané hodnoty a zákona č. 337/1992 Sb. o správě daní a poplatků, které jsou harmonizované s legislativou Společenství, se zboží daní dle místa, kde se nachází v době uskutečňování plnění, naproti tomu služby se daní dle místa plnění, kterým je v tomto případě místo, kde má osoba poskytující službu sídlo nebo místo podnikání, případně místo pobytu nebo místo, kde se zdržuje. Tato skutečnost v podstatě vede k tomu, že způsob zdaňování služeb vlastně velmi „účinně“ brání jejich přeshraničnímu poskytování a přispívá k administrativním průtahům. Evropská komise proto chce aplikovat osvědčený systém zdanění zboží VIES (Vat Inter Exchange System) také na služby.^{lxxxix} V praxi to bude znamenat, že exportér služeb bude pouze prostřednictvím souhrnného hlášení informovat daňový úřad (příp. také kombinovaně se zbožím) ve své zemi původu, přičemž daň zaplatí spotřebitel v zemi určení. Daňový úřad v zemi určení pak bude mít možnost data on-line ověřit. Systém VIES také prostřednictvím registru plátců DPH umožní obchodnímu partnerovi v jiné členské zemi on-line ověření skutečnosti, že ten, s kým obchoduje, je plátcem DPH.

4.1.6 Fáze č. 6: poprodejní aktivity.

Po prodeji služby může poskytovatel služby čelit specifickým problémům vyplývajícím z rozdílů mezi zeměmi, a to ve formě různé profesionální garance, pojištění

^{lxxxviii} The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002

^{lxxxix} Proposal for council directive amending Directive 77/388/EEC with view to simplifying value added tax obligations, COM (2004) 728 final, 2004

nebo finančních záruk. Dále se jedná o problémy spojené s pozáručním servisem služeb, pokud toto vyžaduje vyslání pracovníků, např. oprava kotle apod. (viz výše fáze č.1). V některých regulovaných profesích je tak například nutné disponovat národním ručením daného členského státu proti profesionálnímu selhání nebo škodě^{xc}. Na příklad minimální ručení pro auditory se lišilo v závislosti na členském státě od 70 000 - 4 090 385 EUR^{xcii}.

Dalším závažným problémem jsou překážky a komplikace ve vymáhání pohledávek neplaticích odběratelů služeb. Celá řada společností totiž využívá zpoždění v proplacení jako určitou formu úvěrování, neboť úrok z penále je relativně nízký a jeho vymáhání vyžaduje dodatečné procedury. Speciální komplikace se vztahují na využití agentur na vymáhání pohledávek práva věřitelů v případě bankrotu v rámci v různých členských zemích^{xciii}.

4.2 Kulturní a jazykové překážky

Zcela stranou regulací různého charakteru a vlastností stojí fakt, že celá řada spotřebitelů v Evropě preferuje domácí zboží. Tímto aspektem se m.j. zabývají Keith Head (University of British Columbia) a Thierry Mayer (Université de Paris Pantheon Sorbonn) se ve své práci Rozsah a příčiny rozdělení trhu v EU^{xciii}. Ve své práci analyzují kroky Komise po zavedení Jednotného vnitřního aktu zaměřeného na odstranění překážek necelní povahy a staví se k jejímu přístupu kriticky, přičemž uvádějí, že příčinou pro rozdrobení trhu (zboží) je fakt preference domácích výrobců evropskými spotřebiteli. Po statistickém šetření a propočtech docházejí k závěru, že odstranění překážek necelní povahy nepřineslo prospěch odvětvím, pro které bylo určené. Zejména pak opatření přijatá členskými státy nevedla k očekávanému přebytku dovozu zahraničního zboží oproti domácí produkci v oblastech, kde se předpokládalo, že necelní překážky vedou k vysoké averzi proti tomuto typu zboží. Zároveň docházejí ke zjištění, že fragmentace evropského trhu ve zboží osobní spotřeby byla velická před zavedením Jednotného evropského aktu a po jeho uskutečnění se prakticky nic nezměnilo.

^{xc} The free movement of services within the EU, CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 2005

^{xcii} „Systems of civil liability of statutory auditors in the context of a Single Market for auditing services in the European Union“, study commissioned by the Commission, Price Waterhouse Coopers, 2001

^{xciii} The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002

^{xciii} Non-Europe, The magnitude and causes of market fragmentation in the EU, Keith Head, Thierry Mayer, 2000

Jako často zmiňovanou překážku uvádí jazykové a kulturní bariéry také Komise^{xciv}.

Jedním z jejích průvodních jevů je nutnost komunikovat s úřady v domácím jazyku a poskytovat úřední překlady dokumentů (často navíc vyžadované od úředního překladatele). Do kulturních překážek pak firmy také často uvádějí administrativní kolority, kterým stěží rozumí (viz výše). Dalším problémem v přeshraničním poskytování služeb je nutnost znalosti jazyka, prostředí, specifických hodnot a zvyků daného státu nebo regionu. Všechny tyto důvody vedou k tomu, že společnosti stále uvažují v národních souvislostech a ovládá je ztráta důvěry a přirozená neochota investovat energii a prostředky do poznání zvyků a praktik v jiném členském státě. Všeobecně tedy panuje nedostatek uvědomění si „evropskosti“ nebo „myšlení v evropském rozměru“. Akční plán Komise pro znalosti a mobilitu^{xcv} a Jazykový akční plán^{xcvi} v této souvislosti stanovuje, že výuka cizích jazyků by měla probíhat již od základních a středních škol a žáci by po 18 roku věku měli být kompetentní alespoň ve dvou cizích jazycích, přičemž jejich používání by mělo dále pokračovat na univerzitě (česká vláda na svém zasedání 21.prosince na podporu jazykového vzdělávání uvolnila 4 mld.Kč). I přes nesporně dobrý úmysl a aktivity Komise na odbourání jazykových a kulturních bariér prostřednictvím výměny studentů a vědců, je těžké ubránit se pochybnostem o reálném účinku těchto opatření. V praxi (ať už evropské nebo národní) každý stát trvá na používání svého jazyka a zažitě stereotypy stále převládají.

4.3 Překážky na trhu EU shrnutí:

- Neexistuje dostatek informací o všech povinnostech v jednotlivých členských státech.
- Existuje obrovská právní nejistota ohledně vstupu a operování na jednotlivých trzích EU.
- Předpisy jsou mnohdy nejednoznačné a zavádějí.
- Neexistuje vzájemná důvěra mezi členskými státy, což dále přizívuje rozdílnou úroveň regulace v každém členském státě.
- Ignorují se rozsudky Evropského soudního dvora a členské státy nedbají dodržování základní svobody na vstup na trh umožňující volné poskytování služeb (více viz kap. 5.3 Role Evropského soudního dvora).

^{xciv} The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002

^{xcv} Commission's Action Plan for skills and mobility, Communication, Commission, 2002

^{xcvi} Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2004 – 2006, Communication, Commission

- Překážky ve všech fázích obchodního cyklu způsobují obrovské náklady, které si leckteré firmy - zejména malé a střední vůbec nemohou dovolit. Tyto náklady jsou neproduktivně vynakládány na rady právníků a různých konzultantů, nikoli např. na výzku a vývoje.
- Popírají se úspory z rozsahu a není možný export úspěšného obchodního modelu v rámci vnitřního trhu EU.
- Ke fragmentaci trhu přispívají zakořeněné kulturní návyky, kdy se subjekty omezují pouze na národní teritorium.
- Nejedná se o oddělené problémy, ale o vzájemně provázaný trojúhelník právních - administrativních - kulturních překážek, které důsledně odrazují od přeshraniční aktivity.
- Regulace obchodních aktivit změnila svou podobu a „regionalizovala“ se - tj. přesunula se na nejnižší úroveň a často se liší i v rámci regionů jednoho státu (živnostenské úřady, kontrola bezpečnosti práce, daňové úřady).

5. Právní rámec společného trhu v oblasti služeb

V následujících kapitolách se budu z širšího hlediska věnovat právním aspektům vnitřního trhu se službami. Začnu se základním východiskem pro vytvoření vnitřního trhu se službami, jak jej zavádí Římské smlouvy. Samozřejmě zmíním roli Jednotného evropského aktu, ale také okrajově i význam následujících smluv: o Maastrichtské, Amsterdamské a smlouvy z Nice, které měly primárně jiné cíle a oblasti služeb se dotýkaly minimálně. Na závěr tohoto celku uvedu pro ilustraci právní úkony Evropského soudního dvora, které jasně dokládají neutěšený stav na poli volného pohybu služeb.

5.1 Římská smlouva

Z hlediska tématu této práce má stěžejní význam kapitola č.2 stanovující právo na vstup na trh a kapitola č. 3 týkající se služeb Římské smlouvy podepsané v roce 1957.

Pro svobodu usazování resp. vstupu na trhy jednotlivých zemí Společenství smlouva v článku 52 jednoznačně uvádí:

„V rámci níže uvedených ustanovení budou v průběhu přechodného období (pozn. autor 12 let) postupně odstraněna omezení svobody usazování pro státní příslušníky jednoho členského státu na území státu druhého. Stejně tak budou postupně odstraněna omezení při zřizování zastoupení, poboček nebo dceřiných společností státními příslušníky jednoho členského státu na území druhého státu.

Svoboda usazování zahrnuje přístup k samostatně výdělečným činnostem a jejich výkon, jakož i zřizování a řízení podniků, zejména společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce, za podmínek stanovených pro vlastní státní příslušníky právem země usazení, nestanoví-li kapitola o pohybu kapitálu jinak“

Z hlediska výše identifikovaných problémů a překážek je pak zajímavé ustanovení paragrafu 54, který říká, že:

„Rada a Komise plní úkoly, které pro ně vyplývají z předchozích ustanovení, přičemž zejména:

- b) zajišťují úzkou spolupráci mezi příslušnými orgány státní správy členských států, aby se informovaly o konkrétní situaci v různých oborech činnosti uvnitř Společenství;
- c) odstraňují administrativní postupy a praxi, které vyplývají z vnitrostátních právních předpisů nebo z dohod uzavřených dříve mezi členskými státy a jejichž další zachování by bylo překážkou svobody usazování;“

V oblasti služeb platí následující fundamentální ustanovení článku 59:

„Podle následujících ustanovení budou v průběhu přechodného období (pozn. autor 12 let) postupně odstraněna omezení volného pohybu služeb uvnitř Společenství pro státní příslušníky členských států, kteří podnikají v jiném státě Společenství, než se nachází příjemce služeb. Rada může na návrh Komise jednomyslným rozhodnutím rozšířit použitelnost této kapitoly též na poskytovatele služeb, kteří jsou státními příslušníky třetích zemí a kteří jsou usazeni ve Společenství.“

Článek 62 explicitně členským státům zakazuje přijímání nových omezení, „kterých již bylo dosaženo ke dni vstupu v platnost Smlouvy“ a článek 63 hovoří o tom, že bude stanoven program a **liberalizace** pro každý typ služeb, „přičemž přednostně bude postupováno v

oblastech služeb, které mají přímý vliv na výrobní náklady a jejichž liberalizace přispívá ke směně zboží“. Tolik zmiňovaná liberalizace je dokonce ustanovená v klauzuli o připravenosti států „*k liberalizaci ve větší míře než jsou povinny podle čl. 63., pokud jim to dovolí jejich celková hospodářská situace*“, jakož i situace v příslušném hospodářském odvětví. Na závěr je třeba zdůraznit, že společný trh měl být na základě článku 8 vytvořen *v přechodném období dvanácti let (!)*.

5.2 Jednotný evropský akt, Maastrichtská, Amsterdamská a Niceská smlouva

Jednotný evropský akt vycházel mj. z Bílé knihy (více viz kap. 5.4.1 Bílá kniha z roku 1985), avšak jeho charakter je zásadně odlišný a má povahu primárního práva (smlouva ratifikovaná všemi členy Společenství). Z hlediska vnitřního trhu včetně trhu služeb znamenal potvrzení nedostatečného stavu a snažil se o jeho nápravu. Hlavním vytyčeným cílem bylo přijetí závazku dokončit vnitřní trh během období končícího 31. prosince 1992 (článek 13). Vnitřní trh se dále v tomto článku definuje jako oblast bez vnitřních hranic, v níž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. K ulehčení, resp. umožnění plnění tohoto závazku bylo přijato rozšíření oblastí, ve kterých může Rada ministrů volit kvalifikovanou většinou místo jednohlasnosti. Ta tak není nutná pro opatření týkající se vnitřního trhu, nicméně i zde Jednotný akt stanovil výjimky a to konkrétně v oblastech zdanění, volného pohybu osob a práv a zájmů zaměstnanců^{xcvii}. Posledně jmenované jinými slovy znamená, že byla znemožněna konkurence dodavatelů služeb prostřednictvím různé ceny práce na vnitřním trhu. Zhmotněna byla tato výjimka ve směrnici o vysílání pracovníků (více viz kap.4.1.2 využívání vstupů a 5.4.2.9 Vysílání pracovníků v rámci návrhu nové směrnice a stejně tak 7.4. Ohlasy na návrh směrnice). Bylo by tedy omylem tvrdit, že Jednotný evropský akt umožnil hlasovat kvalifikovanou většinou ve všech aspektech vnitřního trhu. Naopak z charakteru služeb v jedné z nejdůležitějších oblastí - ceně práce to umožněno není.

Maastrichtská smlouva z hlediska stanoviska k liberalizaci služeb nepřišla s ničím novým a v zásadě potvrdila ustanovení v Jednotném evropském aktu. Amsterdamská smlouva poprvé zmiňuje služby všeobecného ekonomického zájmu a jejich důležité postavení v rámci „evropských“ hodnot a roli členských států při jejich plnění (článek 7d). Dále pak zdůrazňuje zodpovědnost členských států za poskytování lékařských a zdravotních služeb (článek 129).

^{xcvii} http://europa.eu.int/scadplus/treaties/singleact_en.htm

Smlouva z Nice stanovuje, že dohody týkající se obchodu s kulturními, audiovizuálními, sociálními nebo zdravotními službami má přejít pod sdílenou kompetenci Společenství a jeho členů. Vyjednávání takových dohod vyžadují společnou dohodu členských států (článek 133). Úpravy od Maastrichtu po Nice lze pro oblast služeb považovat za kosmetické a nevýznamné.

5.3 Role Evropského soudního dvora

Při analýze popisování překážek na vnitřním trhu jsem několikrát upozorňoval na fakt, že členské státy stále nedodržují i základní principy stanové v Římské smlouvě a považují je spíše za teorii než právní realitu. Tato praxe je nejlépe patrná při výběru právních úkonů - tedy žalob, které byly podány ve věci volného pohybu služeb k Evropskému soudnímu dvoru v Lucemburku, nebo rozsudků tímto soudem v této oblasti přijatých. Jen od roku 1998 bylo z iniciativy Komise učiněno 153 takovýchto právních úkonů, nepočítaje přes 200 úkonů učiněných ostatními aktéry (např. spotřebiteli nebo firmami, které/ří se cítí být poškozeni)^{xcviii}. Z uvedených právních úkonů vybírám následující:

Žaloba podaná dne 17. srpna 2005 Komisí Evropských společenství proti Spolkové republice Německo, aby Soudní dvůr určil, že Spolková republika tím, že vyloučila platby školného na školách v zahraničí bez výjimky z odpočtu zvláštních výdajů stanoveného v § 10 odst. 1 č. 9 zákona o daních z příjmů (EStG), nesplnila povinnosti, které pro ni vyplývají z článků 18, 39, 43 a 49 ES.

Žaloba podaná dne 17. června 2005 Komisí Evropských společenství proti Rakouské republice, aby Soudní dvůr určil, že Rakouská republika tím, že v § 21 odst. 4 zákona o kotlích stanoví, že jen žadatelé se sídlem v Rakousku mohou obdržet oprávnění provozovat zkušebnu kotlů, nesplnila povinnosti, které pro ni vyplývají z článku 49 ES. Důvody uvedené Rakouskou republikou - jako například zachování veřejné bezpečnosti nebo ochrana zaměstnanců a spotřebitelů nejsou způsobilé odůvodnit toto omezení volného pohybu služeb.

Rozsudek Evropského soudního dvora (třetího senátu) ze dne 10. března 2005 ve věci C-39/04 (žádost o rozhodnutí o předběžné otázce tribunal administratif v Dijonu): Laboratoires Fournier SA proti Direction des vérifications nationales et internation. K.

^{xcviii} Judikatury na stránkách Evropského soudního dvora na <http://curia.eu.int>

Sztranc, rada, vydal dne 10. března 2005 rozsudek, jehož výrok je následující: Článek 49 ES brání právní úpravě členského státu, která vyhrazuje nárok na daňové úlevy na výzkum pouze pro výzkum provedený na území tohoto členského státu.

Žaloba podaná dne 29. listopadu 2004 Komisí Evropských společenství proti Spolkové republice Německo, aby Soudní dvůr určil, že Spolková republika Německo nesplnila své povinnosti, které pro ni vyplývají z článku 49 ES tím, že:

- a) zahraniční podniky jsou povinny odvádět na jejich vyslané pracovníky příspěvky do německého fondu pro dovolené (Urlaubskasse) i tehdy, když podle právních předpisů státu usazení jejich zaměstnavatele jim přísluší v zásadě srovnatelná ochrana (§ 1 odst. 3 Arbeitsnehmerentsendegesetz - zákon o vysílání pracovníků),
- b) zahraniční podniky jsou povinny nechat do němčiny přeložit pracovní smlouvu (nebo dokumenty vyžadované podle práva státu bydliště pracovníka v rámci směrnice 91/533/EHS), výplatní listiny, evidenci pracovní doby, doklady o provedených výplatách, stejně jako všechny ostatní dokumenty, které jsou vyžadovány německými orgány,
- c) zahraniční podniky provádějící dočasnou práci jsou povinny provést ohlášení nejen před každým poskytnutím pracovníka zaměstnavateli, který využívá jeho služeb v Německu, ale rovněž před každým zaměstnáním na stavbě tímto zaměstnavatelem.

Rozsudek Evropského Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 7. října 2004 ve věci C-189/03: Komise Evropských společenství proti Nizozemskému království. M.-F. Contet, vrchní rada, vydal dne 7. října 2004 rozsudek, jehož výrok je následující: Nizozemské království tím, že v rámci zákona o soukromých podnicích poskytujících bezpečnostní a detektivní služby ze dne 24. října 1997 přijalo ustanovení, která vyžadují, aby podniky, které chtějí poskytovat služby na nizozemském území, jakož i jejich vedoucí pracovníci získali povolení, aniž by zohledňovala povinnosti, které jsou zahraničním poskytovatelům služeb již uloženy v členském státě sídla a která ukládají poplatky za vydání tohoto povolení, vyžadující, aby zaměstnanci těchto podniků dočasně vyslaní ze státu sídla do Nizozemska, získali průkaz totožnosti vydávaný nizozemskými orgány, nejsou-li při předmětném požadavku zohledněny

kontroly, které jsou přeshraničním poskytovatelům služeb již uloženy v jejich členském státě původu, nesplnilo povinnosti, které pro něj vyplývají z článku 49 ES.

Tento výčet by bohužel mohl dále pokračovat. Sama Komise konstatuje, že slabé monitorování rozsudků Evropského soudního dvora národními úřady jim často zabraňuje identifikaci úpravy legislativy. To vysvětluje fakt, proč se celá řada rozsudků v podobných případech opakuje stále dokola. O co hůř, posuzování na bázi jednotlivých příkladů a nízká výše pokut nebo náhrad (ve výše citovaných příkladech např. pouze náklady řízení) vede národní úřady k pocitu, že náprava jejich regulací není nutná, pokud nejsou explicitně dotázány Komisí nebo Evropským soudním dvorem.

5.4 Materiály Evropské Komise

V rámci tohoto celku se budu věnovat dvou zásadním materiálům Komise na poli jednotného trhu se službami: Bílé knize a poslednímu návrhu směrnice o službách z dílny Komise, tzv. Bolksteinově směrnici. Oba dokumenty mají zásadní význam. Bílá kniha se odrazila v návrhu Jednotného evropského aktu (viz kap.5.2), nicméně většina z jejích doporučení pro oblast služeb zůstala dosud nepovšimnuta. Druhý dokument – návrh směrnice – je pak poslední krok Komise k zjednání nápravy v oblasti vnitřního trhu se službami, a proto se mu budu věnovat detailněji.

5.4.1 Bílá kniha Komise z roku 1985

Bílá kniha Komise z roku 1985^{xcix}, vedené tehdy Jacquesem Delorse, má jednoznačně zásadní koncepční a strategický charakter. Svou neuvěřitelně průzračnou, sofistikovanou a kritickou analýzou a (vyniká zejména oproti některým současným materiálům Komise) hodnotí stav vnitřního trhu po více než po 25-ti letech od podepsání Římských smluv. Mám obavu, že některé pasáže této Bílé knihy by po 20-ti letech mohly být doslovně okopírovány do současných návrhů a pozic.

V tomto materiálu se konstatuje, že opatření k postupnému odbourávání překážek pro oblast služeb v průběhu přechodného období nejenom nebyla implementována, ale v

některých oblastech selhala a byla zcela opomenuta. Oproti odbourávání překážek volnému pohybu zboží pak byl postup pro oblast služeb mnohem pomalejší. Vzhledem k tomu, že služby již v roce 1982 tvořily 57% přidané hodnoty (!) Společenství a rychle se rozvíjely v kontrastu k průmyslu, Komise to hodnotila jako nebezpečné z hlediska zaostávání vůči hlavním konkurentům. Tato obava je demonstrována na faktu, že od roku 1973 do roku 1982 bylo v sektoru služeb v Evropě vytvořeno více než 5 milionů pracovních míst, nicméně v USA a Japonsku to bylo 13,4 resp. 6,7 milionu pracovních míst. Společný trh se službami tak Komise považuje za *podmínku k návratu k ekonomické prosperitě* a zdůrazňuje, že je *pro ekonomiku stejně důležitý jako obchod se zbožím*.

V souvislosti s technickými překážkami v pohybu zboží, tedy různými národními standardy a předpisy přijímanými za účelem environmentálních a bezpečnostních důvodů nebo k ochraně spotřebitele, Bílá kniha uvádí, že by tyto technické překážky měly být posuzovány a odstraněny také pro oblast služeb. Nesouhlasí tedy s pojetím, které staví na tradiční dichotomii mezi službami a zbožím a tím posiluje přístup, podle kterého jsou služby považované za něco druhořadějšího, co má být vykázáno na okraj. Komise jasně tvrdí, že technické bariéry jsou stejné ať se týkají zboží, nebo služeb a má se k nim podle toho přistupovat. Z hlediska přístupu k odstraňování bariér Komise v Bílé knize deklarovala, že bude postupovat na základě principu vzájemného uznávání a ekvivalence, nikoli harmonizace a přirozeně apelovala na odstranění principu jednomyslnosti v této oblasti. Materiál nicméně nepřistupuje ke službám z hlediska horizontálního, ale sektorového. Konkrétně se Bílá kniha koncentruje na tzv. „tradiční služby“, tj. finanční služby a dopravu, „nové technologie“, tj. informační technologie, např. elektronické bankovníctví nebo audiovizuální služby např. v marketingu.

5.4.2 Bolksteinova směrnice

Směrnice je nazývána po komisaři Bolksteinovi, který ji předložil v lednu 2004. V této kapitole se nebudu věnovat ohlasům a názorům, které tato směrnice vzbudila, nýbrž se zaměřím na analýzu jejích stěžejních prvků, což považuji vzhledem k zásadnosti této směrnice za nezbytné.

^{xcix} Completing the internal market, White paper from the Commission to the European Council Milan 28-29

Cílem této směrnice je zásadní náprava současného neutěšeného stavu v oblasti volného poskytování služeb. Mezi hlavní instrumenty, které směrnice pro dosažení tohoto cíle používá jsou: tzv. **princip země původu** (country of origin principle), "**single points of contact**" (volně přeloženo jeden styčný národní bod), **zákaz některých restriktivních praktik členských států, přehodnocení vhodnosti některých stávajících požadavků členských států, prosazování práva spotřebitelů na užívání evropských služeb, dodatečná cílená harmonizace v nutně nezbytných oblastech, elektronická komunikace a podpora profesních kodexů**. Z hlediska formy směrnice staví a doplňuje *acquis* Společenství a neusiluje tedy o stanovení podrobných předpisů nebo o harmonizaci všech předpisů upravujících služby v členských státech. Jedná se tedy o tzv. rámcovou směrnici.

5.4.2.1 Oblast platnosti

Směrnice definuje, že se týká služeb dodávaných poskytovateli usazenými v členském státě EU. Pokud je druh poskytované služby již zahrnut do působnosti jednoho nebo více nástrojů Společenství, bude platná dotyčná směrnice a příslušné nástroje a požadavky stanovené jedním z nich budou přidány k požadavkům stanoveným ostatními. Službu potom chápe jako jakoukoliv ekonomickou činnost samostatně výdělečné osoby ve smyslu článku 50 Římské smlouvy, spočívající v poskytování služeb za úplatu (viz kap. 2 a 5.1). Za služby se tedy pokládají úkony poskytované zpravidla za úplatu, pokud nejsou upraveny ustanoveními o volném pohybu zboží, kapitálu a osob. Definice se pevně opírá o rozsudky Evropského soudního dvora a nevyplývá z ní, že by službu ve smyslu definice směrnicí musely pouze platit osoby, kterým je služba určena.

Z hlediska obsahu pokrývá směrnice celou řadu aktivit služeb:

- služby poskytované firmám (např. účetnictví, reklama a poradenství managementu více viz. kap.),
- služby poskytované jak firmám, tak spotřebitelům (např. právní služby, poradenství v oblasti nemovitostí, distribuční služby, pronájem, cestovní kanceláře, atd.) a
- služby poskytované spotřebitelům (zdravotní služby, domácí služby, volnočasové aktivity atd.).

Z hlediska formy poskytování pokrývá směrnice následující služby:

- přeshraniční poskytování služeb ve smyslu fyzické přítomnosti poskytovatele v jiném členském státě
- služby poskytované na dálku např. prostřednictvím internetu
- služby poskytované v jiném členském státě a to jak z hlediska zákazníka tak poskytovatele např. turistický průvodce

Z hlediska obsahu směrnice nepokrývá následující oblasti:

- Finanční služby - ty jsou pokryty Akčním plánem pro finanční služby (více viz. kap 3.3).
- Elektronické komunikační a síťové služby zahrnuté v tzv. "telekomunikačním balíku".
- Dopravní služby upravované na základě článku 71 a 80 (2) Smlouvy (více viz. kap.3.2).
- Služby všeobecného ekonomického zájmu (více viz. kap.3.6) směrnice pokrývá do té míry, že se vztahuje na služby ekonomické povahy (poštovní, zdravotní, distribuce elektřiny a plynu), přičemž návrh směrnice neovlivňuje svobodu států tyto služby definovat a v žádném případě nevyžaduje jejich privatizaci nebo demonopolizaci.
- Neekonomické činnosti vykonávané státem bezúplatně v rámci sociálních, kulturních, vzdělávacích a justičních funkcí v těch případech s tím, kde neexistuje žádný prvek úhrady.

5.4.2.2 Princip země původu a výjimky

Princip země původu znamená, že pokud chce poskytovatel nabízet službu v jiném státě, než ve kterém má sídlo, musí splnit právní a administrativní požadavky pouze v zemi svého sídla. Tento princip je nezbytný pro umožnění poskytovatelům služeb, zejména malým a středním podnikům, participovat na vnitřním trhu za plné právní jistoty. Zároveň je spolu s harmonizací a vzájemnou spoluprací členských států nezbytný pro zajištění většího výběru kvalitnějších služeb pro zákazníky. Nicméně toto rozumné a logické ustanovení, jehož platnost by mohla a měla být univerzální, má opět výjimky, resp. existuje určitý prvek nečistoty. Směrnice alespoň zaručuje, že po jejich splnění má poskytovatel služeb jistotu, že se na něj již žádné další specifické požadavky nebudou vztahovat.

Tyto výjimky z principu země původu jsou následující:

- poštovní služby ve smyslu bodu (1) článku 2 směrnice 97/67/ES,

- distribuce plynu, elektřiny a vody,
- záležitosti upravované směrnicí 96/71/ES o vysílání pracovníků (viz kap. 4.1.2., 5.4.2.9 a 7.4),
- záležitosti upravované směrnicí 95/46/ES (o ochraně jednotlivců v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů) a směrnicí 77/249/EHS (o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů),
- uznávání profesních kvalifikací (viz kap. 3.4),
- dále Nařízení č. 1408/71 o aplikaci systémů sociálního zabezpečení na zaměstnance, živnostníky a členy jejich rodin,
- směrnice o právech občanů volně cestovat a usazovat se na území členských států,
- schvalovací proces dle článků 3 a 4 Rady č. 259/93 (o dozoru nad přepravou odpadů v rámci Evropského společenství, do něj a z něj a o jejich kontrole),
- patentová práva,
- akty vyžadující na základě právního ustanovení participaci notáře,
- statutární audit,
- služby, které za účelem prodeje přijel poskytovatel dočasně nabízet na území daného členského státu, a na něž se vztahuje totální zákaz odůvodněný důvody vztahujícími se k veřejné politice, veřejné bezpečnosti nebo veřejnému zdraví,
- specifické požadavky členského státu, do kterého přijede poskytovatel služeb nabízet své služby a které jsou přímo spojené s určitými vlastnostmi místa, na němž se služby poskytují a jejichž splnění je nezbytné z důvodu veřejné politiky, veřejné bezpečnosti, veřejného zdraví nebo životního prostředí,
- systém schvalování úhrad zdravotní péče,
- registrace dopravních prostředků pořízených na leasing v jiném členském státě,
- svoboda smluvních stran na výběr práva platného pro jejich smlouvu,
- formální platnost smluv vytvářejících nebo přenášejících práva na nepřenositelný majetek, u nichž je právo členského státu, kde se majetek nachází, předmětem imperativních formálních požadavků,
- nesmluvní závazky poskytovatele v případě havárie vzniklé jako následek aktivit poskytovatele služeb v členském státě, do kterého se dodavatel služeb přesunul krátkodobě a zahrnující osobu,
- smlouvy na poskytování služeb uzavřené spotřebiteli v případě, že se neřídí podmínkami kompletně harmonizovanými na úrovni Společenství (bude upravováno Římskou konvencí).

5.4.2.3 Single points of contact/styčné národní body

Jak napovídá název, cílem styčných bodů je, aby poskytovatelé služeb mohli vyřídit všechny náležitosti na jednom místě. Komise neurčuje, zdali tyto styčné body mají být jako součást regionálních úřadů, obchodních komor nebo jiných organizací. V žádném případě pak toto opatření nesouvisí s alokací funkcí mezi úřady v rámci národního administrativního systému. Podle návrhu směrnice mají členské státy nejpozději do konce roku 2008 zajistit otevření styčných bodů, kde bude možné konkrétně vyřídit:

- všechny postupy a formality nutné pro vstup na trh služeb, zejména všechna nezbytná prohlášení, oznámení nebo povolení od relevantních úřadů včetně žádostí o zanesení do registrů, databází a registrací do profesních sdružení nebo spolků,
- všechny žádosti o povolení nutné pro výkon aktivit v oblasti služeb.

Dále tyto styčné body zajistí informace o:

- všech úředních procedurách a formalitách nutných pro vstup na trh služeb, zejména požadavcích zahrnujících procedury a formality spojené s vydáním oprávnění podnikat a vykonávat aktivity v oblasti služeb,
- všech kontaktních detailech relevantních kompetentních úřadů,
- všech podmínkách pro vstup do veřejných registrů a databází poskytovatelů služeb,
- všech prostředcích dostupných v případě sporu mezi kompetentními autoritami a poskytovatelem nebo příjemcem služby, mezi poskytovatelem služby a příjemcem služby nebo mezi dvěma poskytovateli služby,
- další informace o praktické pomoci.

5.4.2.4 Zákaz některých restriktivních praktik členských států

Návrh směrnice velice odvážně explicitně zakazuje některé současné restriktivní praktiky. Zejména se jedná o zákaz povinnosti spojené s požadavky na národnost poskytovatele služeb, jeho zaměstnanců, osob vlastnících podíl na kapitálu společnosti nebo členů představenstva. Dále návrh směrnice neumožňuje vyžadovat sídlo ve více než jednom členském státě nebo požadavek být členem profesionálních organizací nebo asociací ve více než jednom

členském státě. Ruší se také nutnost provádět nákladné ekonomické testy (více viz kap. 4.1.1). Dále se s výjimkou profesních organizací nebo ostatních asociací jednajících jako kompetentní orgán zakazuje přímá nebo nepřímá účast konkurentů v povolování nebo rozhodování příslušných úřadů (i pokud jsou konkurenti právoplatnými členy poradních orgánů). S výjimkou objektivního důvodu všeobecného zájmu, např. bezpečnosti pracujících se nepřipouští požadavek úředních překladů. Jako poslední je vyloučeno vyžadovat finanční záruku nebo pojištění od institucí daného členského státu a povinnost být po určitou dobu zanesen do registrů vedených v členských zemích nebo po určitou dobu vykonávat aktivitu na území daného členského státu.

5.4.2.5 Přehodnocení vhodnosti některých stávajících požadavků členských států

Pro členské státy vyplývá z návrhu směrnice požadavek přezkoumat jejich právní systém a identifikovat, zdali se v něm vyskytuje celá řada požadavků vyjmenovaných v návrhu směrnice a týkajících se např. množstevních nebo teritoriálních omezení, specifických právních forem společnosti, nutnosti disponovat minimálním počtem zaměstnanců, výrobních kvót, požadavků na provozování více služeb najednou atd. Po provedení této identifikace mají členské státy posoudit, zdali nalezené požadavky vyhovují principům nediskriminace (z hlediska zvýhodňování domácích subjektů), nezbytnosti (existuje objektivní důvod) a proporcionality (splňují cíl, pro který byly vytyčeny a nepřesahují jej z hlediska přísnosti). V procesu tzv. vzájemné evaluace vzniká členským státům povinnost vypracovat zprávu, ve které sdělí, proč si zachovaly některé identifikované požadavky (viz odstavec výše), dále pak uvedou kompletní výčet nutných povolení a porovnájí je s výše uvedenými principy a nakonec ve zprávě uvedou, jaké typy aktivit musí být vykonávány exklusivně a nebo v jakých případech se limituje partnerství při praktikování různých aktivit. Obdržené zprávy Komise deleguje mezi ostatní členské státy k posouzení a sama provede jej také provede. Po prezentaci výsledků umožní členským státům vyjádření a nejpozději do konce roku 2008 vypracuje zprávu Evropskému parlamentu a Radě s případným návrhem k přijetí odpovídajících akcí. Co se týká role členských států, směrnice také vzhledem k aplikaci země původu výrazně posiluje vzájemnou spolupráci instituci jednotlivých členských států (např. při inspekci).

5.4.2.6 Prosazování práva spotřebitelů na užívání evropských služeb

Z hlediska spotřebitelů se návrh směrnice jasně staví za jejich právo na využívání evropských služeb. V této souvislosti ruší směrnice nutnost ohlašování nebo schvalování využití služeb, nebo zakazuje zvýhodňování domácích dodavatelů služeb v rámci daňové soustavy. Zároveň ukládá povinnost členských států zajistit celou škálu informací a zakládá síť pro praktickou asistenci spotřebitelům včetně instrumentu včasného varování pro příklad podvodných poskytovatelů.

Zřejmě nejpřevratnější přístup z hlediska konzumace služeb spotřebiteli volí směrnice pro oblast nákladů zdravotnické péče. V návrhu se uvádí, že ve světle posledních rozsudků Evropského soudního dvora je nutné zrušit požadavek na předchozí schválení úhrady mimonemocniční péče ze systému sociálního zbezpečení poskytované v jiném členském státě, pokud tato úhrada péče nepřesahuje výši hrazenou zdravotním pojištěním členského státu, který jí proplácí. Při proplácení nicméně musí členský stát-plátce dorovnat platbu do úrovně svého sazebníku (pokud tedy např. cena zákroku v Německu je 300 EUR a v ČR 100 platí Německo za svého pacienta ČR 300, tj. o 200% více). Podle návrhu směrnice tedy není možné odmítnout proplacení, pokud to sociální systém daného členského státu-plátce umožňuje, a v případě, že léčba nemůže být pacientovi poskytnuta v časovém rámci, který jí z lékařského hlediska akceptovatelný vzhledem k aktuálnímu zdravotnímu stavu. Jak jsem naznačil, jedná se o unikátní příklad a dle mého názoru jasné a velmi výrazné plus pro evropské občany! Angličané by tak bez problémů mohli konzumovat zdravotní péči např. v České republice, přičemž místní zařízení by měla zájem na jejich příchodu (platby z anglického sazebníku). Fungující vnitřní trh by pak tlačil na zlepšení kvality a dostupnosti domácí péče v členských státech a nepřímo také na efektivnější vynakládání prostředků v rámci sociálních systémů členských zemí.

5.4.2.7 Dodatečná cílená harmonizace v nutně nezbytných oblastech

Jak již zaznělo, tato směrnice má horizontální charakter a jejím cílem není harmonizace jednoho či několika odvětví. Z hlediska harmonizace přesto uvádí, že rok poté, co vstoupí v platnost, Komise zhodnotí možnost prezentovat návrhy na harmonizaci v následujících oblastech:

- detailní pravidla pro převoz hotovosti,

- loterijní aktivity a sázkové transakce,
- přístup k aktivitě právního vymáhání dluhů.

V případě vymáhání dluhů (zatím jen daňových) zavedla EU před rokem průlomový systém společného vymáhání daňových nedoplatků, který měl např. podnikatel v některém členském státě ve prospěch jiného členského státu včetně převodu vymožených částek do jiného členského státu^c. Tento systém je již rutinně provozován a ČR se na něm také podílí. Podobným způsobem by se mohla řešit i vzájemná úhrada a vymáhání komerčních dluhů.

Komise si také nechává otevřené dveře pro další aktivity na základě vyhodnocení zkušenosti s aplikací výjimky z principu země původu v závislosti na situaci, v oblasti kodexů podnikání, ochraně spotřebitelů (např. povinného pojištění poskytovatelů služeb), přeshraničních smlouvách a zpráv o identifikovaných požadavcích jí zaslaných (viz výše).

5.4.2.8 Elektronická komunikace a podpora profesních kodexů

Návrh směrnice dostatečně zdůrazňuje důležitost elektronické komunikace a vyplývá z něj jasný požadavek na vyřízení všech úředních postupů a formalit v oblasti služeb prostřednictvím elektronické komunikace (především s ohledem na přeshraniční poskytování). Za tímto účelem má být upraveno národní právo a ostatní předpisy v oblasti služeb a do konce roku 2008 má být možné vše vyřizovat přes internet. Komunikace prostřednictvím internetu se nevztahuje na inspekci nebo formality a postupy, které díky jejich povaze nelze vyhotovit na dálku.

V otázce profesních kodexů počítá návrh směrnice se spoluprací Komise a členských států na obsahu a detailních pravidlech komerční reklamy v oblasti regulovaných profesí (tu směrnice umožňuje), pravidlech profesionální etiky a chování regulovaných profesí a podmínek podnikání v oblasti realitního trhu.

5.4.2.9 Vysílání pracovníků

Vysílání pracovníků je velmi senzitivní téma a již jsem se mu v práci několikrát věnoval (viz kap. 4.1.2. a 7.4) včetně zmínky o právních aktech Evropského soudního dvora (kap.5.3).

^c.Zákon o mezinárodní pomoci při vymáhání některých finančních pohledávek, 191/2004 Sb

Členskému státu vyslání ponechává právo vykonávat kontroly poskytovatele služeb z jiného členského státu, nicméně již neumožňuje vyžadovat:

- povolování nebo registrace od vlastních kompetentních úřadů nebo jakékoli ekvivalentní požadavky,
- vyžadování ohlašovací povinnosti (zrušena) vzhledem k členskému státu vyslání (pouze stavebnictví má výjimku až do roku 2008)
- vyžadování reprezentanta/kontaktní osoby na vlastním teritoriu
- povinnost disponovat evidencí dokumentů o zaměstnání na teritoriu státu vyslání v souladu s místně platnými podmínkami a jejím udržováním.

Členský stát původu musí zajistit, že do dvou let po vyslání pracovníků ohlásí členskému státu vyslání:

- identitu vyslaného pracovníka, jeho pozici a úkoly, které plní,
- kontaktní údaje příjemce, místo vyslání,
- začátek a konec data vyslání,
- pracovní a zaměstnanecké podmínky aplikované vzhledem k vyslanému pracovníkovi.

Členský stát vyslání má pak závazek poskytovat maximální součinnost členskému státu určení a informovat ho okamžitě o možných nesrovnalostech vzhledem k podmínkám zaměstnání. Lze tedy konstatovat, že nutnost dodržovat minimální mzdu místa vyslání a pracovní podmínky zůstala nedotčená (považuji za hlavní součást). Nicméně návrhy v nové směrnici jdou jednoznačně správným směrem k zjednodušení a limitování používání směrnice o vysílání pracovníků jako zdroje právní nejistoty a biče na přeshraniční vysílání pracovníků některými členskými státy (vysokou rigiditu prokazuje zejména Německo).

6. Negativa rozdrobeného trhu se službami

Jak již bylo řečeno, současný stav vnitřního trhu se službami má výrazně negativní dopad na evropskou konkurenceschopnost a růst. Vzhledem k předchozím kapitolám (viz. kap. 3., 4. a 5) lze bez nadsázky tvrdit, že se nachází ve stádiu, ve kterém byl vnitřní trh před uskutečněním jednotného evropského aktu v oblasti zboží před rokem 1986. Neexistují sice cla nebo kvantitativní restrikce, nicméně díky ostatním překážkám netarifní povahy je přeshraniční obchod dramaticky redukován a na trhu panuje nedůvěra a právní nejistota na

všech úrovních. Podstatu těchto problémů plně vystihla bílá kniha Komise v roce 1985, která jasně řekla, že v principu překážek necelní povahy mezi trhem zboží a službami neexistuje rozdíl a je třeba k nim přistupovat stejně (viz kap.5.4.1). Avšak od roku 1986 se liberalizace těchto dvou trhů, které vyjadřují dvě ze čtyř fundamentálních svobod vnitřního trhu, diametrálně rozchází. Zatímco na poli volného pohybu zboží bylo dosaženo zásadního průlomu, v oblasti služeb (evidentně komplikovanější a významnější z hlediska role v ekonomice) tápe Společenství v nejistotě bez valných výsledků. K tomuto závěru dochází také Patrick A. Messerlin ve své práci o evropském protekcionismu^{ci}. Ten konstatuje, že i přes pokusy v 80. a 90. letech žádný společný trh v oblasti služeb neexistuje. Skeptický je nicméně také v otázce volného obchodu se zbožím, a to zejména z hlediska mezinárodního obchodu a otevřenosti trhů zboží s chemickými, potravinářskými a textilními výrobky. Jako jeden z hlavních důvodů pro pomalé vytváření trhu se službami vidí přístup, který zvolila Komise, a který je postaven na vzájemném uznávání a selektivní harmonizaci určitých oblastí (přičemž převažuje vzájemné uznávání). Pro evropské podmínky pak navrhuje princip ze světové obchodní organizace postavený na předpokladu, že se nejdříve utvoří jádro států usilujících o rychlejší liberalizaci a ostatní mají možnost připojit se k nim později (nikdo tedy proces neblokuje, jako např. v přijímání směrnic platných pro všechny). Zrekapitulujme negativní dopad, který nedokončený trh služeb má:

- Drtivý dopad na malé a střední firmy. Náklady spojené se vstupem na trh jsou pro jejich rozpočet příliš velké a přeshraniční poskytování služeb je zatíženo komplikacemi a překážkami. Na příklad na trhu cestovních služeb tvoří cca 80% podílu na trhu 4 gigantičtí operátoři. Připomínám roli malých a středních firem: představují nositele technologického pokroku, inovace a tvoří páteř ekonomiky (více viz kap 1.2). Průměrná velikost evropské firmy je 6 zaměstnanců, přičemž v USA je to 19 zaměstnanců. Rozdrobení vnitřního trhu je částečným vysvětlením pro tento fakt.^{cii}

^{ci} The real costs of European Protectionism, Patric A. Messerlin, Institut d'Etudes Politique de Paris and Groupe d'Economie Mondiale de Sciences Po, 2001

^{cii} Extended Impact assessment of the proposal for a directive on services in the internal market, Commission staff working paper, 2004

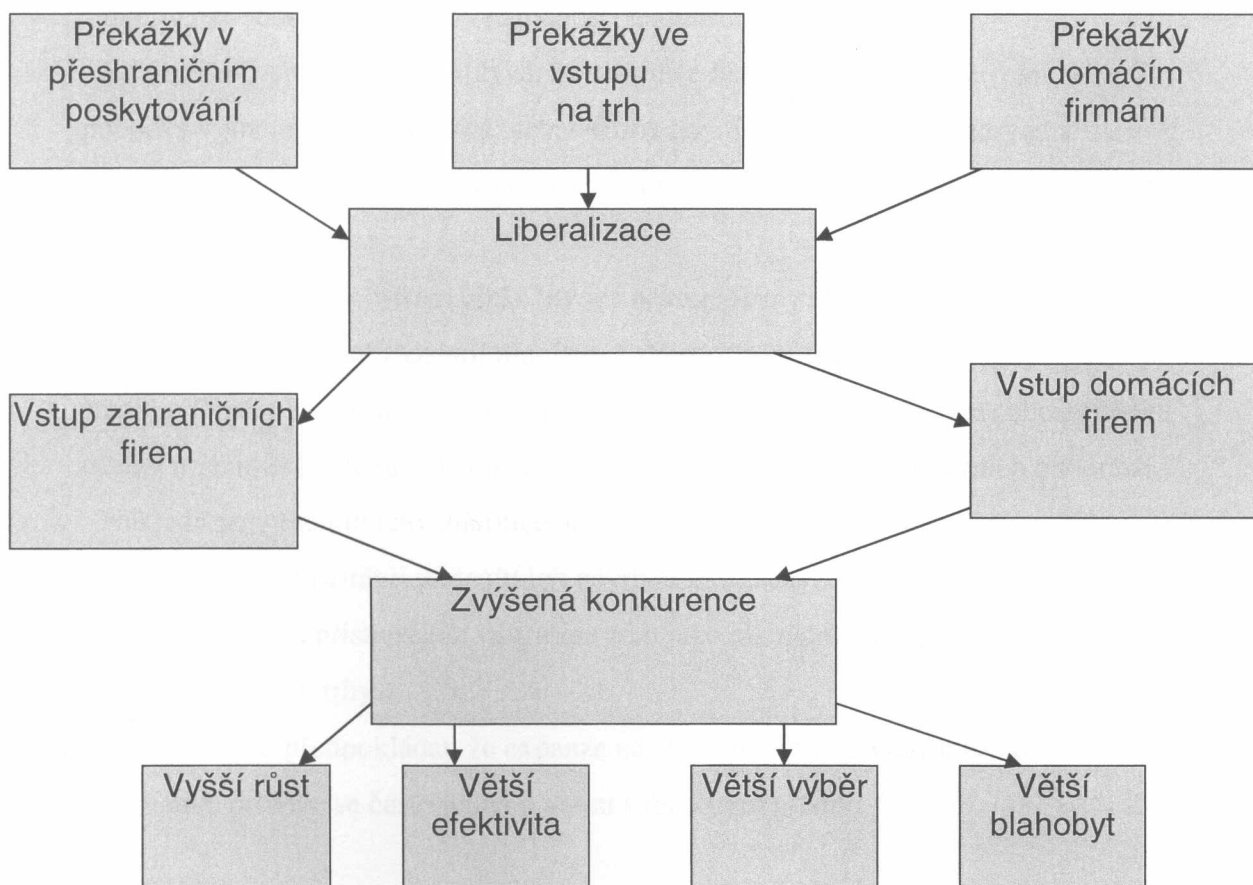
- Negativní dopad na zaměstnanost. Poptávka a konkurence v oblasti služeb je díky překážkám na vnitřním trhu prakticky omezena na národní úroveň a tím vzhledem k náročnosti na pracovní vstup u služeb se nepříznivě projevuje v zaměstnanosti.
- Negativní dopad na inovaci. Sektor služeb v sobě koncentruje zvyšování inovace v ekonomice (viz např. služby poskytované firmám kap. 3.7). Pokud je poptávka limitována na domácí trh, upustí mnohé firmy od investic do inovací, protože jim nepřinesou dostatečný zisk.
- Negativní dopad na produktivitu práce. Tento aspekt je opět spojen s charakterem produktivity v oblasti služeb, která závisí především na lidském kapitálu, tj. znalostech a dovednostech. Překážky v oblasti služeb brání šíření nejlepší praxe a faktorům zvyšujícím konvergenci v úrovních produktivity v rámci členských států. Důvod rozdrobenosti trhu a překážek na něm je opět uváděn jako důvod pro pomalejší šíření nových technologií a zaostávání v produktivitě oproti USA^{ciii}.
- Negativní dopad na spotřebitelské ceny. Je nasnadě, že omezená konkurence na vnitřním trhu udržuje vysoké ceny a limituje výběr spotřebitelů. To dokládají permanentní rozdíly v cenových hladinách napříč EU, které jsou důkazem národních trhů chráněných před konkurencí^{civ}.
- Celkový negativní dopad na konkurenceschopnost. Ten je vyjádřen v malém tlaku spotřebitelů na dodavatele, nedostatkem konkurence, omezeným spektrem firem, právní nejistotou vedoucí k šedé ekonomice, neefektivní alokací zdrojů, nebo zvýšenou tendencí k akvizici malých a středních firem velkými hráči, kteří mají poté zájem na udržení bariér na vstup a působení na daném trhu.

^{ciii} Toto potvrzuje např. studie OECD Scarpetta, S., Hemmings T. a Woo, J.: "The role of policy and institutions for productivity and firm dynamics: evidence from micro and industry data", 2002

^{civ} Economic Reform: Report on the functioning of Community product and capital markets, Commission, 2000

7. Přínosy a efekty vytvoření společného trhu se službami a dopad směrnice o službách

Základní zobrazení přínosů, které má otevření trhu se službami je zobrazeno na jednoduchém logickém schématu (viz níže). V další části se budu věnovat kvantifikaci přínosů projektovaných na směrnici navrhovanou Komisí, které bylo provedeno poradenskou firmou PriceWaterhouseCoopers pro Velkou Británii, německou vysokou Školou pro veřejnou správu ze Speyeru pro Německo a dvěma dalšími studii, které propočítávaly dopady Směrnice v celoevropském měřítku. Pro posouzení situace v České republice použiji studii KPMG, ale především vlastní výzkum, který jsem uskutečnil rozesláním specializovaného dotazníku na firmy působící v oblasti stavebnictví a mající více než 10 zaměstnanců.

Pramen: International Financial Services, London

7.1 Dopad na Velkou Británii

Ve studii kterou pro britské ministerstvo průmyslu a obchodu zpracovala poradenská agentura PriceWaterhouseCoopers^{CV} se nelze dočíst o celkovém zhodnocení dopadů na Velkou Británii jako takovou. Celá její konstrukce stojí na případové studii 38 firem ze sektoru služeb poskytovaných firmám a stavebnictví a provádí tedy detailní prozkoumání dopadů na mikro úrovni. Mezi její hlavní závěry patří následující:

- Ke vstupu na zahraniční trh (ve smyslu zřízení pobočky) tíhnou firmy s více než 250-ti zaměstnanci, a proto může tento segment profitovat ze zjednodušení, které tato směrnice přináší.
- Velmi malé firmy s méně než 20-ti zaměstnanci, které více tíhnou k krátkodobému poskytování služeb, mohou z navržené směrnice velmi profitovat, neboť doposud mohly být odrazeny přílišnou náročností regulací.
- Ze vzorku firem nicméně vyplývá, že směrnice není zásadní při zvažování zřízení pobočky v jiném členském státu, neboť firmy nevnímají současné bariéry jako signifikantní a náklady redukované směrnicí naopak nedosahují takové výše, aby toto rozhodnutí ovlivnily.
- Směrnice skutečně odstraní překážky jež některé firmy citovaly, nicméně celá řada dalších překážek, které zasahují mnohem širší spektrum firem zůstává. Zejména je podle studie příčina v nedostatečné konzistenci v daňové oblasti, v sociálním zabezpečení a účetních režimech, ale také velmi často spočívá v jazykových a kulturních bariérách.
- Náklady se splněním této směrnice nejsou podstatné.
- Firmy ve Velké Británii se necítí být návrhem ohroženy.
- Většina firem nepřistupuje k vnitřnímu trhu jako takovému, ale posuzuje pouze jednotlivé národní trhy.
- Nemělo by se předpokládat, že expanze na zahraniční trh je vždy posuzována pouze racionálně, protože se často jedná o velmi subjektivní přístup.

7.2 Dopad na Německo

Studie „Přezkoumání vybraných aspektů návrhu směrnice o službách“ zpracovaná německou vysokou školou pro státní správu ze Speyeru na objednávku Ministerstva

hospodářství a práce Spolkové země Severní Porýní Vestfálsko^{cv} analyzuje návrh směrnice ze tří hledisek: změna právních předpisů a jejich dopad na Německo, implementovatelnost směrnice a dopad na zainteresované aktéry. Pro účel této kapitoly je tedy nejdůležitější posledně jmenované. Pro analýzu dopadu použili autoři stanoviska německých svazů a podniků na internetu, osobní interview se 44 zástupci aktérů dotčených směrnicí, písemný dotazník pro 100 vybraných poskytovatelů služeb ve třech segmentech (stavebnictví, služby poskytované architektky/inženýry, zdravotní služby). Mezi hlavní postřehy patří:

- Panuje všeobecný souhlas se základním záměrem Komise usnadnit přeshraniční poskytování služeb.
- Co se týká nástrojů, které směrnice zavádí, panuje celková skepse, přičemž hlavní odpor směřuje vůči principu země původu.
- Současný stav konkurence hodnotí německé subjekty v dotázaných oblastech jako veliký. Při hodnocení další konkurence ze strany zahraničních poskytovatelů vyjádřily obavy v následujícím pořadí: velmi malé pro oblast zdravotnictví, malé v oblasti inženýrských služeb a architektů a střední pro segment stavebnictví.
- Všeobecně pak panuje skepse vzhledem k novým příležitostem na trhu, které by směrnice otevírala. Ty jsou až na sektor inženýrských služeb a služby architektů (střední) považovány za velmi nízké. Němečtí poskytovatelé služeb si naopak se směrnicí spojují spíše rizika a jsou názoru, že se negativní efekty (např. mzdový dumping, redukce kvality) dále zintenzivní.
- V souvislosti s důsledky směrnice nejpesimističtěji vyznívá sektor stavebnictví, ve kterém se předpokládá vlna bankrotů spojená se zesílenou konkurencí. Nicméně ve velkých podnicích a specializovaných firmách s vysokou přidanou hodnotou (např. architekti) nejsou obavy tak veliké. Posledně jmenované (nikoli malé a střední firmy) by podle studie mohly ze zavedení směrnice profitovat, přičemž studie soudí, že celkově dojde k další redukci pracovních míst.
- Z hlediska jasnosti dopadu směrnice není většině aktérů jasné, jaké oblasti bude směrnice pokrývat, a riziko spojené s její implementací (zejména redukce v kvalitě) se jim zdá

^{cv} Department of Trade&Industry Impact of the proposed EU directive on Services in the Internal Market: case studies of UK businesses, Final report, 2005 (zpracoval PriceWaterhouseCoopers)

^{cvi} Ueberpruefung ausgewaehlter Aspekte des Vorschlags zu einer Richtlinie des Eurpaeischen Parlaments und Rates ueber Dienstleistungen im Binnenmarkt, Forschungsinstitut fuer oeffentliche Verwaltung bei der Hochschule fuer Verwaltungswissenschaften Speyer, 2005

nevyvážené vzhledem k budoucímu nejasnému efektu. Nicméně existují také pozitivní ohlasy – např. Spolkové ministerstvo hospodářství hovoří o „luxovací směrnici“ a formuluje naději, že by do ostatních oborů mohla vnést dynamiku.

7.3 Dopad na ČR

Přestože Česká republika má řádově nižší podíl služeb na tvorbě celkové přidané hodnoty než vyspělé ekonomiky (59% celkové přidané hodnoty). Ze studie dopadů na Českou republiku, kterou zpracovala poradenská společnost KPMG^{cvi} vyplývá, že by přínos přijetí směrnice pro ČR byl v hodnotě 1 – 2% HDP, tzn. 24 – 50 miliard korun. Zaměstnanost by se zvýšila o asi 25.000 pracovních míst, tj. 0,5% pracovní síly v ČR. Expandoval by i český export – očekává se nárůst přidané hodnoty o šest miliard korun. Kvůli přechodným opatřením by efekty byly postupné a měly by být rozloženy do období 3–5 let.

Největší přínos by směrnice podle zmíněné studie měla mít pro oblast stavebnictví, velkoobchod, právní a účetní služby, zdravotnictví a sociální služby a vzdělávání. Směrnice může naopak negativně ovlivnit situaci domácích poskytovatelů služeb v oblasti rekreační, kulturní a sportovní činnosti.

7.3.1 Dopad na ČR – vlastní přímý výzkum v oblasti stavebních firem nad 10 zaměstnanců

V rámci zkoumání dopadů návrhu směrnice o službách v ČR jsem také přikročil k vlastnímu výzkumu. Jako nejvhodnější metodu pro získání praktických dat o dopadech směrnice a pozici českých subjektů vzhledem k EU jsem zvolil formu elektronického dotazníku určeného přímo podnikatelským subjektům. Sestavený dotazník se skládal celkem z šesti otázek a jeho cílem bylo zjistit, jak současnou pozici a názory podnikatelských subjektů na členství ČR v EU, tak především vyhodnotit, jak by subjekty reagovaly na přijetí směrnice o službách (zejména na princip země původu). Cílová skupina, která na dotazník odpovídala, byly stavební firmy mající více než 10 zaměstnanců, jejichž seznam vygenerovala databáze Magnus. Celkem jsem dotazník rozeslal na 529 firem, přičemž minimálně cca 50%

^{cvi} Celá studie není veřejně k dispozici článkem na:

http://www.euractiv.cz/cl/60/2124/Jaky_dopad_bude_mit_smernice_o_sluzbach_na_CR, powerpointová prezentace na: www.czechtrade.cz

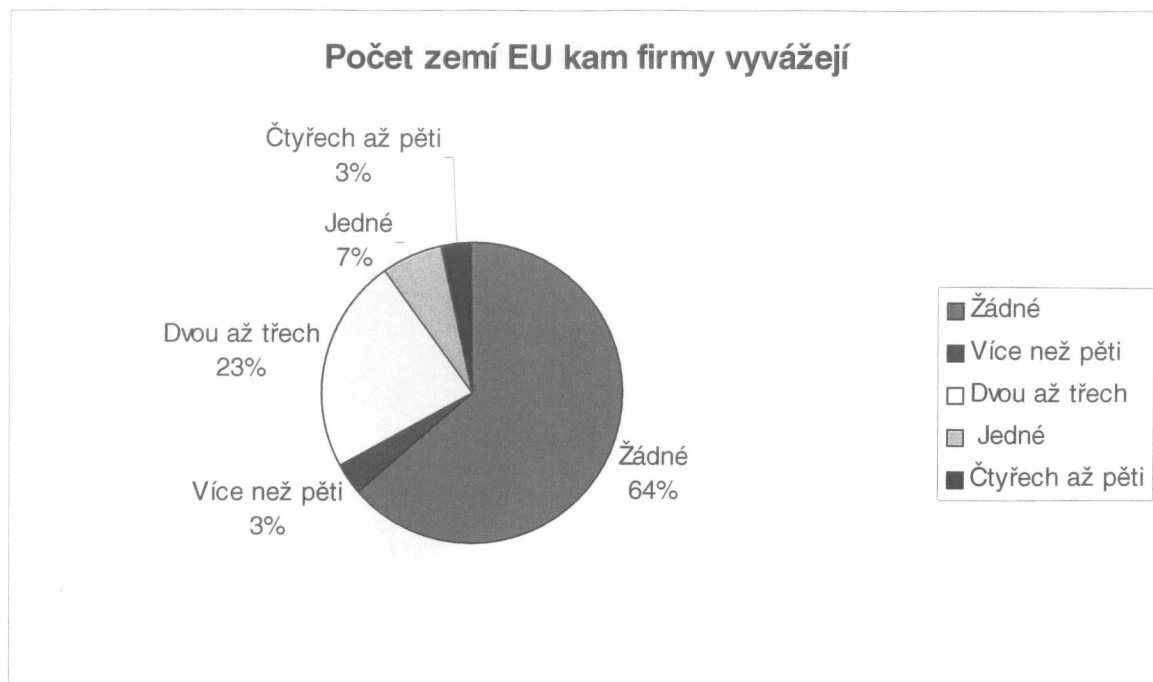
se jich vrátilo jako nedoručených. Jako odpovědi, které šly vyhodnotit jsem obdržel 30 dotazníků. Pro výběr právě segmentu stavebních firem jako cílové skupiny a reprezentativního vzorku jsem se rozhodl z následujících důvodů:

- tento sektor se vyznačuje vysokou mobilitou a to jej také činí z hlediska volného pohybu služeb zajímavým,
- stavebnictví má klíčovou pozici v ekonomice EU (viz. kap. 3.5 o sektoru stavebnictví v EU),
- firmy s alespoň 10-ti zaměstnanci jsou schopné uskutečňovat i vzdálenější zakázky.

V níže uvedeném rozboru odpovědí se nejdříve věnuji každé otázce zvlášť a poté se věnuji vyhodnocení z hlediska, zdali firmy exportují do EU či nikoli.

Otázka č. 1 zněla: *Mimo ČR prodáváte běžně Vaše zboží nebo služby v kolika dalších zemích EU?*

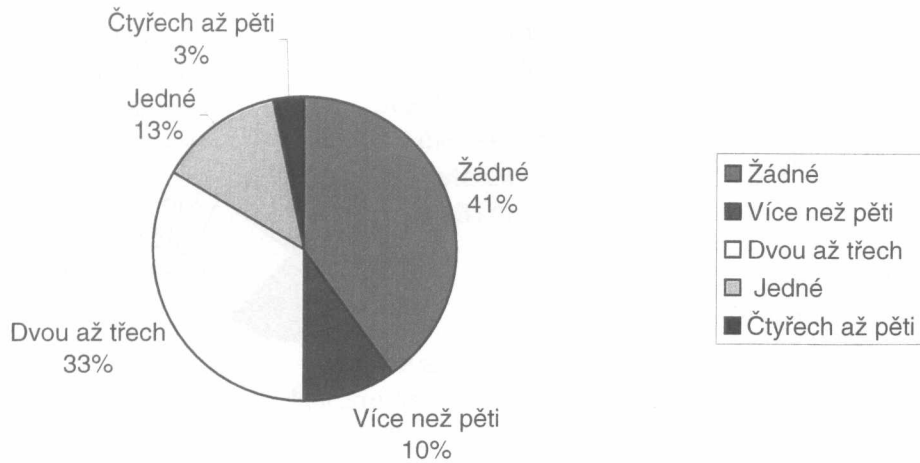
Z odpovědí je patrné, že většina firem vůbec nevyváží své zboží nebo služby do EU (64%). Nicméně zajímavým faktem je, že z 36% firem které participují alespoň na vnitřním trhu EU více než polovina (64%) vyváží do dvou až třech zemí. Tento fakt potvrzuje, že firma která podnikne prvotní expanzi nezůstává pouze na jednom trhu, ale tíhne k větší expanzi.

Otázka č.2 zněla: *Mimo ČR pocházejí Vaši obchodní partneři (dodavatelé, odběratelé) z kolika zemí EU?*

Odpovědi na tuto otázku ukazují na fakt, že hodně firem (59%) má obchodní partnery (subdodavatele, odběratele) alespoň z jedné země EU. Vzhledem k první otázce je zajímavé pozorovat, že poměrně více firem má z EU obchodní partnery než do ní expanduje (59%:36%). Opět stojí za zmínku fakt, že u více než poloviny (56%) firem majících obchodní partnery v EU pocházejí tito z dvou až třech zemí (33%). Potvrzuje se tedy, že pokud má firma obchodní kontakty s EU, tíhne k širšímu záběru a obchodnímu propojení s více než s jednou zemí. Celkově lze otázku č.1 a 2. charakterizovat tak, že české stavební firmy jsou nadprůměrně otevřené a propojené s trhy EU.

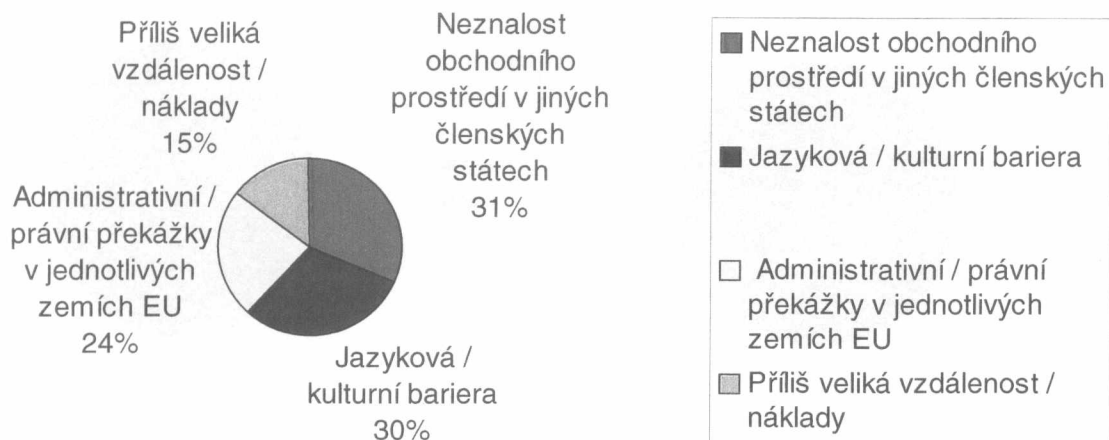
Počet zemí EU odkud jsou obchodní partneři firem

Otázka č.3 zněla: *Jaké vidíte největší problémy při prodeji Vašeho zboží nebo služeb na trzích zemí EU?*

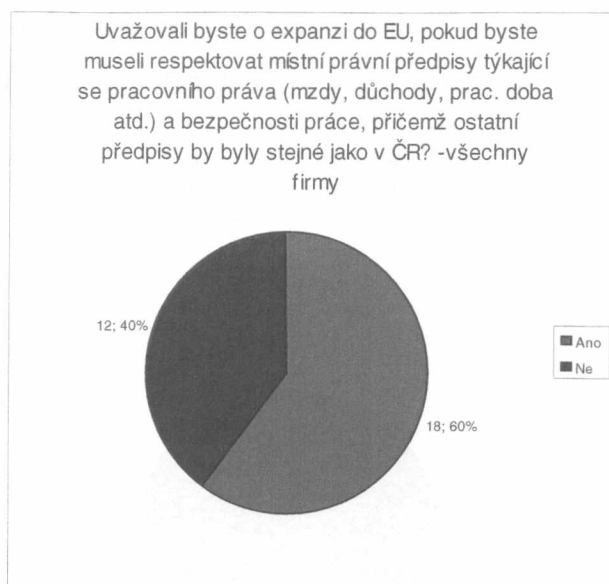
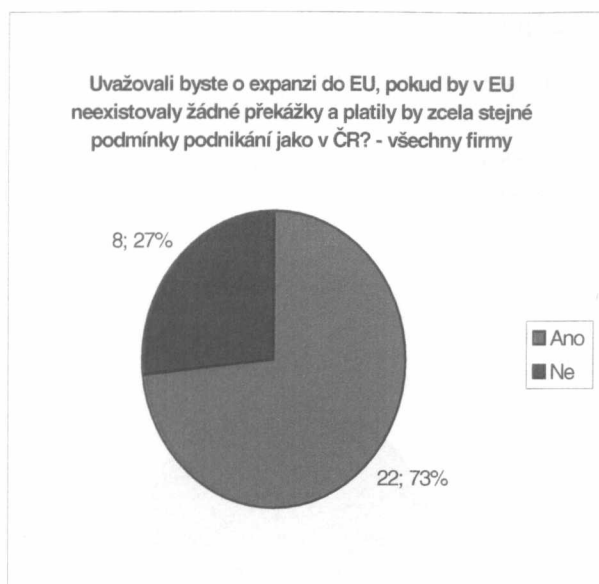
V rámci této otázky mohly subjekty zatrhnout více než jednu odpověď. Je zajímavé sledovat, že překážky netechnického rázu, tj. neznalost obchodního prostředí v jiných členských státech a jazyková a kulturní bariéra představují zdaleka největší bariéru (61%). Oblast, na kterou je směrnice zaměřena především (administrativní a právní překážky) představuje pouze 24% identifikovaných bariér. Zajímavé je, že za překážku pro expanzi nejsou považovány velké náklady a vzdálenost trhů (pouze 15%).

Identikované překážky v expanzi do EU

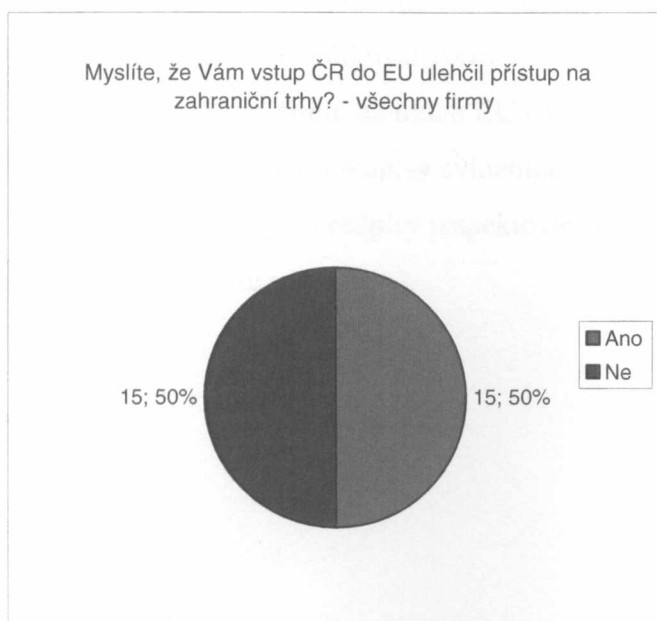
Otázka č. 4 a 5 zněla: *Uvažovali byste o expanzi do EU, pokud by v EU neexistovaly žádné překážky a platily by zcela stejné podmínky podnikání jako v ČR?, resp. Uvažovali byste o expanzi do EU, pokud byste museli respektovat místní právní předpisy týkající se pracovního práva (mzdy, důchody, prac. doba atd.) a bezpečnosti práce, přičemž ostatní předpisy by byly stejné jako v ČR?*

Podstata těchto otázek mířila na hlavní princip návrhu směrnice, tedy princip země původu. I přesto, že místní právně pracovní-právní předpisy musí být respektovány i na základě návrhu směrnice, chtěl jsem otázkou č.4 docílit kvantifikace, nakolik tato specifická pravidla odrazují od přeshraniční expanze, resp. jaký by byl dopad 100% aplikace principu země původu. Je evidentní, že přijetí směrnice ve stávající podobě, které lze přiblížit otázkou č. 4, by vedlo k podstatné expanzi do EU (konkrétně 60% firem). Za aplikace 100% principu země původu by to bylo dokonce 73% všech firem!

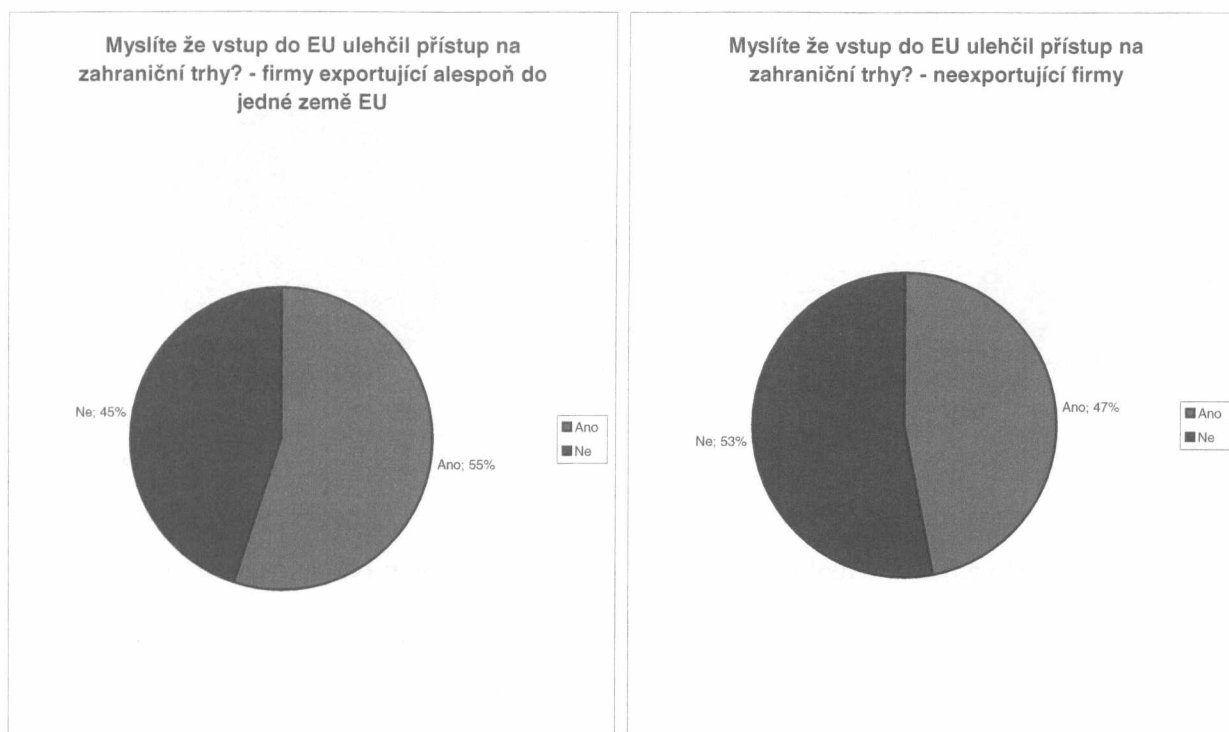
Poslední otázka č. 6 zněla: *Myslíte, že Vám vstup ČR do EU ulehčil přístup na zahraniční trhy?*

Odpovědi nejsou, jak je patrné z níže připojeného grafu, vůbec jednoznačné a respondenti se dělí přesně na dvě poloviny. Přesto se nabízí interpretace, že i 50% potvrzuje vstup do EU jako výrazně pozitivní záležitost.

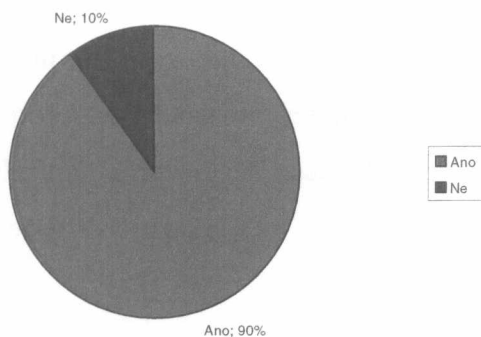
V následující části již budu analyticky vyhodnocovat odpovědi na základě toho, zdali firmy jsou čistě domácí (neexportují/expandují na trhy EU), nebo zdali se jedná také o

exportně zaměřené společnosti (expandují alespoň do jedné země EU). Z následujících dvou grafů je zřejmé, že exportně zaměřené společnosti vnímají vstup do EU o něco pozitivněji.

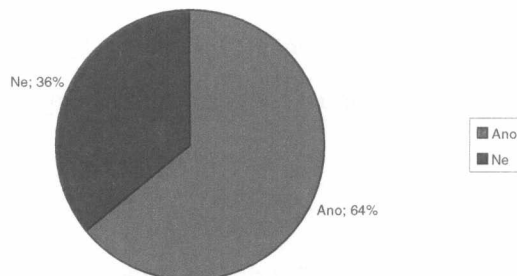

Zajímavé srovnání vznikne, pokud se podíváme na obrázek exportujících firem, které již logicky mají zkušenosti se zahraničními trhy, a lze proto předpokládat, že dokáží vyhodnotit, co pro ně představuje největší problém při jejich působení v EU. Je naprosto zřejmé, že pokud by se aplikoval 100% princip země původu, vedlo by to k dramatickému nárůstu aktivit těchto firem na trzích EU (konkrétně 90% z nich by zvažovalo expanzi). Naopak pracovní právní předpisy evidentně představují překážku (rozdíl oproti otázce č.5 - 26%) a při nutnosti tyto předpisy respektovat se odpovědi přibližně kryjí s odpověďmi celého vzorku firem (pouze o 4% více).

Uvažovali byste o expanzi kdyby v EU platila stejná pravidla podnikání jako v ČR? - firmy exportující alespoň do jedné země EU

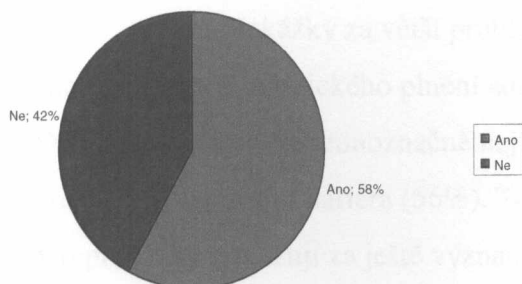

Uvažovali byste o expanzi, pokud byste museli respektovat místní pracovní právní předpisy (mzdy, dovolená, bezpečnost práce) a jinak by platily stejné předpisy jako v ČR? - firmy exportující alespoň do jedné země EU

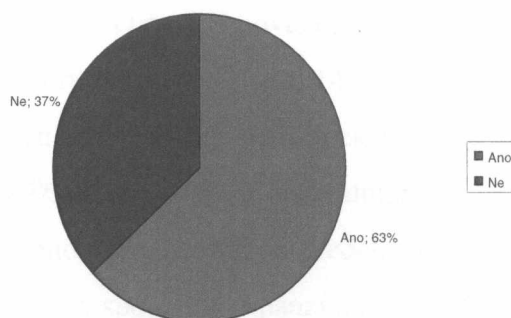

Pro srovnání se nabízí pohled na neexportující firmy z hlediska stejné otázky jako ta předchozí. I zde je jasné, že pracovní právní legislativa brání vstupu na evropské trhy, nicméně rozdíl není tak jednoznačný (pouze 6%). I tento fakt potvrzuje, že tato legislativa je překážkou. Rozdíl v odpovědích mezi exportujícími a neexportujícími firmami vykládám tak, že prvně jmenovaná kategorie dokáže lépe rozeznat bariéry a tím pádem se potvrzuje význam překážky pracovní právní legislativy v působení na trzích EU.

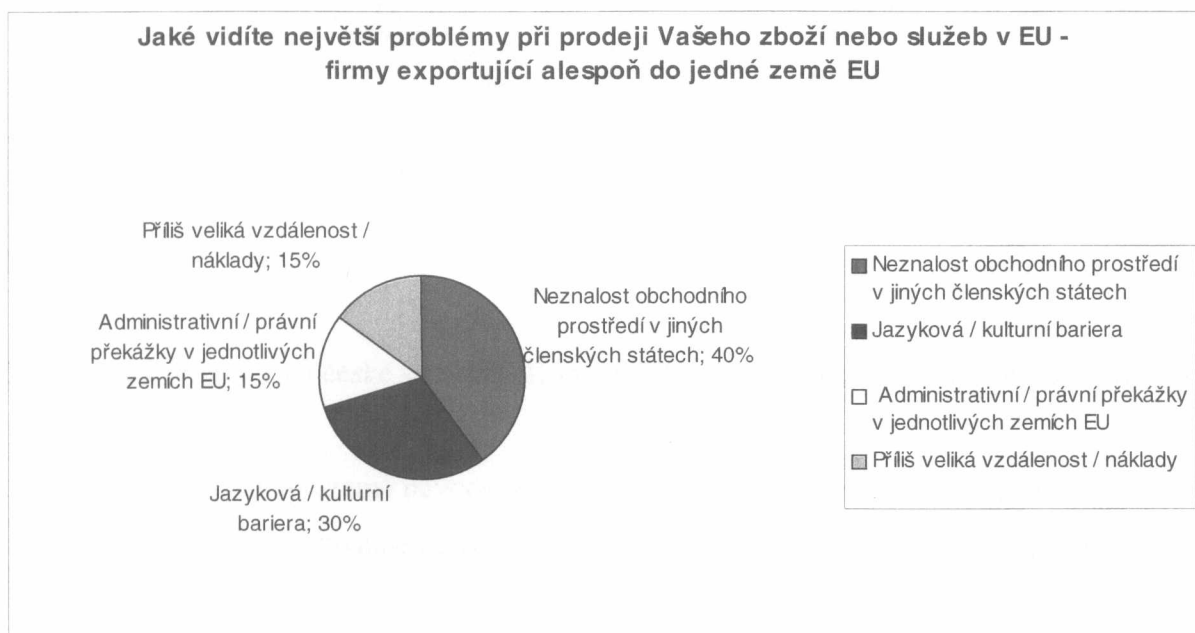
Uvažovali byste o expanzi, pokud byste museli respektovat místní pracovní právní předpisy (mzdy, dovolená, bezpečnost práce) a jinak by platily stejné předpisy jako v ČR? - neexportující firmy

Uvažovali byste o expanzi kdyby v EU platila stejná pravidla podnikání jako v ČR? - neexportující firmy

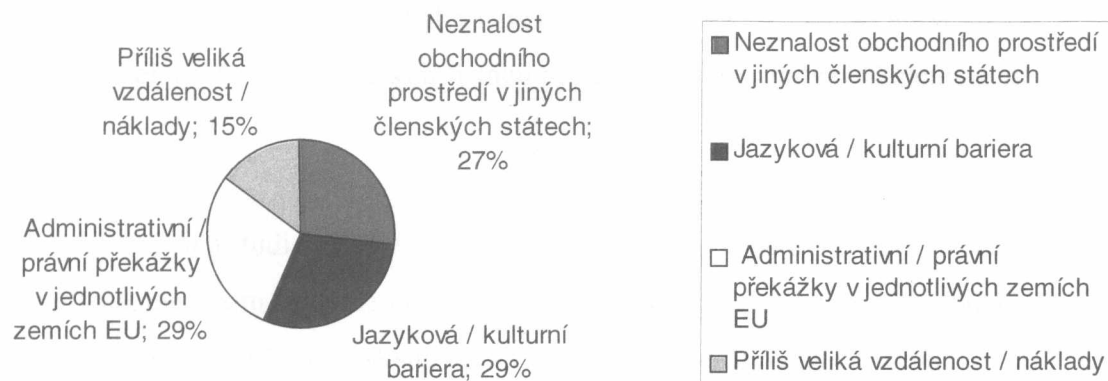

Je zajímavé aplikovat podobnou logiku porovnání i u otázky týkající stávajících překážek na trhu EU. Pokud se zaměříme na exportující firmy, pak zjistíme, že zdaleka největší překážky pro ně představují bariéry netechnického a nefinančního charakteru, konkrétně neznalost obchodního prostředí a jazyková a kulturní bariéra – dohromady 70%! Administrativní překážky tvoří zanedbatelných 15%. Je tedy patrné, že pokud již firmy mají zkušenost z působení na alespoň jednom trhu EU, nepředstavují pro ně administrativní/právní překážky relevantní problém. Naopak jako největší problém jsou jmenovány jevy dané čistě národními specifiky viz níže.

Opět je zajímavé analyzovat rozdíl ve stejné otázce, ovšem odděleně pro exportující a neexportující firmy. Jasně se potvrzuje, že firmy bez zkušenosti s trhy EU považují administrativní a právní překážky za větší problém než exportující firmy (rozdíl 14%). To lze vysvětlit jejich neznalostí praktického plnění administrativních a právních podmínek různých zemí EU. Dále se potvrzuje, že jednoznačně největší překážkou je neznalost obchodního prostředí a jazyková a kulturní bariéra (56%). To je potvrzeno i tím, že firmy v předchozí kategorii tyto překážky považují za ještě významnější. Náklady spojené s expanzí na trhy EU a vzdáleností lze považovat jako spolehlivě fixní – pro obě kategorie firem jsou na 15%.

Jaké vidíte největší problémy při prodeji Vašeho zboží nebo služeb v EU - neexportující firmy

Závěr dopad směrnice na české subjekty (firmy nad 10 zaměstnanců působící ve stavebnictví):

- Aplikace principu země původu a tím také implementace směrnice přispěje k expanzi firem do EU. Nesrovnatelně větší efekt by směrnice měla pokud by princip země původu byl 100%.
- Směrnice nicméně nereaguje na hlavní problémy, kterými je neznalost národních kultur, jazyků a obchodního prostředí. Pro pozitivní dopad směrnice v těchto oblastech hovoří závěr Komise, že některé firmy považují rozličné administrativní procedury za součást kultury.^{cviii}
- Firmy jsou s EU trhy dostatečně propojeny na bázi subdodavatelsko-odběratelských vztahů, nicméně existuje deficit při expanzi na trhy EU s vlastními službami a produkty. Směrnice by mohla tuto bariéru odstranit.
- Hypotézu KPMG že dopad bude pozitivní mj. na stavebnictví lze na základě výzkumu potvrdit.

^{cviii} The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002

7.4 Celkový dopad na EU

Při pátrání po materiálech kvantifikujících dopad návrhu směrnice o službách na celý vnitřní trh jsem našel dvě studie: volný pohyb služeb v rámci EU zpracovanou nizozemskou firmou pro ekonomické analýzy CPB Netherlands^{ciX} a ekonomické zhodnocení bariér na vnitřním trhu služeb provedenou dánskou firmou pro ekonomické analýzy Copenhagen Economics.^{cx}

Prvně jmenovaná studie jasně uvádí, že problém v Evropě není v tom, že by regulace neměla být přísná, ale v tom že je různá ve všech členských zemích. Vstupem na každý trh se pak násobí fixní náklady, což výrazně snižuje možnost participace menších firem. Autoři studie používají databázi OECD o národních regulatorních rozdílech, která agreguje národní regulatorní položky a vzájemně je porovnává. Podle jejich výpovědi tvoří tato databáze zdaleka nejlepší a nejvíce strukturovaný soubor dat o rozdílech v regulaci produktového trhu. Verze použitá pro tuto studii pochází z roku 1998. Pokud bude směrnice plně implementována vycházejí podle studie následující závěry:

- Podstatně se především díky principu země původu a jednotnému styčnému bodu sníží regulatorní heterogenita. Výsledky redukce pro následující kategorie jsou:

- regulatorní a administrativní nejasnost	66 – 77%,
- explicitní bariéry obchodu a investicím	73 – 78%,
- administrativní zátěž start-upům	34 – 46%,
- bariéry konkurenci	29 – 37%,
- státní kontrola	3 – 6 %,
- CELKOVÁ REDUKCE HETEROGENITY	31 – 38 %.

- Díky redukci heterogenity vzroste bilaterální obchod mezi členskými zeměmi EU o cca 30 – 62% a vnitřní trh EU se podstatně otevře. Pro země, které mají největší heterogenitu se svými obchodními partnery budou přírůstky exportu největší.

^{ciX} The free movement of services within the EU, CPB Bureau for economic analysis, Henk Kox, Arjan Lejour, Raymond Montizaan, research paper no. 69

^{cx} Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market for Services, Copenhagen Economics, 2005

Konkrétně se jedná o Dánsko, Rakousko, Řecko, Itálii, Španělsko a Portugalsko.

Naopak pro Holandsko a Belgie budou menší.

- Pro sedmnáct členských států EU (vyjma pobaltské státy, CY, SLOV., SLOVEN a MLAT) jako celek vzrostou vzájemné přímé investice v rozmezí od 18 do 36%. Tento nárůst bude způsoben díky redukování heterogenitě překážek v regulaci a nižším restrikcím pro přímé zahraniční investice v zemích jejich určení. Z hlediska přílivu přímých zahraničních investic bude největší přírůstek v zemích s velikou měrou heterogenity regulace oproti zemím, ze kterých investice pocházely. Největší relativní příliv tak má nastat pro nové členy (cca přes 40%), Rakousko, Španělsko a Portugalsko (cca přes 32%), naopak úbytek má zaznamenat Itálie (-26%), Německo (-13%) a Francie (-11%).
- Má se zlepšit produktivita, zvětšit se profit exportérů služeb, mají se snížit ceny a zlepšit nabídka pro spotřebitele. Snížit se má naopak cena vstupů dodavatelů.
- Efekt blahobytu by měl být distribuován v rámci celé EU, nicméně dopady na specifické země se mohou lišit a nastat mohou i některé negativní efekty. Konkrétně lze očekávat určitou restrukturalizaci a přesun v zaměstnanosti v rámci různých domácích odvětví služeb. Nejméně bolestivý by tento proces měl být v zemích s flexibilní pracovní dobou, zákony o bankrotu a flexibilními pravidly zakládání firem.

Studie zapracovaná společností Copenhagen economics přistupuje ke kvantifikaci efektů návrhu směrnice o službách na základě dat shromážděných od 275 tis. firem v rámci celé EU, dat o bariérách obchodu (nejenom databáze OECD jako v předchozím případě, ale také celá řada dalších zdrojů) a sofistikovaného modelu simulace. Z hlediska posouzení dopadu se zabývá s cca 2/3 ekonomické aktivity, kterou pokrývá návrh směrnice a to ve všech 25 členských státech. Závěry studie jsou následující:

- Evropští spotřebitelé, firmy a vlády budou profitovat ze zvýšené produktivity, vyšší zaměstnanosti a zvýšení platů. Celkový zisk blahobytu (měřen jako celková spotřeba) je pro EU 0,6 %, resp. 37 miliard EUR (při zahrnutí širších dopadů vzroste blahobyt o 0,7%), přičemž blahobyt se zvýší ve všech členských státech.

- Ceny se sníží ve všech sektorech pokrytých směrnicí. Silná konkurence a lepší umístění zdrojů zlikviduje uměle vysoké ceny. Zvýšení produktivity podpoří další tvorbu přidané hodnoty a bude silným stimulem pro evropskou ekonomiku.
- Výkon bude růst ve všech sektorech ekonomiky EU a to jak pro trh zboží tak služeb. V peněžní hodnotě se přidaná hodnota zvedne o přibližně 33 miliard EUR.
- Zvýšení ekonomické aktivity se odrazí v tvorbě pracovních míst ve všech členských státech. Čistá tvorba pracovních míst má dosáhnout 600 tis. v rámci celé EU, tj. přírůstek 0,3%. Zvýší se platy, resp. růst reálných mezd dosáhne 0,4%. Přestože celková zaměstnanost poroste, zlepšení produktivity a relokace pracovní síly povede k tomu, že zaměstnanost v některých sektorech poklesne. Tvorba pracovních míst bude nejintenzivnější v sektorech, kde jsou největší bariéry.
- Obchod se službami se zintenzivní a vnitřní trh se bude díky tomu více integrovat. Vzroste přeshraniční obchod a vstup firem na ostatní trhy (viz graf níže). To povede ke zvýšené dostupnosti různých služeb v rámci vnitřního trhu a vytvoří to na něm větší konkurenci.

Změny v přeshraničním poskytování služeb a vstupu na trh (zřízení pobočky) - přímý dopad směrnice

	Regulované profese	Služby firmám	Distribuční služby	Ostatní služby
Přeshraniční poskytování	9,40%	1,00%	3,20%	0,70%
Vstup na trh	2,70%	2,50%	1,30%	1,00%

zdroj: Copenhagen economics

Další údaje vyplývající ze studie:

Cenový efekt - zhodnocení širšího dopadu směrnice

	Regulované profese	Služby firmám	Distribuční služby	Ostatní služby
Cena celkového výstupu	-8,20%	-0,10%	-2,50%	0,20%
Cena výstupu domácích firem	-7,10%	0,10%	-2,30%	0,20%
Cena výstupu zahraničních firem	-12,40%	-0,80%	-3,30%	0,10%

zdroj: Copenhagen economics

Změny v komerční účasti v ostatních členských státech - zhodnocení širšího dopadu směrnice

	Regulované profese	Služby firmám	Distribuční služby	Ostatní služby
Komerční účast	25,50%	4,50%	4,60%	1,10%

zdroj: Copenhagen economics

Tržní efekty směrnice o službách - zhodnocení přímého dopadu směrnice

	Regulované profese	Služby firmám	Distribuční služby	Ostatní služby	zbytek ekonomiky
Přidaná hodnota	7,40%	1,00%	2,50%	0,60%	0,30%
Velikost trhu	1,10%	0,80%	0,60%	0,70%	0,30%
Zaměstnanost	2,50%	0,60%	1,90%	0,30%	-0,10%

zdroj: Copenhagen economics

7.5 Ohlasy na návrh směrnice

Jak jsem zmiňoval v předchozích kapitolách, měla by směrnice přinést vesměs výrazně pozitivní výsledky. Názory na ni a liberalizaci sektoru služeb se nicméně dramaticky různí. Zjednodušeně lze tvrdit, že proti směrnici vystupují odborové svazy a členské státy s relativně vysokou úrovní regulace a vysokou životní úrovní (např. Francie, Německo^{cxⁱ}). Na druhé straně mezi příznivce směrnice se počítají liberálnější země (Velká Británie^{cxⁱⁱ}) a sdružení evropských obchodních komor a průmyslu nebo malých a středních podniků a řemeslníků. Současné britské předsednictví ji popisuje jako: „příležitost pro učinění největšího zlepšení jednotného trhu od jeho faktického založení, které potenciálně vytvoří stovky tisíc pracovních míst a ekonomice EU přinese miliardy euro.“ Naopak Francie a Německo se k otevření trhu se službami vyjadřují ve smyslu sociálního dumpingu, kdy má být směrnicí novým členským zemím s nízkými pracovními náklady usnadněno ochromit jejich bohatší konkurenci.^{cxⁱⁱⁱ}

Zrekapitulujme výhrady odpůrců návrhu směrnice o službách^{cx^{iv}}:

^{cxⁱ} Proti směrnici se vyslovil Schöder (např. v květnovém projevu na dnu německého stavitelství v Baden-Baden) a Chirac (odmítl směrnici před francouzským referendem o ústavní smlouvě pro Evropu)

^{cxⁱⁱ} Řeč Tony Blaira před UK poslanci 24. března 2005, v: <http://www.timesonline.co.uk/article/0,,2-1541329,00.html>

^{cxⁱⁱⁱ} A six-month charge for EU glory, článek Stephena Mulveyho na: <http://news.bbc.co.uk>

- Panuje zásadní a absolutní nesouhlas s principem země původu. Jako argument zaznívá, že by se poskytovatelé služeb přesunuli do členských států s nejnižšími sociálními a environmentálními požadavky a nízkými daněmi. To má způsobit roztočení spirály redukce úrovně pracovních podmínek. Existuje tak reálné riziko, že v oblastech, které nejsou harmonizovány, dojde ke zneužívání konkurence s negativními ekonomickými a sociálními následky v některých oblastech. To je v protikladu s článkem 2 Smlouvy, který stanovuje, že Společenství má podporovat vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany. Princip země původu má být také v protikladu k rozsudkům Evropského soudního dvora, který členským státům umožňuje ve všeobecném zájmu přijímat restriktivní opatření.
- Musí existovat zvláštní právní rámec pro služby všeobecného ekonomické zájmu, který by identifikoval univerzální povinnosti členských států. Tento právní rámec je zásadní z hlediska rovných příležitostí, sociální koheze a vývoje evropského sociálního státu. Konfederace evropských odborových svazů **požaduje**, aby byl tento právní rámec Komisí navržen, jinak vyhláší **moratorium na jakoukoli liberalizaci**.
- Panuje nesouhlas se zahrnutím zdravotních služeb do rozsahu směrnice. Odbory vidí tyto služby jako součást služeb všeobecného ekonomické zájmu, klíčových z hlediska Evropského sociálního modelu, tj. zachování rovných příležitostí pro občany a sociální soudržnosti, a chtějí, aby byly ze směrnice vyloučené. Zahrnutí zdravotních služeb by se podle kritiků rovnalo jejich faktické deregulaci a privatizaci.
- Kritici žádají vyčlenění vysílání pracovníků a krátkodobých pracovních agentur zprostředkujících práci z rozsahu této směrnice. Tvrdí, že členské státy vysílání ztrácejí efektivní možnost kontroly zahraničních pracovníků (nemohou např. vyžadovat povolení, registrace, archivaci dokumentů) a zpochybňují, že země původu bude efektivně na vyžádání poskytovat státu vysílání asistenci. To je podle nich alarmující, neboť přetrvává stav, ve kterém se celkově nedostává lidských, finančních a logistických prostředků určených na přímou inspekci pracovní síly, přičemž kontrola mimo právní rámec týkající se vysílání pracovníků by musela znát 25 různých

^{cxiv} např. Německý odborový svaz a jeho stanovisko ke směrnici na: www.verdi.de, nebo stanovisko European trade union confederation na: www.etuc.org

národních právních úprav. Z hlediska pracovních agentur kritici straší např. tím, že polská agentura bude vysílat ukrajinské dělníky do Belgie, přičemž Belgie nebude moci podniknout vůči takovéto agentuře žádné preventivní kontroly.

- Liberalizační aktivita v oblasti služeb je odmítána *a priori* na základě kritiky předchozích liberalizačních vln, které neměly přinést slibované výsledky. Naopak výsledky, jež mají odbory k dispozici ukazují, že vedly k destrukci pracovních míst a erozi sociální koheze. V souvislosti s navrhovanou směrnicí upozorňují, že povede k větší deregulaci a sociální nejistotě, a žádají proto, aby byly dopady směrnice zhodnoceny více do hloubky i za jejich účasti.
- Nepřesná formulace pojmu zřízení pobočky vede ke zneužití volnosti pohybu služeb prostřednictvím firem majících pouze „poštovní schránku“ a obejití národních předpisů vztahujících se na podnikatelské aktivity. Podle názorů kritiků (odborový svaz Ver.di) má dlouhodobá činnost na trhu jiného členského státu vést ke zřízení řádné pobočky. Má být dokonce vyloučeno a zjišťováno, zdali není přeložení sídla společnosti „zneužíváno“ tak, že se v zemi jeho přeložení nevyvíjí žádná hospodářská aktivita. Předseda Ver.di Bsirske v této souvislosti prohlásil: „Německý podnik by se mohl usadit v Litvě, přičemž by na německém trhu operoval, zatímco by platil litevské mzdy.“
- Odbory dávají přednost vytvoření vnitřního trhu se službami na bázi transparentních a společných pravidel a harmonizace rámcových podmínek.

Pro úplnost je třeba přidat názory z tábora příznivců směrnice o službách, mezi které jak jsem již zmínil patří Sdružení evropských průmyslových a obchodních komor (Eurochambres)^{cxv}, Svaz řemeslníků a malých a středních podniků (UEAPME)^{cxvi} (zastupuje 11 milionů společností a 50 milionů občanů) anebo Sdružení národních cestovních kanceláří a operátorů cestovního ruchu (ECTAA)^{cxvii}.

^{cxv} Eurochambres, <http://www.eurochambres.be/>

^{cxvi} <http://www.ueapme.com/>

^{cxvii} <http://www.ectaa.org/>

- Tato sdružení vítají a podporují návrh směrnice. Nicméně z hlediska aplikace principu země původu panuje neshoda. Eurochambres plně podporují aplikaci principu země původu jako důležitého prvku, který dodá firmám právní jistotu a zredukuje byrokracii. Dokonce uvádějí, že omezení tohoto principu by snížilo užitek směrnice a apelují na členské státy, aby našly dostatek politické vůle k jeho prosazení. Naopak ECTAA a UEAPME mají k tomuto principu výhrady z hlediska kontroly dodržování určitého standardu poskytovaných služeb a obávají se, že nebude zajištěna dostatečná kontrola, což může vést k nefér konkurenci. Zdůrazňují, že administrativní kooperace se musí prokázat jako dobře fungující, předtím než se přikročí k aplikaci principu země původu. UEAPME dokonce navrhuje vyloučit sektor stavebnictví z oblasti aplikace tohoto principu. ECTAA ale například upřednostňuje princip země původu u turistických průvodců, kteří trpí tím, že v některých zemích určení nemohou vykonávat svoji aktivitu. UEAPME a ECTAA by uvítali sektorový přístup regulace.
- Se skepsí spatřují všechny tři asociace požadavky na dodatečné informace, které musí být poskytnuty při prodeji služby (některé jsou již realitou, jiné představují administrativní zátěž).
- Z hlediska vysílání pracovníků platí, že Eurochambres podporují znění směrnice ohledně vysílání pracovníků, zatímco UEAPME se poněkud překvapivě vyjadřuje proti. Argumentuje, že nebude možné provádět kontrolu v zemi určení, pokud nebude mít poskytovatel z jiné země alespoň povinnost nahlásit vykonávání aktivity. Nesouhlasí také s tím, aby se zasahovalo do směrnice o vysílání pracovníků tím, že se ruší ohlašovací povinnost při vysílání. Z hlediska vysílání občanů třetích zemí uplatňuje stejné názory jako odborové svazy.
- UEAPME se shoduje s odbory pro vyloučení možnosti zřízení firmy pouze pod poštovní adresou a je pro předefinování principu zřízení pobočky v permanentním slova smyslu. Eurochambres se kloní k vyjasnění pojmu zřízení pobočky.
- Všechny subjekty vítají zjednodušení administrativních postupů a jednotné styčné body.

8. Závěr

Diplomová práce potvrzuje tezi o nedokončeném trhu služeb v rámci EU. Lze dokonce hovořit o nedodržení jedné ze základních svobod definovaných Římskou smlouvou na počátku evropské integrace. I přes poslední návrh směrnice o službách není možné nezbavit se přesvědčení o selhání Komise jako „strážkyně“ smluv, jejímž eminentním úkolem je tyto smlouvy naplňovat. Jak jinak si lze vyložit závazek vyplývající z Římské smlouvy, který jasně hovořil o dokončení vnitřního trhu se službami do roku 1969 (1957 + 12 let)? Proč Komise nepostupovala ve službách stejně přesvědčivě jako v oblasti zboží, když obě tyto oblasti identifikovala jako stejně důležité a nedokončené již v roce 1985? Ani obhajoba posledního návrhu směrnice o službách není příliš konzistentní a omezila se v zásadě na bývalého komisaře Bolksteina, který se stal pro mnohé nenáviděným symbolem jenom proto, že navrhl řešení současného stavu na základě liberální povahy Římských smluv, o které nemůže být pochyb. Míra hněvu, která se snesla na jeho hlavu lze dokumentovat na masových demonstracích v Bruselu anebo takovém „detailu“ jako bylo odstřížení elektrického proudu na rezidenci tohoto komisaře ve Francii s tím, ať si sjedná polského elektrikáře. Současný stav trhu se službami a diskuse o návrhu směrnice tak poskytuje velmi nelichotivý obraz o přetrvávajícím rozdělení a fragmentaci v rámci EU. To lze demonstrovat jak na nedůvěře v regulatorní systémy jednotlivých členů, tak na přetrvávajícím hlubokém kulturním a jazykovém rozdělení kontinentu, nebo národních omezeních, která vyplývají z různé úrovně sociálního zabezpečení (pracovní právní ustanovení, cena práce, daňové systémy). A je přirozené, že se v mnohých případech nelze ubránit pachuti ochránářství.

Cesta pro překonání regulatorních bariér v evropském měřítku je v podstatě dvojitá. První lze demonstrovat na principu země původu, kdy se členské státy považují za rovnocenné partnery a řádné vykonávání podnikatelské činnosti v jedné zemi opravňuje k nabízení služeb ve zbývajících státech. Druhá cesta je prostřednictvím harmonizace regulace na evropské úrovni tak, aby byla posléze platná pro všechny členské země. Obě cesty mají svá úskalí. Jak jsem již zmiňoval, kritici země původu se odvolávají na redukci standardů a kvality nabízených služeb, naopak kritici harmonizace napadají zdoluhavý legislativní proces, který většinou otupí původní úmysl. Dále pak zpochybňují efektivitu, v extrémním případě, i legitimitu takového procesu na evropské úrovni. Je zřejmé, že je nutné hledat kompromis mezi oběma přístupy, neboť oba mají své opodstatnění.

Na příklad pro pravidla evropské hypotéky je výhodnější zvolit přístup harmonizace, oproti tomu definování detailů u četných poskytovatelů obchodních služeb (úklid/ostraha objektů, zpracování dat, poradenství atd.) podle mého názoru postrádá smysl. Z tohoto hlediska bych ovšem chtěl upozornit na fakt, že určitá těžkopádnost současného legislativního procesu v EU neumožňuje v mnoha oblastech postupovat z hlediska harmonizace dostatečně efektivně. Takovým příkladem je například harmonizace evropského smluvního práva, která, i přes svou jednoznačnou výhodnost naráží na silný odpor britské strany. Je také nutné uvést, že harmonizace není v drtivé většině přáním jakéhosi bruselského centra, ale vychází z iniciativy firemního sektoru, který má zájem na stejných podmínkách podnikání v prostoru EU. Vezměme si třeba zájem harmonizovat podmínky podnikání v sektoru služeb cestovních kanceláří nebo ekologickou legislativu IPPC určenou pro průmysl.

Specifickým problémem veškerých evropských legislativních iniciativ pak zůstává národní implementace, která může být zpožděná, nepovedená nebo těžko srozumitelná. Je proto otázkou, proč ostatní členské státy nepřikročí k nizozemskému modelu, ve kterém je evropská směrnice přímo platná i v národní legislativě. Je jasné, že nikdo nemá zájem na neexistujícím nebo slabém regulatorním prostředí, ale je potřeba zásadně zredukovat jeho heterogenitu a z toho vyplývající právní nejistotu v rámci EU, ať už je příčinou národní legislativa a tradice nebo špatný přístup k implementaci evropské legislativy a k rozsudkům evropského soudního dvora. Jako těžko pochopitelné se také jeví zásadní odmítání principu země původu, který harmonizační aktivity doplňuje. Lídři členských států a zejména Komise by měli mít dostatek odvahy, aby potlačili tendence, které směřují k jakékoli ochraně národních trhů, např. prostřednictvím povinného členství v komorách a svazech, registrací, poplatků, speciálních požadavků na uznávání kvalifikace apod. Z tohoto hlediska se podpora principu země původu vedoucího k určité konkurenci regulatorního prostředí v rámci jednotlivých členských států a nalezení efektivní regulatorní rovnováhy jeví jako logické a správné řešení.

Za závažnější příčinu fragmentace trhu služeb, než je regulace, osobně považuji různé úpravy pracovně právní legislativy v jednotlivých zemích, které vyplývají z různé úrovně sociální ochrany a jsou vyjádřeny zejména ve směrnici o vysílání pracovníků. Jak ve své práci ukazují, přeshraniční poskytovatel služeb je na základě této směrnice mnohdy vystaveno celé

řadě administrativních překážek souvisejících s nutností poskytování všemožných překladů dokumentů a ohlašování své přeshraniční aktivity. Ovšem hlavním cílem všech těchto snah je prosté zamezení konkurence prostřednictvím ceny práce mezi zeměmi EU. To je z hlediska pracovní náročnosti sektoru služeb velmi omezující podmínka. Poskytovatel se tak musí řídit mzdovými ujednáními a minimálními sazbami, které vyplývají z legislativy daného státu.

Můj vlastní průzkum mezi českými stavebními firmami, které působí alespoň v jedné zemi EU, ukázal, že v případě zrušení povinnosti respektovat pracovní-legislativu, tedy nutnost řídit se pouze tou v ČR, by 90% těchto firem expandovalo na trhy EU. Tezi o zátěži této legislativy potvrzuje také rozdíl v hodnocení mezi firmami v EU nepůsobícími a těmi, co na trhu EU působí. Neboť ti, co již mají zkušenost, dokáží zahraniční situaci lépe posoudit. Jako závažné překážky se tyto důvody, spolu s různými účetními a daňovými rozdíly, ukázaly také v hodnocení britských firem. I přes to, že návrh směrnice princip směrnice o vysílání pracovníků nepopíral (zjednodušoval však administrativní procedury, zakazoval nadbytečné překlady a posiloval roli vysílajícího státu v komunikaci se státem určené - včetně oblasti kontroly), vzbudily právě tyto pasáže největší ohlas mezi kritiky tzv. Bolksteinovy směrnice. Stav, kdy je český poskytovatel služeb ochoten provést např. stavební nebo projektové práce levněji než německá firma, opravdu nemohu, vzhledem ke stávajícímu stavu sociální ochrany sociálního státu v ČR, považovat za jakýkoli sociální dumping.

Z mého pohledu by bylo daleko logičtější stanovit minimální úroveň sociálního státu v rámci EU, třeba i velmi vysokou, protože je jasné, že žádný členský stát EU nemá zájem na destrukci evropského sociálního modelu. Teprve poté by bylo možné nechat volný průběh tržním silám v rámci přeshraničního poskytování služeb. Je evidentní, že takový krok by narazil na prvotní silný odpor odborů a dalších subjektů v Západní Evropě, nicméně jsem přesvědčen, že by ve svém důsledku znamenal celkové výrazné plus právě pro občany a společnost v západoevropských státech. Podstatně by totiž umocnil pozitivní efekt propočítaný pro stávající návrh směrnice. Překvapivě mnoho nových příležitostí by bezpochyby také vyvstalo pro „západní“ konkurenceschopné poskytovatele v regionu Východní Evropy. Určitě by se urychlila konvergence chudších států, a to zejména prostřednictvím měnového kurzu, který by spolu s ostatními podmínkami měl naopak zásadní dopad na konkurenceschopnost poskytovatelů služeb z „chudších“ států. Proces konvergence by se urychlil.

Za současných podmínek probíhá konvergence především prostřednictvím trhu se zbožím (viz příliv investic do Východní Evropy a přebytky obchodní bilance), přičemž spotřebitelé, např. v Německu si vytrvale stěžují na rostoucí ceny zejména v oblasti služeb, jako stravování, osobní služby apod., které jak z práce vyplývá, tvoří až podstatnou část ekonomické aktivity. Je evidentní, že díky flexibilnější nabídce ze strany levnějších poskytovatelů služeb by právě těmto spotřebitelům bylo umožněno profitovat z rozšíření EU. Současná realita je ovšem stálým důkazem o nejednotnosti Evropy, kdy jednotlivé státy lpí na národních podmínkách a nejsou ochotny přistoupit na svobodnou soutěž mezi rovnoprávnými členy Společenství, a tak realizovat větší užitek ze společného trhu. Dokladem rigidity současného stavu a utopie řešení, o kterém přemýšlím, je neochota otevřít pracovní trh pro nové členské země a poskytovatele služeb z nových členských zemí v oblasti dopravy a stavebnictví.

Již při analýze vlastního výzkumu mezi českými firmami jsem projevil překvapení nad významem, jaký subjekty přikládají znalosti obchodního prostředí a kulturním a jazykovým překážkám, které výrazně dominovaly nad ostatními překážkami, přičemž také v ostatních pasážích jsem těmto aspektům věnoval dostatečnou pozornost. Z perspektivy současného mladého člověka končícího vysokou školu je opravdu těžké porozumět tomu, že kulturní a jazykové překážky mohou hrát tak významnou negativní roli. Pro představu o realitě je nicméně třeba posoudit běžné zaměstnance nebo menší a střední podnikatele v celé republice, kteří se možná cizím jazykem domluví, ale v žádném případě nemohou pomýšlet na zahraniční expanzi. Jsem přesvědčen, že se rozhodně nejedná o problém specificky český, nýbrž celoevropský. Jazykovou bariéru ostatně indikovaly také britské firmy. V průběhu práce jsem se kriticky stavěl k plánu mobility Evropské komise. Nemohu se totiž zbavit dojmu, že se stále jedná o těžkopádný instrument bez velkého efektu. Pochybuji o tom, že pokud se bude posilovat výuka několika cizích jazyků na školách, situace se dramaticky změní. Domnívám se naopak, že impuls by měl vzejít z členských států, které by měly jednoznačně ustanovit angličtinu jako druhý oficiální úřední jazyk vedle své mateřské řeči. Pokud nebude možné např. komunikovat s úřady nebo psát smlouvy kromě švédštiny, španělštiny, polštiny atd. také v angličtině, je naivní myslet si, že se EU dostane do situace, kdy nastane nějaká větší mobilita mezi národními státy, a to ať už pohyb osob nebo firem.

Závěrem bych chtěl uvést, že nacházím pouze velmi málo optimismu pro tvrzení, že budou odstraněny všechny tři hlavní příčiny rozděleného trhu služeb v rámci EU – heterogenní a někdy přílišné národní regulace, pracovně právní legislativa (omezení vysílání pracovníků) a kulturní bariéry. U služeb svou povahou vhodných k přeshraničnímu poskytování, např. cestovní služby, doprava, je možné očekávat slušné výsledky. Ostatně již teď se řadí mezi nejvíce přeshraničním způsobem poskytované služby. Nicméně u celé řady ostatních služeb je nejpravděpodobnější setrvání současného stavu, kdy jsou firmy a spotřebitelé odkázáni na placení vysokých cen, celoevropské poskytování služeb nebo jednotná obchodní strategie jsou téměř vyloučeny, přičemž o dalších četných negativních aspektech jsem již pojednával v předchozích částech práce. To nepovažuji za dobré, neboť k nejučinnějšímu spojení kontinentu může podle mého názoru dojít nejlépe tzv. „zezdola“ přirozenou aktivitou občanů, resp. spontánní variantou evropské integrace (tzv. negativní integrace), a to aniž bych chtěl snižovat význam politického „leadershipu“, který beztak v poslední době ztratil v Evropě kredit. „Otcové zakladatelé“, kteří vytvořili Římskou smlouvu, si to velmi dobře uvědomovali a nesplněný závazek pro dokončení trhu se službami tak zůstává smutným mementem současné evropské nejednoty v této důležité oblasti.

Abstrakt

Ve své diplomové práci komplexně pojednávám problematiku dokončení vnitřního trhu EU v oblasti služeb. První kapitola je zasvěcena vymezení pojmu vnitřního trhu a významu služeb na něm. Načrtávám také problematiku liberalizace služeb v mezinárodním, resp. globálním kontextu a přístupu EU v rámci vyjednávání o liberalizaci světového obchodu se službami (GATS). Vzhledem k tomu, že se sektor poskytování služeb dynamicky vyvíjí a proměňuje, věnuji se v druhé kapitole přístupům k jeho kategorizaci. Dále pak definuji oblasti služeb, které pro účely práce širěji popisuji. Ve třetí kapitole tak přibližuji definované sektory. U každé z těchto kategorií rámcově popisuji jak pozici a význam z hlediska vnitřního trhu, tak legislativní aktivitu Společenství. Důležitou kapitolou je kapitola č. 4, ve které se věnuji překážkám v poskytování služeb na vnitřním trhu, zejména pak regulacím a kulturním a jazykovým překážkám. V následující kapitole shrnuji legislativní aktivitu (primární právo a strategické dokumenty) Společenství. Zde je nejvýznamnější detailní rozbor posledního návrhu směrnice o službách. V předposledních dvou kapitolách se věnuji shrnutí negativ rozdrobeného trhu se službami a přínosům spojeným s jeho dokončením. V této části práce bych chtěl zejména poukázat na vlastní výzkum, který jsem provedl dotazníkovou metodou mezi českými stavebními firmami. V celkovém závěru práce vyslovuji vlastní teze a zamýšlím se nad optimální a efektivní cestou k dokončení vnitřního trhu se službami.

Abstract

This thesis is devoted to complex analysis of the service sector within the EU internal market. The first chapter deals with definition of the internal market and position of service sector within this market. Further it scatches the international liberalization of services and the role of EU in the (GATS) proces. Because the service sector permanently developes and inovates I felt as neccsary to deal with the categorisation issue in the second chapter. Here I also define the sectors for further examination in the thesis. In the third chaptre this individual sectors are described. This is done from the perspective of their importance within the internal market as well as from the perspective of the legislative activity of the European Community in these sectors. Important chapter is chapter no. 4 in which are described the barriers in provision (cross boarder) of services within the internal market. The following chapter describes the legislative activity of the European Community (primary law and strategic papers). Here, the

most important part is the description of the last draft proposal of the service directive. The two out of the three remaining chapters are dealing with the negative impact of the fragmented internal market with services and improvements that can be brought by its completion. In this part of the thesis I would particularly like to turn the readers attention to my own research which was undertaken by questionnaires distributed to the czech bulding companies. In the very last chapter of the thesis I present my own hypotesis and think about the effective way for achieving the complete internal market with services.

Použité prameny a literatura

- Political Economy of European Integration, František Turnovec, Charles University in Prague, Karolinum press, 2003
- Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění, Prof. Ing. Luděk Urban, CSc., Linde 2002
- Extended Impact Assessment of Proposal for a Directive on Services in the Internal Market, Commission staff working paper, 2004
- O. Giarini (2002), „The globalisation of services in economic Theory and economic practice: some conceptual issues“ v „Trading services in the global economy“ (2002), edited by Juan R. Cuadrado-Roura, Louis Rubalcaba-Bermejo and John R. Brusyson
- André Sapir, „An agenda for growing Europe – making the EU systém deliver“, 2003
- Employment in Europe 2003, Recent trends and Prospects, European Commission
- EU- monitor, Deutsche Bank Research, no.15, July 7, 2004
- The free movement of services within the EU, CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 2005
- Protection and Trade in Services, B. Hoekman, Carlos A. Primo Braga, The World Bank policy research working paper no. 1747
- Multilateral liberalisation of services trade, Dee, P. and Hanslow, K., 2001 v Stern, R. Services in the International Economy, University of Michigan Press
- Manual on Statistics of international trade in services, United Nations, European Commission, International Monetary Fund, Organization for economic Co-operation and Development, World Trade Organization, United Nations Conference on Trade and Development, 2002
- Economic assessment of the barriers to the internal Market for services, Copenhagen Economics, 2005
- Tourism in the enlarged European Union, Eurostat, 2005
- European transport policy for 2010, time to decide, White paper, Commission, 2001
- Energy&Transport in figures, Directorate-General for Energy and Transport - Commission, 2004
- Report on the results of the negotiations on the accession of Cyprus, Malta, Hungary, Poland, the Slovak Republic, Latvia, Estonia, Lithuania, the Czech Republic and Slovenia to the European Union, Commission

- European business, facts and figures, part 6: Business services, Luxembourg: Office for Official Publications, 2003
- Financial services action plan evaluation, Commission, 2005
- Over but far from finished – the EU's financial services action plan, Alasdair Murray, Centre for European Reform, 2004
- Report on the Competition in professional services, Communication from the Commission, 2004
- Trends and drivers of change in the European construction sector: Mapping report, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2005
- Trends and drivers of change in the European construction sector: Mapping report, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2005
- Department of Industry and trade, Directorate for Construction Industry, Final Report on EU Directives, Project report numer 209-971
- EU Monitor „Services of general interest“ – an alibi for state economic activity?, Deutsche Bank Research, 2003
- Bílá kniha o službách obecného zájmu, Komise, 2004
- Contribution of business services to industrial performance, Common policy framework, Communication, Commission, 1998
- EU Monitor no. 15, Deutsche bank research, 7.7.2004
- The competitiveness of business-related services and their contribution to the performance of European enterprises, Communication, 2003
- Internal Market Strategy Priorities 2003 – 2006, Communication from the Commission, 2003
- G. Nicoletti (2001), „Regulation in Services: OECD Patterns and Economic implications, OECD Economics Department working papers, No. 287
- An Internal Market strategy for Services, European Commission, 2000 An Internal Market strategy for Services, European Commission, 2000
- The state of the Internal Market for Services, Report from the Commission, 2002
- Extended Impact Assessment of proposals for a directive on services in the Internal market, Commission, 2004
- Report on the Implementation of the Commission Action Plan for Skills and Mobility, 2004
- Commission Action Plan for skills and mobility, Communication from the commission, 2002
- Can Europe deliver growth? The Sapir report and beyond, Jacques Pelkmans and Jean-Pierre Casey, Centre for European policy studies, 2004

Aktionsplan ein kohärentes europäisches Vertragsrecht, Kommunikation, Kommission 2003

Non-Europe, The magnitude and causes of market fragmentation in the EU, Keith Head, Thierry Mayer, 2000

Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2004 – 2006, Communication, Commission

Completing the internal market, White paper from the Commission to the European Council Milan 28-29 June 1985, Brussels 1985

The real costs of European Protectionism, Patric A. Messerlin, Institut d'Études Politique de Paris and Groupe d'Économie Mondiale de Sciences Po, 2001

Economic Reform: Report on the functioning of Community product and capital markets, Commission, 2000

Department of Trade&Industry Impact of the proposed EU directive on Services in the Internal Market: case studies of UK businesses, Final report, 2005 (zpracoval PriceWaterhouseCoopers)

Ueberpruefung ausgewaehlter Aspekte des Vorschlags zu einer Richtlinie des Eurpaeischen Parlaments und Rates ueber Dienstleistungen im Binnenmarkt, Forschungsinstitut fuer oeffentliche Verwaltung bei der Hochschule fuer Verwaltungswissenschaften Speyer, 2005

Politický a právní rámec evropské integrace, Ivo Šlosarčík, Europeum, 2005

Europe Integration Methods and Analysis, Jacques Pelkmans, Netherlands Open University, 1997

The Economics of the European Union, Policy and Analysis, M.J. Artis and N. Lee, Oxford university press 1994

Evropská Společenství, První pilíř Evropské unie, Miroslav Had, Luděk Urban, Ústav mezinárodních vztahů, 1997

Eurostat, European Labour force survey 2002

Employment in Europe 2003, Recent trends and Prospects, European Commission

Observatory of European SMEs (2002) No.1: Highlits from the 2001 Survey“

Studie ČSÚ, Rok po vstupu do EU, zveřejněno v Hospodářských novinách 1. července 2005

Zahajovací řeč lorda Thoronta, European contract law conference, Londýn, 26. září 2005

<http://www.europarl.eu.int>

<http://www.wto.org>

<http://europa.eu.int>

www.hotrec.com

<http://curia.eu.int>